

СУРМАЧ

SECURITY INFORMATION SERVICE

Лондон

1990

Англія

«СУРМАЧ» — журнал Об'єднання
був. Вояків Українців у В. Британії
»SURMACH« — Magazine
of the Association of Ukrainian
Former Combatants in Great Britain
49 Linden Gardens, London, W2 4HG
ISSN 0 491 6204

Гол. ред. май. д-р С. М. Фостун
Статті підписані прізвиськом чи
псевдонімом, не завжди відповідають
поглядам Редакції.
Редакція застерігає собі право
скорочувати статті й правити
мову.

Обкладинка: І. Волощак

ЗМІСТ

СУРМАЧ

Май. д-р Святомир М. Фостун: ГЕН. ХОР. РОМАН ШУХЕВИЧ — КОМАНДИР УПА	3
Микола Верес: ЧУПРИНЦІ	8
Полк. Сергій Єфремов: БУРЕМНІ ДНІ В КАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ	9
М. Слобожанин: НАЦІОНАЛЬНІ ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ	14
Михайло Молявко: СИНАМ УКРАЇНИ	16
Богдан Бора: ВІРЮ	16
Ярослав Курдидик: ПАМ'ЯТНИК	16
Май. д-р Святомир М. Фостун: ПРОБЛЕМИ СОВЕТСЬКОГО МІЛІТАРНОГО КОМПЛЕКСУ	17
Юрій Маєрник: ДИСКУСІЯ ПРО ЖЕРТВИ УКРАЇНИ В АФГАНІСТАНІ	20
Роман Данилевич: ДОПОМОГА ВОЄННОПОЛОНЕНИМ СОВЕТСЬКОЇ АРМІЇ	22
В. Гоцький: СХІДНА ЕВРОПА В ПЛЯНАХ АНТАНТИ В 1917-21 РОКАХ	27
КИЙ: СТРАТЕГІЯ	29
Інж. Лев Яцкевич: НОВІ ВИДИ ЛАЗЕРНОЇ ЗБРОЇ У ЗСА І ССРС	34
Юрій Шухевич-Березинський: ЗУСТРІЧІ З БАТЬКОМ	36
Федір Сав'юк: УКРАЇНСЬКА ВАРТІВНИЧА СОТНЯ У ФРАНЦІЇ	41
Б. Т.: МОЯ ОДІСЕЯ	45
І. Мащак: ОСТАННЯ ЗУСТРІЧ З БРАТОМ	47
Микола Верес: УКРАЇНСЬКОМУ ВОЯКОВІ	48
Іван Джиджора: ДО ІСТОРІЇ ГЕНЕРАЛЬНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ В УКРАЇНІ	49
Микола Рощенко: КУБАНСЬКЕ ЧОРНОМОРСЬКЕ ВІЙСЬКО	56
С. Ковбель: У МІСЯЧНУ НІЧ	62
З ДІЯЛЬНОСТІ ОБВУ В 1990 РОЦІ	63
ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ	107
»ОСА« ч. 28. Рік 28	110
Оголошення »Нової Фортуни« (на третій стор. внутр. обкл.)	

Май. д-р Святомир М. ФОСТУН

ГЕН.-ХОР. РОМАН ШУХЕВИЧ — КОМАНДИР УПА

Життя великих революціонерів звичайно сповите заслоною таємничості. Лише найближчі друзі, безпосередні учасники революційної дії, знають окремі фрагменти з якогось періоду життя провідних діячів. Багато відомих фактів про їх діяльність, зокрема провідників, промовчується в умовинах революційної боротьби, щоб не давати аргументів і фактів у руки ворогові, або щоб не наражувати на небезпеку безпосередніх співробітників. І аж із перспективи багатьох років суспільство довідується про життя і боротьбу великих лицарів національної революції та з пошаною схиляє голови перед їх величчю.

Таким великим національним героєм і провідником революційної боротьби в Україні був сл. пам. генерал-хорунжий Роман Шухевич — Тарас Чупринка, Голова Проводу Організації Українських Націоналістів на Рідних Землях, Головний Командир Української Повстанської Армії та Голова Генерального Секретаріату Української Головної Визвольної Ради, який згинув смертю героя у своїй підпільній квартирі в неділю, 5 березня 1950 року в селі Білогорщі, біля Львова.

Роман Шухевич народився 1907 року в Західній Україні. Ще як молодий студент вступив у члени Української Військової Організації. Своєю активністю і завзятістю молодий юнак здобув довір'я та увагу своїх організаційних зверхників і навчався в організаційній таємній військовій школі. В 1925 році Роман Шухевич склав гімназійну матуру й маючи бойовий вишкіл, одержав призначення до бойового відділу УВО та брав участь у різних акціях того ж відділу. Але він хотів здобувати ширше військове знання й виїхавши до Данцігу на студії, поглиблював військовознавство на мілітарних таємних курсах, а опісля в 1929 році відбув військовий вишкіл у польській підстаршинській школі, як теж у школі запасних старшин.

У між часі постала Організація Українських Націоналістів й УВО ступнево передала їй свої референтури, а в 1932 році остаточно злилася з ОУН. У Західній Україні широко розгорталася боротьба з польським окупантом, і друг «Дзвін» (Роман Шухевич) в 1933-1934 рр. став бойовим референтом Крайової Екзекутиви ОУН, що її очолював тоді Крайовий Провідник Степан Бандера, і яка вела в той час широкі маніфестаційні акції і боротьбу з комуністичними ячейками та польськими окупантами. Падуть постріли в большевицькому консуляті у Львові, а друг Лемик віддав себе добровільно в руки польської поліції, щоб довести до політичного процесу й використати його як політичний засіб боротьби проти російської Москви. Ця боротьба приймала гострі форми й польський окупант відповідав на неї посиленням терором, масовими арештами та створенням концентраційного табору в Березі Картузькій. За другом Давоном затріскнулися в'язничні двері львівських Бригідок у 1934 році, і його поляки засудили на довічне ув'язнення та заслали до Берези Картузької. Внаслідок амнії Роман Шухевич вийшов на волю в 1938 році.

Суворе в'язничне життя, допити, переслідування й важкі умовини життя в Березі Картузькій не зламали завзятого бойовика й не зуміли вбити його завзяття. Заледве вийшовши із

Ген. хор. Роман Шухевич — Тарас Чупринка

в'язниці, Роман Шухевич, разом з іншими друзями, перейшов нелегально кордон і став до праці в державному будівництві Срібної Землі — Карпатської України. Там, як старшина у штабі Карпатської Січі, він був найближчим співробітником сл. пам. полковника Михайла Колодзінського при організації української армії та обороняв Хуст перед наступом переважачих мадярських збройних сил. Короткотривалий період вільного державного життя Карпатської України закінчився глибоким розчаруванням. Покладалися великі надії, що на цьому невеликому клаптикові української землі закріпиться українська влада, що можна буде мати на ньому власний пляцдарм для розгортання дальшої боротьби за визволення всіх українських земель. Однак, так не сталося. Йшли тривожні дні й над Європою згущувалися хмари та пролітали грізні передвісники невідомого майбутнього, що його готував світові брунатний нацизм. Велася посилена підготовка до війни й до неї готувалася також ОУН.

Коли вдарили перші громи другої світової війни, Роман Шухевич знав, що назрівають великі події, які можуть цілковито змінити політичне обличчя Європи і принести визволення українському народові, тому наполегливо працював у військовій референтурі, систематично її розбудовуючи та скріплюючи.

На початку другої світової війни Роман Шухевич став референтом зв'язку в Проводі ОУН, у 1940-1941 роках — військовим референтом Револьюційного Проводу ОУН та Крайовим Провідником Засяння. Як військовий референт і член Головного Військового Штабу ОУН, Шухевич улаштував курси й zorganizував у 1941 році військові частини під назвою «Дружини Українських Націоналістів». Того ж року він став віце-міністром в українському уряді, що був утворений у Львові під головуванням Ярослава Стецька. В часах німецької окупації Роман Шухевич виконував різні важливі завдання й у 1943 році перейшов у повне підпілля та став Головою Бюра ОУН. Він прикладав дуже велику увагу військовій справі й організував під-

пільні партизанські загони в суцільну повстанську армію — УПА. Восени 1943 року став її головнокомандувачем, і відтоді історична боротьба та змагання УПА проти двох великих воюючих потуг — гітлерівської Німеччини й большевицької Москви — була тісно та нерозривно пов'язана з ім'ям великого командира — Тараса Чупринки.

Командир УПА — Роман Шухевич-Тарас Чупринка був не лише командиром українських повстанських сил. Він був також великим державним мужем і політиком. У серпні 1943 року Надзвичайний Великий Збір ОУН обрав його Головою Бюра ОУН, а в листопаді того ж року Роман Шухевича брав керівну участь у підготовці і в самій Першій Конференції Поневолених Народів, що відбулася на Волині. Він глибоко розумів потребу тісної співпраці всіх поневолених народів у тотальній боротьбі з ворогами й намагався таку співпрацю затіснити та зміцнити.

В липні 1944 року Перший Великий Збір Української Головної Визвольної Ради обрав Романа Шухевича Головою Генерального Секретаріату й затвердив його на становищі Генерального Секретаря Військових Справ та Головного Командира УПА. Займаючи ці майже найвищі організаційні, політичні й військові пости, генерал-хорунжий Роман Шухевич — Тарас Чупринка безперервно кермував революційно-визвольною боротьбою українського народу проти німецьких і большевицьких окупантів, і внаслідок цієї боротьби їм не вдалося здійснити своїх злочинних плянів щодо України, вбити духа спротиву українського народу.

Повоєнні роки позначалися все новими методами боротьби Української Повстанської Армії з переважаючими большевицькими силами. Головний Командир був великим майстром і стратегом революційної збройної та політичної боротьби. УПА стала справжнім захисником українського народу, і її не міг зліквідувати навіть підписаний трипакт Советського Союзу, Польщі та Чехо-Словаччини. За розробленими плянами революційно-підпільної боротьби українське Закерзоння потрапило довгий час вести змаг із трьома ворожими військами, які намагалися розгромити українські повстанські формації. Хто не бачив і не пережив героїчної боротьби УПА й ОУН тому важко зрозуміти як можна було проводити українському народові таку довгу, завзяту збройну боротьбу проти модерних армій, протиставитися німецьким та больше-

Сім'я Романа Шухевича. Зліва направо - Осип Зіновій Шухевич, батько Романа, другий зліва. Євгенія, мати Романа сидить третя з ліва з Юрком, братом Романа на колінах. Поруч неї, до права, бабуня Романа Герміна Шухевич, а коло неї дід Романа проф. Володимир Шухевич. На самому долі, посередині 4-річний Роман

вицьким окупантам і змагатися з комуністичними наїзниками ще довгі роки після закінчення війни. Таємниця саме сили народу лежала у масовому революційному підйомі, фанатичному переконанні й непохитній вірі народніх мас в ідею вільної суверенної української держави, в ім'я якої вони виконували геройські чини безмежної посвяти й назвичайної витривалості. Таємниця крилася також у величі самого провідника, який не щадив себе, не шукав захисту, а стояв непохитно на стійці й у відповідь на дораджування, щоб лишити край і вийти на еміграцію, сказав такі мужньогеройські слова: «Хто не може витримати — нехай відійде. Йдіть, не забувайте нас. Ми відступити не можемо. Я залишаюся там, де мушу бути!».

Ми відступити не можемо!.. Й Роман Шухевич не відступав, стаючи на про з одвічним ворогом України. А за Командиром стояли когорти революційних націоналістів, непохитних борців та характерів із твердої школи ОУН, із якої вийшов і сам Командир та творилася легенда Тараса Чупринки. . .

Роман Шухевич був великою індивідуальністю українського революційного руху. Він був немов живий символ Лесиного «КОНТРА СПЕМ СПЕРО», бо не захитався у обличчі понадлюдської боротьби, не зійшов із позицій у тому часі, коли Україна була осамітнена, коли світ не розумів і не хотів розуміти її змагання з Москвою, а, навпаки, шукав із Кремлем замирення та згоди. Власне в тому часі Головний Командир стояв і витривав, мабуть, найважчу добу міжнародньої депресії в українській справі. Життя Командира проходило послідовно в тіні ступаючої за ним смерті, в переходах із місць на місце, в перебуванні у найбільше загрожених місцях, всюди, де вимагала потреба його участі, нагляду й контролю.

*Пластун з пластового куріня
«Чортиморці»: Зліва Яро Гладкий, Роман
Шухевич, за ними зліва Роман Гук і
Антін Івахчук*

*Група офіцерів Дружин Українських Націоналістів:
Зліва направо — пор. Босий, сот. Роман Шухевич, пор. Михайло Хом'як,
д-р В. Головацький. Стоять: сот. Ю. Ковальський, пор. Остап Лунда,
пор. Мартинець і пор. Городиський*

Командир перемагав час і простір, а його дія поширилася на всю Україну й була більш як погордою смертю. Це була вирахована оперативна дія вождя й командира, який знав, що кожне його рішення чи наказ можуть мати багатоплітні або катастрофічні наслідки для цілості революційної боротьби. Й саме його багатогранний досвід у революційній боротьбі та провідницький хист уможлилювали йому виходити не раз із найважчих і найнебезпечніших ситуацій. Він відчував глибоку відповідальність за долю багатьох тисяч української молоді, які в рядах УПА виконували його прикази, боролися і вмирали за великі і святі ідеали.

Провідні пости Головного Командира і Провідника вимагали від Романа Шухевича глибокої розважливості, мужності й обережності, щоб тримати народ у тих страшних роках і не допустити до погашення революційної іскри в народніх масах, щоб народ жив у постійній революційній і психічній мобілізації, а з другого боку — щоб революційна боротьба приймала такі форми, які не дали б Москві можливостей до тотального знищення України. Шухевич знав, як горює український нарід, жив разом із ним, помагав там, де міг та боронив населення від ворожих репресій. Він здавав собі виразну справу з того, що шлях визволення України ще густо скроплюватиметься кров'ю, що ще багато жертв покладе українська нація в похіді до свого визволення, але твердо наголошував такі слова: »На успіхах нашої визвольної боротьби стверджуємо в переконанні, що шлях, який ми обрали, шлях власних сил, — єдиноправильний, і що тільки цим шляхом український народ дійде до власної самостійної української держави«.

Присвячуючи особливу вагу розбудові Української Повстанської Армії, Головний Командир наголошував, що »тільки власні сили, а не зовнішні, будуть рішальні тоді, чи здобудемо ми власну державу, чи й далі залишимося в неволі, у становищі колоніальних рабів«. Організуючи УПА в умовах затяжної боротьби із двома окупантами, Головний Командир розбудував її подивугідно. Багато чужоземних військових фахівців із великим подивом ставилися до особи Головного Командира, який зумів у таких важких обставинах, без найменшої чужоземної підтримки, створити і розбудувати таку знаменито зорганізовану повстанську армію, яка змогла довгі роки протиставитися німцям і большевикам.

Роман Шухевич у поєднанні протиріч, та дякуючи ширині свого політичного горизонту, мав змогу бачити широку концепцію визвольної боротьби українського народу, був соборником, і для нього не існували ніякі територіяльні, віроісповідні чи інші різниці. Для нього існувала українська нація, як найвищий і святий ідеал.

Його всесторонність, як Головного Командира УПА і Провідника ОУН на Рідних Землях, була подивугідною і вказує, вона, що синтеза революційности та глибокого конструктивізму є можлива, й вона дала державного мужа великого масштабу. Як Провідник революційно-визвольної боротьби, Роман Шухевич увійшов до історії української нації як лицар, що не змагався за пости, але з любов'ю до України й українського народу жив, змагався і поклав своє життя.

Для української молоді Головний Командир УПА залишив свій заповіт, щоб вона виховувалася на героїчних прикладах визвольної боротьби УПА й ОУН, вказуючи, що:

»Героїчна боротьба УПА й визвольно-революційного підпілля — це найбільш героїчна доба в історії України. Знайте, що такої геройської доби взагалі не знає історія людства. В тінь пішли прославлені герої Тернопілів. На героїзмі УПА й визвольно-революційного підпілля будуть виховуватися нові українські покоління. Борець УПА, український революціонер, місце мужнього спартанця в історії людства».

Проминуть десятиліття. Прийдуть великі зміни й Україна стане великою державою на Сході Європи. В пантеоні безсмертних лицарів української нації буде увіковічнений Головний Командир УПА, Роман Шухевич — Тарас Чупринка, легендарний герой українсько і революційно-визвольної боротьби, який народився і виріс напередодні грізних, воєнних буревійних років, створив і очолив могутню епопею збройної боротьби за визволення України, і поклав своє життя на вівтарі Батьківщини, щоб вічно жити в історії буття української нації.

Микола ВЕРЕС

ЧУПРИНЦІ

*Підступних куль змірена черга
Ліси під Львовом розітнула дзвінко.
І вмить урвалася нитка дорога
Життя Титана з іменем Чупринки...*

*На стійці впав безприкладний стратег,
Великий тактик, командир і геній
Отих у крицю вилитих шерэг,
Що цілє — свободу мають на знамені.*

*Плачу ж нема. І хоч важкий удар, —
На полі бою сльози не пристали, —
До пімсти кличе рвйністю фанфар
Година смерти батька-генерала.*

*Борець упав... Та житиме порив
Його наказу в бункері-землянці,
В безмежжі степу, шелесті вітрів,
У кроці й чині кожного повстанця.*

*І він луна. Зі заходу на схід,
На північ з півня пострілів фермати
Несуть гримляче рокіт-заповіт —
Кінчити битву, Лицарем почату.*

*Пала вогнем Дніпра могутній лук,
І Чорне море пінить, наче брага,
У криках чайок — віщий перегук,
В припливу хвилях — відгомін присяги.*

*Присяги тих, чий згинув керманич,
Та їм лишилися переможні весла,
Завзяття вдачі і рішучість віч
Пройти шляхами, Вождь які накреслив.*

*Летять вітри і тисячі відлунь
Збирають всюди: на столичних площах,
В садах Полтави, в горах понад ґрунь,
Між гнівних сосен лісу Білогорці.*

*Вони пройдуть, безудержно пройдуть
До віх світання крізь бурхливі води,
Зірниця правди їм осяє путь,
А сила в змазі воля дасть народу.*

*Вони пройдуть, як месники за квіт
Землі святої, зірваний катами,
За кров на листі білогорських віт,
Сім куль Парижу й бомбу Роттердаму.*

БУРЕМНІ ДНІ В КАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ

(Продовження)

Коли знову зайшов до штабу, там уже був виступ К., який привіз звідомлення про становище в Севлюші. Мадяри напали на місто сьогодні, але їх відбило чеське військо з допомогою танків та панцерних авт. Чехи обороняли Севлюш тільки до десятої години ранку, поки не вивезли свого майна, а тоді кинули фронт залишивши у Севлюші тільки кількох вояків під командою поручника. У військово-му чеському магазині залишилися тільки 20 рушниць і набоїв. Їх перебрав поручник Карпатської Січі Іван Чучка. Мадяри наступають... регулярні мадярські частини з гарматами, мінометами й тяжкими кулеметами. Мадярське військо сконцентроване в селі Ардівці й, очевидно, готується до рішучого удару.

Подякувавши вістунові, я казав йому відпочити поки дістане наказ Головної Команди, який має передати командантові К. та Чучко-ві.

Мене покликано до телефону з міста Іпшани. Чотар Романишин доповів, що на Іршаву наступають около 1000 мадярів на роверах. До Іршави він відступив після важкого бою під Сільцем, де згинули 4 січовики та 2 пограничники-українці. Запитав я його, скільки він має вояків. Цілий його відділ налічує 28 січовиків і 8 пограничників-українців. Тридцять-шість проти тисячі. Даю приказ відступити до с. Білки й там чекати на підмогу з Хусту.

Скінчивши розмову з Іршавою, приказав получить мене з м. Тячевом. До телефону підійшов комендант Січі сотн. Миколин. Із розмови з ним у мене склалося враження, що ця людина нерішуча й на нього не можна покладатися. А що Тячево для нас надзвичайно важливий пункт, особливо, коли б ми мусили відійти та шукати в Румунії азилу, то коли ввійшов полк. Гузар, я йому сказав про це і він запропонував післати до Тячева енергійного підхорунжого Січі М., який ще не мав призначення. Я дав згоду й підхор. М., якому були дані відповідні доручення, виїхав негайно до Тячева.

Знову кличуть мене до телефону. З Волово-го командант січового відділу Д. звітує, що він уже перебрав владу та жде дальших наказів. В окрузі лад і спокій. Поляки, після нічної поразки, більше покищо не провокують.

Має під своєю командою 400 озброєних січовиків та селян, які просять, щоб їх було відіслано на мадярський фронт. Дякую за звіт і кажу, що коли б їх перекинути на мадярський фронт, то це відкрило б дорогу полякам на Карпатську Україну. Маємо інформації, що польське військо концентрується на відтинку: Вишків — Січеслав, а через те Волинське та Торунська Січові залоги мусять добре вважати на кордон.

Із розмови з полк. Гузарем я довідався, що ні з Перечином, ні з Великою Березнею, а також із Свалявою ще не налаштований зв'язок.

У Рахові спокійно, а з Ясінею також ще не маємо контакту. Там має бути Гол. Комендант Січі Климпуш.

Цей брак зв'язку наше нещастя. Дивимось на мапу й бачимо, як порозкидані січові відділи, а брак не тільки спеціальних військових засобів зв'язку, а навіть неможливість користуватись телефонною мережею, не дає змоги Головній Команді в Хусті контактуватися з відділами на бойових відтинках та відповідно керувати їх операціями. А ще й до того невеличкий зв'язок телефонами й телеграфом кожної хвилини можуть перервати банди мадярських партизанів. У такій ситуації за нормальних обставин кожна головна команда дає собі раду відділами мотоциклів або кінноти... А ми мали тільки три мотоцикли. Кіннотчиків зовсім не мали, бо Карпатська Січ не мала зорганізованих кінних відділів. А ворог має все. Ми проти нього можемо поставити тільки нашу правду, нашу любов до батьківщини й невеличкі відділи слабо озброєних, нацивдикуруч організованих лицарів-смертників та одчайдухів... Незважаючи на героїчну самопожертву наших відділів або поодиноких бійців кермування цілістю операцій неможливе, бо більшість комендантів відділів, очевидно не розуміючи ваги зв'язку, нехтують ним, навіть тоді, коли б могли його мати з нами та утримувати бодай тими засобами які мають вони на місцях. Ми фактично добре не знали, що діється на бойових відтинках, невідомі були нам сили ворога, — відомо тільки одне, що ініціатива цілий час у ворожих руках. Ми могли проводити тільки оборонні бої й тільки тут і там проводити операцію проти наступу, але й то дуже обережно,

та для того, щоб потім уміло знову відступати чи прикрити відступ сусіднього нашого відділу. Головна Команда частинам не могла допомогати, бо не мала запасу. Ми мали б їх додати, але не мали зброї, навіть для тих кількох тисяч добровольців, що їх ми мали. А ворог переважає нас небагато не тільки технічно, а й людською силою. Єдина втіха та, що наші січовики горять любов'ю до батьківщини, а вороже військо складається зі звичайних мобілізованих вояків, які, можливо, не мають великої охоти вмирати за «Королівство св. Степана», а проте сила й камінь довбає. Керуючи операціями, ми могли мати тільки одну мету: показати цілому світові, що українці вміють завзято боронити свою свободу і державність, а з рештою відступати з найменшими втратами в гори, на Гуцульщину, а там триматися, доки світ не схаменеться і не запротестує проти згвалтування волі Карпатської України та порушення як Мюнхенської умови, так і Віденського арбітражу.

Полк. Гузар був тієї самої думки. Він тільки думав, чи не накаже Гітлер мадярам припинити наступ, але з кожного хвилиною ця надія зменшувалася. . . — Я такої надії не мав, бо коли б Гітлер не дав своєї згоди мадярам зайняти Карпатську Україну, вони не відважилися б це зробити.

Мене покликали на засідання сейму. Виходячи, я сказав полк. Гузарові, що довго там не затримаюся. А тим часом попросив його спробувати зв'язатися з Перечином, з міністром Клочураком, і довідатися як стоїть справа з чеським військом, чому воно відходить, і чи не можна було б затримати чехів, поки ми переведемо мобілізацію й зможемо озброїти новостворені відділи. А також вимагати зброї. Ідучи вулицями міста, яке потопало в жовто-блакитних прапорах, до будинку гімназії на вул. Корля Олександра, де відбувалося засідання Сейму, я бачив січові стежі, які в сразковому порядку патрулювали вулицями.

У сеймі панував святочний настрій, та й було чого. Карпатські українці мали свого законного заступника — сейм, який півгодини тому проголосив свою батьківщину незалежною, самостійною державою.

По шістсот роках неволі, по довгому терпінню, наругах, невдачах та обдурюванню, вони мали право й повинність проголосити свою державну незалежність у теперішній міжнародній ситуації, яка сама їм дає право та можливість давала. Цієї можливості карпатські українці чекали довше шістсот років.

Знайшовши відповідну хвилину, я підійшов

о. президент Августин Волошин

до о. президента і з'ясував коротко йому ситуацію на фронтах. Він поцікавився як стоїть справа в Севлюші й чи довго ми там утримуємося. Я висловив припущення, що тільки до вечора. Ми вислали туди допомогу. Отець президент попросив, щоб зайти до нього ввечері.

І хоч дуже радо залишився б я на засіданні Сейму, але обов'язок тягнув мене туди, де вирішувалася доля Карпатської України. Я повернувся до Начальної Команди.

У штабі мені сказали, що зв'язатися з міністром Клочураком не пощастило, а на перечинському відтинку відбулися великі бої чеської армії й січових відділів з мадярами, які наступали з боку Ужгороду.

Наступ мадярів спинили і ген. Прхала проводить якісь переговори з мадярами та, що начебто міністер Клоручак є в штабі генерала Прхали. Цю вістку подав один з цивільних урядовців міністерства господарства, який її дістав приватно телефоном від своєї сестри зі Ставроно.

Довідаюся від полк. Гузара, щоб штаб чеської дивізії відходить на Словаччину й забирає з собою зброю та амуніцію. Свалівська Карпатська Січ, під командою сотн. Клименка готується до оборони міста. Відділ сотника Клименка, до якого добровільно зголосилися також старші учні торговельної академії, має 120 чоловік і 32 рушниці. . .

Пор. Чорний повідомив, що комендант чеської кордонної охорони полк. Земан просив його прийняти.

Увійшов полк. Земан. Був це вже літній

Заклик до молоді Карпатської України ставати в ряди Карпатської Січі

старшина. Прошу його сідати. Полк. Земан заявив, що прийшов стати до розпорядження Начальної Команди національної оборони Карпатської України з цілою своєю кордонною охороною, яка складалася з жандармів, пограничників і менших відділів піхоти. Радо привітав я це й запитав, яку силу має тепер його частина. Відповів, що не має тепер зв'язку, є разом близько півтори тисячі добре озброєних вояків і офіцерів чеської, словацької й української національності. Я домовився з ним, що він негайно дасть наказ своїм частинам увійти в тісний контакт із січовими відділами та передасть їм зайву зброю і спільно з ними боронитиме Карпатську Україну. Усі офіцери та вояки його відділів будуть носити на своїх чехо-словацьких одностроях на рукаві блюзи жовто-блакитні смужки. Начальна команда зі свого боку повідомить усі частини Національної Оборони про те, що всі чеські жандарми, пограничники та вояки, які мають на рукаві українську відзнаку і належать до «Страже Обране Статус» (СОС) — наші союзники в боротьбі проти мадярів.

Поки ми складали цю угоду, хтось устиг повідомити про це січовичок, що виконували службу при начальній команді. Вони прийшли й перев'язали рукави полк. Земана та його ад'ютанта жовто-блакитними стяжками. Ми попрощалися з тим що полк. Земан увечері

прийде знову до штабу, щоб звітувати, як його частини виконали наказ, але більше вже я його не бачив. Зі звітів командантів деяких відтинків ми дізналися, що СОС дуже хутко перестала існувати та, що лише жандарми й пограничники-українці та поодинокі словаки разом із січовиками стали до бою проти мадярів.

Іршавський комендант повідомив телефоном, що мадяри наступають великою силою, маючи важку й панцерну зброю. На відтинку Ківдяж-Сільце-Іршава наші відділи копають шанці. Перша оборонна лінія на краю села Сільце тримає під обстрілом дорогу Хмельник — Ківдяж та долину ріки Іршави між Ківдяжем і Заріччям. Просить підмоги.

Відповів йому, що підмога в силі 42 січовиків під командою хор. Г. вже відіслана, як буде мати зброю, пішлемо з Хусту більший відділ. Коли не можливо буде втримати першу оборонну лінію, відступати на узгір'я коло села Лози, там, де схрещються шляхи Саботина й Сільце-Іршава. Не забувати про зв'язок із Хустом. Увійти в зв'язок з четр. Романенком, який має досить зброї, а головне ручних гранат, що їх дістав від чеської жандармерії.

Із Севлюша пор. Чучка повідомив телефоном, що він зі своїм відділом був примушений вийти з Севлюша та за наказом районного

команданта К. о 17 год. вечора заняв оборонні позиції на підступах до Вел. Копані. Коли о год. 18, коло його позицій відступала сотня чеської піхоти, пор. Чучка роззброїв її та здобув 120 рушниць, 50,000 набоїв та 8 легких кулеметів. Озброївши 50 людей, які ще не мали зброї, решту, себто 70 рушниць і 20,000 набоїв він післяв до розпорядження Начальної Команди у Хусті. У Вел. Копані, куди прибули січовики з Королева над Тисою, яке перебуває в наших руках, а в мадярських руках уже 2 німецькі села Софієндорф та Паркгавз.

Потверджується вістка, що Севлюш упав після тяжких вуличних боїв, у яких наші втрати були — сорок три чоловіки. З інших бойових відтинків приходять відомості про сильні операції мадярських відділів. Ситуація стає щодалі тяжчою.

Дізнавшись у штабі від полк. Гузара про найновішу ситуацію на фронті, яка щодалі то ставала гіршою, пішов я до президента здати звідомлення.

На приватному помешканні о. президента першим зустрів мене його новий персональний секретар д-р Іларіон Харак, який перебрав цей пост від Івана Рогача, що добровільно відійшов, щоб віддатися політичній роботі. Побачивши о. президента, здоровлю його січовим привітом.

— Слава Україні! — відповідає о. президент і пропонує сідати. Д-р Харак відходить і ми лишаємось у двох. Дивлюсь на о. президента й бачу, що він спокійний, як завжди. Мимоволі чомусь згадую, як бувало ще в Ужгороді, коли я заходив до нього на Капітульній вулиці, щоб поговорити трохи про те чи інше — він завжди був такий самий спокійний, привітний, із веселими, щирими очима.

— Ну, пане полковнику, яка ситуація? — питає.

Розклав я на столі мапу, яку приніс з собою. Схиляємось над нею. Пояснюю, де проходить бойова лінія. Вказую на те, що на мою думку мадяри ведуть трьома клиновими групами, просовуючись вздовж залізничних шляхів при допомозі панцерних потягів, які підтримують наступ їхньої піхоти та швидких відділів (на роверах та мотициклях). Середній клин, який вийшов з Мукачєва вже, очевидно здобув Сваляву, бо з нею вже не маємо ніякого зв'язку, і він певне, поступає на Волівець, пізніше — на Климець та Лавочне, щоб нав'язати контакт з польським військом. Другий західний наступальний клин — він вийшов з Ужгороду, але його тимчасово затримало чеське військо та наші відділи на цьому від-

Афіша Народного Руху України. 1990 рік

тинку дуже слабій, і до того ж ніяк не можемо налагодити з ними зв'язку. Мадяри мають не тільки залізничну лінію Ужгород-Ужок, а й добре шосе аж до самого Ужоку, себто до польського кордону. Маневр цієї групи виразний, якнайшвидше відрізати нас від Словаччини а з тим від Західної Європи. Третій, східний клич, який вийшов з Берегова, вже заняв прикордонні села, а також — Севлюш. Мета ворога ясна. Зламавши наш опір при Вел. Копані, вдертися до Хусту й захопити в свої руки все, що не встигнемо евакуювати. Наші частини витримують на своїх позиціях у Вел. Копані дуже сильний наступ ворога, але наших героїв є мало проти ворожої сили. Я знову післяв на цей відтинок підмогу, але не думаю, що ми зможемо довго стримувати ворога таким невеличким своїм військом. Запасу ми не маємо. Добровольців зголосилися дуже багато, але немає зброї, немає амуніції, одягу та технічних засобів. З моральних міркувань я не міг кидати на розстріл ворогові знесилені боями частини, бо знаю, що коли б ми й дійшли тим якогось малого успіху на мить — однаково ми не зможемо затримати

бойових позицій, бо нема ким заступати частини після бою та дати їм змогу відпочити. Частини після бою змушені залишитися на своїх позиціях, знову самі вночі нести службу та бути цілий час у бойовому поготівлю, очікуючи, що ворог, який має завжди свіжі резерви, буде добивати наші знеможені відділи своїми обходами. Загально кажучи — нам не бракує ентузіазму, запалу та героїзму в нашій боротьбі, але при такій концентрації переважних ворожих сил годі думати, щоб ми могли довго вести збройну боротьбу і сама боротьба стає безвиглядною.

— Ну, а як в Хусті, що тут маємо? — питає о. президент.

— У Хусті ситуація не ліпша, — відповідаю. — Коли я рано о 9.00 годині перебрав Начальну Команду, перше, що зробив, — це з'ясував скільки маємо зброї. Виявилось, що є тільки та зброя, що її вчора склали січовики у вашому помешканні, тобто: 48 рушниць і 192 револьвери. Коло полудня ми забрали у жандармів 102 рушниць й 6 ручних кулеметів. Цією зброєю ми озброїли сотню, яка відійшла на Севлюшський відтинок. Через те я був примушений дати наказ роззброювати чеських вояків, які втікають з кордону.

— Це приведе до нового конфлікту з чехами, — зауважив о. президент.

— Іншого виходу не було, але я думаю, що до якогось більшого конфлікту не дійде, бо поодинокі чеські вояки та менші відділи, за малими винятками, досить охоче дають роззброювати себе. Деякі з них, коли нема близько їхніх старшин, навіть продають зброю: рушницю за 10-20 корон, а ручний кулемет за 100 корон. Можна було б дістати й важкі кулемети, але не маємо до них обслуги. Далі зазначив, що комендант 45 чеського полку добровільно передав нам 200 рушниць, 20,000 набоїв та одягу і взуття для 200 людей. Це все вже перебирає підполк. Филипович, який саме формує на подвір'ї будинку влади відділ.

— Але цього всього мало, щоб утримати Хуст! — перериває мені о. президент.

— Навіть дуже мало, — відповідаю. — Хусту ми не втримаємо, як не втримаємося й на інших бойових відтинках, бо ворог у багато разів сильніший від нас. Коли з Берліну не

прийде до Будапешту наказ спинити наступ, ми не втримуємо Хусту довше, як 24 години.

— Тоді мусимо евакуювати уряд?

— Так, про це вже треба дати розпорядження. Треба подбати, щоб завтра рано почалася евакуація.

— Куди радите? — запитав о. президент, вдвигнувшись в мене сумним поглядом.

— Я бачу дві можливості: або на Перечин і пізніше на Словачину, або до Великого Бичкова. Евакуація на Перечин ризикозна, бо нема певности, що до завтра він уже не буде в мадярських руках. Евакуація уряду до Вел. Бичкова мені вбачається безпечнішою і доцільнішою, бо думаю, що з Вел. Бичкова ми зможемо податися на Гуцульщину, зробити там мобілізацію та ще якийсь час триматися. Коли б так не пощастило, то уряд відійшов би на еміграцію до Румунії, з якою ми живемо в добросусідських стосунках, а ми — вояцтво подались би в гори і там трималися б доти, доки ви, отче президенте та уряд не дійшли б правди на міжнародному форумі. Лише одного боюся. . .

— Чого? — спитав о. президент.

— Я непевний у тячівській ситуації. Округовий начальник Калинюк мені трохи підозрілий, а округовий комендант Січі сотн. Миколин, після сьогоднішньої розмови телефоном із ним, не справив на мене враження рішучого вояка. Коли б Тячево захопили в свої руки мадярські терористи, то тоді впаде й Вел. Бичків і Рахово, а з тим відпаде можливість нашого відступу на Гуцульщину й організованої партизанської війни в горах.

— Я добре знаю Калинюка і я певний, що він не зрадить, — зауважує о. президент.

— Коли так, тоді добре. Я зі свого боку вже подбав про те, щоб післяти до Тячівської Січі енергійного старшину.

— У такому разі дам зараз приказ міністрові Юркові Перевізникові, щоб завтра розпочав евакуацію уряду та установ, а сам теж виїду до Вел. Бичкова. Дякую вам за звіт. . . До побачення у Вел. Бичкові.

Побачилися ми знову аж через місяць у. . . Відні.

(Далі буде)

НАЦІОНАЛЬНІ ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ

Раніше або пізніше, на певному етапі розвитку нашого національного руху постає питання про створення власних національних збройних сил. Гадаю, що читачам буде цікаво відати про те, що у Литві створено штатну структуру, призначено головнокомандуючого, стверджено військові статuti неозброєної республіканської армії (див. «Красная звезда», 14 липня 1989 р.).

Тому автор, вважаючи себе фахівцем з військових питань, пропонує до загальної уваги української громадськості свої думки щодо створення, розвитку і завдань національних збройних сил. Автор також зауважує, що висловлює думки від своєї власної особи, не вважає зроблені висновки незаперечними і пропонує зацікавленим висловити свої думки стосовно зрушених у цьому артикулі питань — як фахівців, так і людей цивільних, непов'язаних з військовою діяльністю.

Принципи будування збройних сил формулюються виходячи з військової доктрини держави. Тому, щоб сформулювати ці принципи, спочатку потрібно уявити собі суспільний устрій та військову доктрину держави, хоча б у загальних рисах.

Щодо республіканської форми правління на широкому демократичному ґрунті майбутньої України автор не має жодного сумніву.

Таким чином загальними принципами військової доктрини уявляються наступні: республіка не вважає й не бажає вважати нікого за ворога, чи за того, хто загрожує суверенітету чи державній незалежності республіки. Республіка не є й не вважає себе членом будь-яких політичних військових блоків чи спілок.

Обрання тих чи інших принципів будування збройних сил обумовлюється:

- державним устроєм;
- зовнішньою та внутрішньою політикою держави;
- функціями, що їх виконуватимуть збройні сили;
- економічними можливостями держави;
- звичаями та військовими традиціями;

Маючи на увазі ці ґрунтовні положення, уявляються вірними наступні основні принципи будування збройних сил:

- принцип розумної достатності;

- професійність військових кадрів;
- відсутність будь-яких політичних структур у складі збройних сил;

Приймаючи до уваги сучасне становище і повну відсутність національних військових угруповань, вважається доцільним поступовий перехід до впровадження вищезгаданих принципів. Наприклад, здійснити це у декілька етапів:

— **на першому етапі:**

- а) створення парламентської комісії по військових справах;
- б) зараховування до збройних сил переважно по республіці;
- в) створення української офіцерської школи;
- г) розробка статутів збройних сил та військової форми одягу.

— **на другому етапі:**

- а) передання всіх військових частин, розташованих на теренах республіки, у підпорядкування уряду республіки;
- б) створення міністерства військових справ;
- в) створення національних офіцерських шкіл, навчальних центрів;
- г) створення мережі підготовчих відділень у ВУЗах.

— **на третьому етапі:**

- а) комплектація певної кількості військових частин кадровими військовослужбовцями;
- б) повна комплектація сил кадровими молодшими командирами;
- в) створення Академії Генерального Штабу;
- г) повна комплектація сил кадровими військовослужбовцями.

Створена на першому етапі парламентська комісія, складена переважно з фахівців, розробляє програму розвитку національних збройних сил, головними частинами якої мають бути — комплектування кадрами і озброєнням. Програма передається на затвердження до вищого законодавчого органу республіки.

Головними частинами збройних сил мають бути військо, повітряна військова фльота та морський департамент.

До схеми слід додати деякі коментарі. Міністер військових справ призначається з цивільних осіб і здійснює керівництво збройни-

ми силами через генеральний штаб. Апарат міністра складається також з цивільних осіб, які виконують функції інспектування та контролю. Начальник (шеф) генерального штабу є вищим військовим командуючим і виконує функції головнокомандуючого. На всі генеральські посади призначення здійснюється вищим законодавчим органом республіки.

Військо — призначається на ведення бойових дій на суходолі й поділятиметься на командування (напр., мотопіхоти, польової артилерії, тактичної авіації та ін.).

Повітряна військова фльота — призначається на виконання завдань по забезпеченню авіаційної підтримки війська й морської фльоти, організацію повітряної охорони, повітряну розвідку. Матиме у своєму складі групи (напр., винищувальна, бомбардувальна, винищувальна повітряної охорони, морської авіації, транспортна та ін.).

Морський департамент — здійснюватиме завдання бойових дій на морі і складатиметься з флотилій (напр., Азовської, Чорноморської), морської авіації, морської піхоти, берегової охорони.

Велике місце у створенні збройних сил займатиме питання навчання. Повинні бути створені вищі офіцерські школи (невелику кількість), випускники яких розподіляються по командних посадах. Для навчання військових інженерів при цивільних ВУЗах створюються військові курси, після закінчення яких випускники повинні відслужити певний час у збройних силах по умові на інженерних посадах. Випускники військових ВУЗів мають призначатися й проходити службу виключно на командних посадах. Молодші командири навчаються у школах молодших командирів, до яких зараховуються по відбуванню певного терміну служби.

Учбові військові бази для проходження первинної підготовки бійців створюються по напрямках відповідних до спеціалізації.

Керує діяльністю збройних сил міністерство військових справ. Міністерство несе відповідальність за підтримання високої бойової поготовності, укомплектування, підготовку резерви збройних сил.

У збройних силах не створюються структури будь-якої політичної партії. З цього витікає, що військовослужбовці не повинні належати до політичних партій, тобто повинні бути політично невинуватими. Виняток припускається стосовно осіб міністра та співробітників його апарату.

Розмір грошового утримання має бути до-

статнім для забезпечення набору до військових сил на високій конкурсній основі.

Військові статути мають бути складені і угрунтовані на національних військових звичаях та традиціях з урахуванням завдань збройних сил в умовах сучасності.

Розробляються військові форми одягу та правила ношення, що найбільше відповідають обставинам сучасного бою та повсякденній військовій діяльності.

Окремими питаннями, що належать вивченню та розробці, є резерви збройних сил та громадська оборона. З цього приводу автор бажає дещо зауважити.

Цивільне чоловіче населення повинно бути ознайомлене з обставинами сучасного бою, вміти використати штатну зброю тощо. З цієї метою створюється апарат військових зборів. Теториторія країни поділяється на військові райони. Військові частини резерви складаються й угруповуються за місцем оселення. Періодичність проведення зборів встановлюється законодавчо.

Дещо про бюджет військового відомства. Бюджет міністерства військових справ є складовою частиною державного бюджету, розраховується оперативно-плановим відділом генерального штабу у відповідності до національної програми розвитку збройних сил і передається на ствердження до вищого законодавчого органу республіки після обговорення у парламентській комісії по військових справах.

Бюджет міністерства складається з витрат на:

1. Текучу діяльність (бойова підготовка, експлуатація, ремонт зброї та військової техніки. . .).
2. Утримання збройних сил (комплектація військовослужбовцями, грошове утримання, пенсії військовослужбовців, утримання командування резерви. . .).
3. Технічне оздоблення (комплектація зброєю й військовою технікою, наукові дослідження, будівництво об'єктів, мешкань. . .).

Ці статті розраховуються окремо для війська, повітряної військової фльоти, морського департаменту, генерального штабу, угруповань центрального підпорядкування.

Висновки з викладеного:

Збройні сили — засіб уряду республіки і є гарантом територіальної цілості, суверенітету, державної незалежності країни. Право приймати рішення про застосування збройних сил надається виключно урядові республіки. Будь-які політичні партії, угруповання

не мають права втручатися у будівництво збройних сил.

Ось ті загальні питання, що їх автор пропонує що широкого обговорення.

(»Визвольний Шлях«)

Михайло МОЛЯВКО

СИНАМ УКРАЇНИ

*Збираймось до гурту, козацькій діти,
Вкраїни святої сини!
Допоки не всі ще могили розриті
І родять ще жито лани.*

*В біді Україна і ставаймо на чати,
У кому ще племінь не згас.
Розкуймося браття, доволі мовчати —
Держави відновлення час!*

*Збираймось до гурту, козацькій діти,
Зречемося чвар та незгод.
Щоб волю здобути, щоб правду здобути
І з рабства звільнити народ.*

*Нас Мати-Вкраїна чекає і кличе,
Ще пам'ять про славу жива,
Про величі Тризуба та Жовтоблакит!
І рідної мови слова.*

*Збираймось до гурту, козацькій діти,
Ще віра і пісня для нас!
І сяє наш прапор із Сонця й Блакиті,
І доля дарує нам час!*

Київ, 1989

Богдан БОРА

ВІРЮ...

*Вірю у силу твою, Україно,
Вірю, що кат не покорить тебе,
Вірю і дивлюсь в майбуття спокійно,
Дивлюсь холодно в обличчя судьби.*

*Вірю, до стіп не поклонишся хану.
Ласки в нього не будеш благувати.
Ні, Україно! Я вірю в хвилину,
Вірю, тобі ще поклониться кат.*

*Вірю, що ти не заломишся в змагу.
Серце в огні перетопиш на сталь.
Вірю в очайдушність, відвагу,
В душу твою — сонцяєсний кристаль.*

*Вірю, що ти крізь пожарища, попів
Кроком відмірюєш путь до мети,
Що на багнети в останнім окопі
Будеш, я вірю, побідником ти!*

*Вірю у силу твою, Україно,
В джерело крові і віри без дна.
Вірю і дивлюсь в майбутнє спокійно.
Знаю, що будеш соборна, вільна.*

Ріміні, 22.7.1946

Ярослав КУРДИДИК

ПАМ'ЯТНИК

*Його чоло нап'яте — проте вітру Сходу,
Проти вітру смерті він боротись вміє —
У руці воляцькій, непомильний зроду,
Він підніс рушницю, і так занімів.*

*І змагався, і буде битись за свободу
Душі своєї і всіх вільних душ —*

*Для борців не треба слави в нагороду,
Люди їм безсмертя мовчки відведуть...*

*Воїн знає певно: »Це мою повинність,
Бо любов народна — вища присягань«.
То ж коли із лави смерть героя вирве —
Займи його місце. Підійди і стань!*

ПРОБЛЕМИ СОВЕТСЬКОГО МІЛІТАРНОГО КОМПЛЕКСУ

Кам'яно-хмурні обличчя советських маршалів, генералів і офіцерів XXVIII з'їзду компартії СРСР виразно вказували, що генералітет і офіцерський корпус сов. збройних сил аж ніяк не радіє горбачовською «перебудовою», а навпаки, що він немало стурбований тими широкогранними процесами, що проходять уже не вузьким річищем, а широким морем у червоній імперії, пришвидшуючи її розпад. Адже ті процеси не тільки дразливо заторгнули сов. мілітарний потенціал, але й дошкульно його вдарили. Соромливе виведення сов. армії з Афганістану і висилка армійських частин, що подавлювали брутально і криваво народні розрухи в Грузії, Азербайджані, Вірменії, Киргизії, Узбекистані, Таджикистані сильно поглибили моральний розклад сов. армії та здискредитували її в очах населення. В багатьох республіках насе-

лення трактує сов. військо як окупантів. Весняний набір призовників (1990) виявив, що тисячі призовників не зголосилися до військової служби.

Сов. міністер оборони Димитрій Язов нарікав, що екстремні і націоналістичні рухи та групи в прибалтійських країнах, в Україні та Молдавії діяли активно і широко в некористь весняного набору призовників, але ж відомо, що і в південноазійських республіках призовники масово не зголосилися до місць їм призначених, а багацько з них перейшли на нелегальний статус поповнюючи ряди підпільників — борців за визволення їхніх країн. Маршал Язов також звинувачує націоналістичні рухи за те, що вони вимагають творення національних армій, що в свою чергу призвело б до дезінтеграції цілості сов. збройних сил.

Парада сов. ракетних військ

Парада спадунів у Москві 1990 р.

Відомо, що сов. генералітет вельми невдоволений з пільг, що ними втішаються тепер університетські студенти. Адже 176,000 таких студентів звільнені від військової служби, а це в свою чергу позбавляє сов. збройні сили набору й вишколу потрібних їм молодих підфіцерських і офіцерських кадрів. Дразливу проблему створюють у советських збройних силах національні конфлікти, бо ж уже майже половину вояків становлять неросіяни. Протягом минулого року зросла злочинність у рядах збройних сил аж на 14.5%. Були вбиті 59 офіцерів. Ген. Ахалов, командуючий елітарною бригадою спадунів жалівся, що понад 1500 його вояків мають за собою кримінальне минуле, а понад 500 спадунів — це наркомани. Глибока економічна криза в червоній імперії примусила сов. уряд провести редукацію витрат військового бюджету на 4.5%, а витрат на озброєння майже на 19.5 відсотків, залишаючи все ще той бюджет доволі високим. Обмежено також виробництво танків і літаків — бомбовиків, але зберігається без змін ракетна зброя та розбудова ядерних стратегічних оборонних систем. У висліді такої редука-

ції сов. уряд сподіється протягом наступних п'яти років заощадити около 30 мільйонів карбованців, а водночас, хоче теж переставити щонайменше около 400 великих індустриальних комплексів із військової на цивільну продукцію.

Виведення сов. військ з кол. сателітних країн, (а це потриває ще довший час), створило теж неабияку проблему в сов. мілітарному комплексі. Виведені війська з Угорщини і Чехо-Словаччини знайшлися у СССР зовсім не забезпечені ані догідними базами ані приміщеннями. Велика частина цього війська зимувала під наметами. 173,000 родин військовиків виведених з країн Східної Європи не мають житлових приміщень. Велика частина військовиків буде демобілізована. Виринає тоді гостра проблема забезпечення їх працею і житловими приміщеннями. На тому не кінець. З країн Східної Європи будуть виведені около 500,000 сов. вояків. Знайдення їм пригожих баз, житлових приміщень для родин, шкіл для дітей — всьми складна і коштовна проблема.

Концепція нового обличчя сов. збройних

Сов. кораблі-крейсери на Атлантику

сил, яка полягає в тому, що слід скасувати і розв'язати надмірно великі чисельно ці збройні сили, що налічують понад чотири мільйони вояків, а на їхньому місці втримувати невелику, професійну, добре вишколену і модерну армію не влаштовує генералітет і офіцерський корпус. Вони вважають, що Сов. Союз повинен втримувати і далі великі збройні сили, бо ж вірити Заходові в його миролюбність не можна, а самий перехід із концепції великих збройних сил до невеликої модерної армії обійдеться імперії набагато дорожче ніж кошти втримання великих збройних сил.

Нагадаймо при тому, що хоча сов. уряд провів деяку редукцію витрат на кошти військового бюджету й озброєння, це аж ніяк не послабило потенціал сов. збройних сил. »Широко наголошувана редукція сов. військового бюджету це насправді прийом широкої перебудови й модернізації сов. збройних сил.

Американська розвідка вважає, що сов. мілітарний потенціал є могутніший тепер чим коли небудь. Советська наступальна стратегія нічим не змінилася. Її головною ціллю залишилось далі захоплення вільного світу й у цій цілі немає нічого оборонного», — писав свого часу амер. майор-ген. Генрі Могр.

Незважаючи на еuforia про падіння комунізму, кінець «холодної війни» та західну проєкцію спілкування і «дружби» НАТО з ССРСР, сов. мілітарний потенціал продовжує набирати силу. За звітленням американської розвідки в ССРСР продовжується далі продукція ракет, балістичних стрілен, споруджуються нові військові кораблі, субмарини, проводиться виробництво танків. Протягом минулих років (1985-1988) виробництво зброї, а тим самим і гонка озброєння між ССРСР і ЗСА були повністю в користь ССРСР.

У тих роках були споруджені:

	СССР	ЗСА
Міжконтинентальні балістичні стрільна	450	56
Балістичні ракети для запуску з субмарин	375	107
Балістичні ракети близького засягу	63,000	9,800

Танки	13,000	3,475
Панцерні бойові автомашини	18,000	5,175
Самопропелерні гармати	4,100	1,075
Самопропелерні протилетунські гармати	500	26
Субмарини	35	15
Військові кораблі	34	21
Бомбовики-літаки	190	103
Бойові літаки	2,750	1,850
Бойові вертольоти	1,850	1,500
Ракетовикидні площадки	1,900	225

Таким чином сов. мілітарний потенціал залишається і далі могутньою силою у світі, а сов. збройні сили (хоча в них не бракує глибоких і кризових труднощів), гарантором збереження червоної імперії. Не дивно, що Горбачов намагається при їхній допомозі погамувати внутрішню дезінтеграцію імперії. Хоча невдоволення в сов. збройних силах реформами та «перебудовою» велике, проте західні советологи вважають, що зазедве чи прийшло б до військового перевороту в червоній імперії, хоча така можливість існує. Розглядаються при тому різні варіанти участі

збройних сил у рятуванні імперії, а власне кажучи великоросійського імперіялізму та шовінізму. А втім, усе можливе нині в таких умовах Сов. Союзу, де кожний день приносить щось нового, несподіваного, непередбаченого.

Для нашої батьківщини й для всіх інших поневолених Москвою народів *творення своїх власних суверенних національних збройних сил, це чи не найважливіша й найпильніша актуальна справа, бо тільки такі національні збройні сили — це гарант суверенності і незалежності кожного народу.*

Юрій МАЄРНИК

ДИСКУСІЯ ПРО ЖЕРТВИ УКРАЇНИ В АФГАНІСТАНІ

(РС) За криваву авантюру, яку розпочало кремлівське керівництво в Афганістані в грудні 1979 року, високу ціну заплатив і наш український народ. Сотні тисяч українських хлопців повернулися з Афганістану в цинкових трунах, багато інших — каліками.

Пише про це нині вже відверто й преса в Україні, щоправда, намагаючись заспокоювати населення пропагандистськими фразами про так званий інтернаціональний обов'язок сов. солдатів в Афганістані, про їхнє героїство, запевняючи, що народ зберігатиме пам'ять про своїх полеглих синів. Звісно, народ пам'ятатиме і ще довго обговорюватиме сенс і трагічні наслідки кривавої авантюри кремлівського режиму в Афганістані. Ведеться дискусія про жертви України в цій війні.

Були часи, коли сов. преса насвітлювала події в Афганістані дуже однобічно, майже виключно в рожевих фарбах. Численні статті навіювали переконання, що сов. війська пере-

бувають в Афганістані головним чином, щоб бавитися з місцевим дітьми, допомагати селянам, збирати врожай, будувати школи й насаджувати алеї. А тим часом по всьому Сов. Союзу на кладовищах з'являлися все більше й більше свіжих могил, у яких навіки спочили молоді хлопці-воїни, жертви кривавої авантюри кремлівського режиму в Афганістані.

Батьки загиблих, як правило, одержували листа-сповіщення стандартної форми: ваш син був хоробрим і мужнім воїном, сумлінно виконував свій інтернаціональний обов'язок. . .

Однак, часи змінилися. Готуючи населення до важливої події — виведення сов. військ з Афганістану, і то без перемоги, преса інформувала про тих, що згинули, про хлопців, які повернулися звідти каліками, словом — про страхіття війни. У пропагандистському журналі «Під прапором ленінізму» свого часу

опубліковано статтю під заголовком «Пам'ять і обов'язок». У статті мовиться про те, як в Україні шанують пам'ять загиблих у Афганістані хлопців. «Сьогодні в республіці імена загиблих 'афганців', — читаємо в статті —носять 22 школи, 548 піонерських дружин. У містах і селах України 158 вулиць названо на честь воїнів-інтернаціоналістів, які віддали своє життя за торжество справедливості».

»Наш громадський обов'язок, — пишеться на іншому місці цієї статті, — зберігати в серцях пам'ять про загиблих воїнів інтернаціоналістів. Історична безпам'ять — це образа для їх подвигу, військової честі, людської гідності».

Гарні, красиві слова, але чи вони щирі? Звісно, своїх полеглих синів в Афганістані пам'ятатимуть батьки й родина і ще довго шукатимуть відповідь на питання: за що тебе, сину, погнано в Афганістан, за чий інтереси ти там загинув?

Та чи пам'ятатимуть жертв кривавої авантюри в Афганістані партійні чиновники? Як історичний досвід, так і деякі матеріали української підсоветської преси свідчать про те, що партійний чиновник, власне, не хоче пам'ятати жертв афганської війни. Торік великого галасу наробила стаття, опублікована в газеті «Правда» під заголовком «Я вас в Афганістан не посилал». В статті порушено численні факти байдужості супроти хлопців-воїнів, які повернулися з Афганістану каліками — байдужість і навіть зневажливе ставлення з боку різних місцевих партійних чиновників. Стаття викликала резонанс. Чиновник Титаренко відгукнувся на статтю запереченням, що ЦК компартії України звернув увагу керівним партійним працівникам деяких обкомів, райкомів і міськомів на недопущеність байдужого ставлення до ветеранів афганської війни і домагався рішуче усвідомити собі відповідальність за їхню долю.

»Історична безпам'ять, — пише журнал 'Під прапором лєнінізму', це образа для тих, які воювали в Афганістані». Це слушно, але ж історичне безпам'ятство, особливо в Україні, плекалося партійними чиновниками. Що вже говорити про Афганістан, коли низка статей, опублікованих у пресі України, свідчить про брак пошани до загиблих під час світової війни, отже до тих, які захищали батьківщину. Ось що писала про це «Культура і життя».

»На наших очах діються зовсім фантастичні речі. У Дніпропетровському районі Києва, біля селища Биковня, на відстані півтора кілометра від поста ДАІ на трасі Київ-Чернігів є місця, де ділянка і лісова дорога всяяна людськими кістками, черепами, серед яких багато дитячих. Поховання, пов'язані з роками великої вітчизняної війни і попередніми, необліковано і невпорядковано. Аналогічні факти наводити можна далі».

Стає страшно. На дорозі валяються людські кістки, черепи, і то неподалік Києва, а війна закінчилася понад сорок років тому. То як бути з поняттям »історичної пам'яті« у свідомості чи пак у пам'яті партійного чиновника, що нині закликає шанувати пам'ять загиблих в Афганістані?

А ось як військово-політичний оглядач Ратав Плужников на сторінках газети «Молодь України» в романтично-ліричний спосіб оспівував »масовий героїзм« сов. воїнів:

»Наша країна — писав Плужников, — стала країною масового героїзму тому, що соціалізм створив такі умови, які викликали до життя новий тип поведінки людей, новий тип героїчної особистості». Виникає враження, що в Сов. Союзі немає, так би мовити, звичайних людей з людськими радостями і стражданнями, є тільки масовий героїзм. Тисячі молодих хлопців з України, що згинули в Афганістані — герої, звісно, посмертно. Батьки, що їх виховали — також майже герої, якщо ігнорувати, що на їх очах сльози, а на обличчі не усмішка, а вираз терпіння. А ровесники тих, що загинули в Афганістані, які розкопують могили своїх батьків і дідів, шукаючи в них за військовими відзнаками? А тисячі молодих наркоманів, алкоголіків в Україні — це також вияв масового героїзму! Чи не найвищий час вже припинити практику самообдурювання, виховувати насамперед людей, а не героїв!

Кров, що її пролили українські хлопці в Афганістані й сльози матерів тих, які там загинули, не можна збувати дешевенькими пропагандистськими фразами про так званий »інтернаціональний обов'язок, бо по суті йдеться по криваву авантюру, за яку найбільшу частку відповідальності несе кремлівський режим — ініціатор авантюри в Афганістані.

ДОПОМОГА ВОЄННОПОЛОНЕНИМ СОВЕТСЬКОЇ АРМІЇ

Вже в перших годинах советсько-німецької війни (червень 1941) почали заповнюватися німецькі табори полоненими червоної армії. Це, мабуть, перший випадок в історії воєн, що в полон попадали такі великі людські маси. За німецькими офіційними даними загальна кількість полонених вояків советської армії доходила до 6 мільйонів. Тільки один «мішок» коло Києва дав у руки німців 650,000 полонених. Між тими полоненими були не тільки самі вояки, але також і велика кількість цивільних осіб, що їх захопила німецька армія, напр. робітників при шанцях.

Полонені, перейшовши пекло на бойових лініях, попадали в ще більше пекло поза фронтом, а саме до німецьких таборів, що ввійшли до історії як табори смерті мільйонів людей. На це склалися дві причини:

1) большевики не приступили до Женевської конвенції з 1929 р. про охорону военнополонених і тим самим пересуджували опіку над своїми полоненими громадянами;

2) гітлерівська Німеччина рішила використати цей факт для запланованого фізичного винищення молодого людського матеріялу ворожих народів, щоб легше здобути для себе бажаний «лебенсraum» в Європі.

Тому вину загину мільйонів полонених советських вояків поносять нарівні, як німці, так і большевики. СССР кидав на фронт мільйони своїх вояків, не забезпечивши їм тих міжнародних прав, що ними користувалися вояки інших держав. У той час, коли советські вояки гинули масовою голодовою смертю в таборах военнополонених, то полонені інших армій користали в німецьких таборах з тих прав, що їм забезпечувала міжнародня конвенція про охорону военнополонених. Постійні посилки цим военнополоненим з їхніх державних організацій Червоного Хреста, як теж з Міжнародного Червоного Хреста, дали змогу зменшити між тими полоненими кількість жертв гітлерівської нищівної системи, зверненої в основному проти всіх ненімецьких народів.

Стан у німецьких таборах, де перебували советські полонені, замало назвати жахливим. По словам одного українця, що був перекладчиком у таборі военнополонених, треба

було б нового Данте, щоб описати те пекло, яке переходили ці полонені. Ще заки вони дійшли до таборів, то багато з них гинули по дорозі з голоду, виснаження або від куль конвоїрів. Кожне найменше відхилення з похідного ряду, намагання підняти якийсь відпадок чи недокурок, або спроба напиться води з придорожньої калюжі потягали за собою смерть від німецької кулі. Полонені попадали в табори дуже слабо одягнені, без плащів та накривал, без їдунок і ложок, не згадуючи вже про інше найконечніше встаткування. Брак їдунок напр. доводив до того, що багато полонених не могли дістати навіть свого голодного приділу юшки так, що багатьом приходилося замість їдунок вживати поли блюзи чи плаща або просто пригорці.

Приміщення в таборах в перших місцях було дуже примітивне, в багатьох таборах полонені цілими тижнями, а то й місяцями, перебували під голим небом. Холод при майже масовій недостатці плащів та накривал, а до того голод спричинювали жахливу смертність; були табори, в яких денно вмирали по кількасот полонених.

На цей жахливий стан у таборах, що в перших місяцях війни були розміщені переважно на українській території, живо зреагували українці. Це було тим більш зрозуміле, бо великий відсоток полонених (у деяких таборах понад 50%) творили українці. Вже в перших днях війни видне було велике заінтересування українців долею полонених. З місця йдуть заходи перед командами поодиноких таборів, щоб виклопотати дозвіл на передачу полоненим харчів, одягу, їдунок, ложок тощо. Крім того робляться старання, щоб допустити до таборів священників для релігійної опіки.

Від перших днів війни українці західних та північнозахідних теренів несуть допомогу военнополоненим, переборюючи всі перешкоди, що їх ставила німецька влада. З поступом німецьких військ далі на схід, бачимо теж у східних українців велике заінтересування долею полонених. На всіх просторах України організується доставка полоненим харчів, одягу та інших необхідних речей. Допомога военнополоненим від самого початку мала організовані форми. Старання в справі допо-

могової акції завжди виходили з якогось організованого українського осередку. На захід від Сяну і Буга тобто від колишньої «лінії німецько-совєтських інтересів» з 1939 р., ці старання йшли від Українських Допомогових Комітетів, а на схід від Сяну тобто в Галичині — від Українського Червоного Хреста у Львові, а на схід від Збруча — від Українського Червоного Хреста в Києві. Згодом приходять зміни щодо осередків допомоги. В Галичині після ліквідації німецькою владою Українського Червоного Хреста в листопаді 1941 р. почала діяти Крайова Комісія Допомоги Полоненим у Львові. Від січня 1942 р. та Комісія діяла від Українського Допомогового Комітету, а від березня 1942 р. вона стала працювати при Відділі Суспільної Опіки Українського Центрального Комітету. Таким чином УЦК перейняв опіку над полоненими на терені цілої Ген. Губернії. Згодом Комісію Допомоги замінив Реферат Справ Полонених УЦК який перебрав усі функції Червоного Хреста тобто крім опіки над полоненими він проводив також розшуки за пропалими цивільними особами, опікувався раненими, посередничив у переписці через Міжнародний Червоний Хрест, тощо.

Український Червоний Хрест у Києві німці зліквідували восени 1941 р. На його місці почав діяти Український Комітет Взаємодопомоги. В лютому 1942 р. німці перевели арешти серед працівників Комітету і в результаті закрили його. Таким чином перестала існувати центральна установа для допомоги воєнно-полоненим. Тепер допомога полоненим у Східній Україні переходить у руки місцевих організацій, тобто районних чи міських.

Водночас ідуть заходи охопити опікою полонених українців, що перебувають у таборах в Остлянді, Румунії, Фінляндії, Норвегії, а зокрема в Райху. В грудні 1941 р. постав у Берліні Комітет Допомоги Українським Полоненим під керівництвом інж. Романа Димінського. В Румунії акцію допомоги полоненим перебрав Комітет Допомоги Українським Полоненим у Букарешті під головуванням полк. Гната Пороховського. Таборами воєннополонених у Фінляндії опікувався Український Комітет Допомоги Полоненим у Гельсінках під проводом ред. Богдана Кентржинського. Старання охопити в організовані форми опіку над полоненими в Остлянді й Норвегії не дали позитивних вислідів.

Заходи в справі суспільної акції опіки полоненими в таборах Ген. Губернії почав Український Центральний Комітет у липні 1941 р. В тому часі він звернувся до Верховного

Військового Командування (ОКВ) в Берліні, з'ясувавши потребу допомогти полоненим у ділянках матеріальній, релігійній і культурній. В серпні 1941 р. УЦК договориється з комендантом воєннополонених у Любліні в справі допомоги полоненим у таборах на терені Г.Г. Для координування тієї акції УЦК покликав окремого уповноваженого для справ полонених автора цих рядків Романа Данилевича. В поодиноких таборах допомогу полоненим переводять окремі мужі довір'я. Жахливий стан у таборах в перших місяцях війни велів звернути особливу увагу на дохарчування полонених, так у переходових пунктах, як і в самих таборах. Восени 1941 р. почалося частинне звільнювання полонених, тому треба було організувати харчові пункти для звільнених полонених. До кінця грудня 1941 р. з таборів в Г.Г. звільнено около 30,000 українців-полонених. У часі того звільнювання треба було подбати не тільки про харчі, але також про лікарську опіку і транспорт для хворих та ранених. У тому часі (осінь 1941 р.) починають ширитися в таборах заразливі недуги — плямистий тиф і червінка. Треба підкреслити велику самопожертву українського населення, що, незважаючи на власну небезпеку, приймало до себе навіть тяжкохворих полонених. Під кінець осені 1941 р. положення в таборах стало ще більш катастрофічне, попри велику смертність з голоду й холоду траплялися випадки людодівства. Полонені, вигодовані як вовки, кидалися на своїх знеможених товаришів недолі, добивали їх та часто на очах других пожирали їхні серця, печінки, тощо. Німецька таборова влада, замість збільшити харчові приділи, веліла зловлених на гарячому вчинку канібалізму — вішати в таборі на пострах для інших. Як стверджували наочні свідки, канібалізму допускалися в першу чергу азіати. Тому було пороблено чергові старання (вони йшли від першого дня війни) про відділення українців від інших полонених. Це могло облегшити акцію дохарчування полонених українців, бо вже ніяк не було під силу перебрати на себе прохарчування всіх полонених, що перебували в тому часі на терені Г.Г. Все-таки матеріальна допомога, а в першу чергу дохарчування, не обмежувалися тільки до самих українців, але простягалася також на хворих полонених інших національностей.

Щоб перевести систематичне дохарчування, вдалося вивести в грудні 1941 р. дозвіл на висилку до таборів стандартних харчових посилок. У тій акції українці Г.Г. виявили не тільки велику жертвенність, але й зразкову

Маршируюча колона сов. воєннополонених у 1941 році

зорганізованість. Акція тих стандартних посилок, що проходила під кличем «Поможім полоненим здорово перезимувати!», мала великі успіхи. В магазинах зложено тисячі-тисячі пачок, що ждали на транспорт до таборів. Проте брак потрібних комунікаційних засобів здержував точну і своєчасну доставку посилок. Треба було насправду багато часу й енергії, щоб перебороти труднощі, які стояли на перешкоді цій акції. Де не діяли задовільно залізничні та автотранспорти, там приходилось вживати кінного транспорту навіть на дальші віддалі. Дальшою важливою справою під кінець 1941 р. було переведення полонених з переходових таборів до зимових. У тій справі треба було робити окремі заходи перед начальним командантом таборів у Любліні, а також перед командантами поодиноких переходових таборів.

Вже в перших місяцях війни ідуть транспорти полонених до Райху. В тамошніх таборах ситуація була ще гірша. В чужому й ворожому середовищу було важко провести якусь допомогову акцію для полонених. Деякі табори полонених у Райху стали справжніми цвинтарями. Нойгаммер має на своєму кладовищі 70 рядів по 1000 могил полонених. Та не тільки Нойгаммер, але десятки, а то й сотні інших місцевостей в Німеччині, Україні, Білорусі, Польщі та інших країнах Європи засипані могилами воєнків советської армії, а між ними тисячі-тисячі синів української землі, жертв двох духовно

споріднених систем — німецької націонал-соціалістичної і московської-комуністичної.

Окремих заходів треба було вживати для звільнення з таборів інвалідів і нездібних до праці. Це вимагало придбання комунікаційних середників, прохарчування в часі транспорту, призначення окремих провідників-конвоїрів, тощо. З таборів в Г.Г. направлено кілька таких транспортів на східні землі України. Окремі старання ішли з боку УЦК в справі звільнення всіх непрацездатних та інвалідів українців, з таборів у Райху, де їм грозила небезпека фізичного знищення. Ці старання УЦК базувалися на розпорядженні німецьких властей про можливість звільнення з таборів тих полонених українців, що походили з терену Г.Г. Незважаючи на всі заходи, не вдалося того перевести, бо СД в Берліні не дало своєї згоди на те звільнення.

Багато праці вимагала справа переведення воєннополонених на цивільну працю в Райху. Цю справу переводив Реферат Справ Полонених при співпраці Української Установи Довір'я в Берліні. Завдяки тим заходам удалося звільнити з таборів і перевести на цивільну працю около 10,000 українців. Хоч формально під цю категорію підпадали тільки українці з Г.Г., то все таки вдалося між ними протиснути деяку кількість українців із східних теренів України.

Весною 1942 р. появилвся розпорядок про звільнювання полонених українців-селян з теренів Г.Г. Опираючись на тому розпорядку,

УЦК поробив своєчасно заходи, щоб з того звільнення скористали також українські селяни з інших теренів України.

Успішними були також заходи в справі листування полонених з їхніми рідними. Вояки советської армії не підпадали під Женевську конвенцію, і тому не мали права на листування. В зв'язку з тим у листопаді 1941 р. вислано до коменданта воєннополонених у Любліні прохання в справі допущення стандартної переписної листівки для вжитку полонених. Справа натрапляла на труднощі. Автор порушував ту справу кілька разів на конференціях ОКВ у Берліні. Але щойно під кінець 1942 р. справу поладовлено позитивно. Дозвіл на переписку облеглив допомогу воєннополоненим, бо полонені могли писати не тільки до своїх рідних, але й до Реферату Справ Полонених.

Опіка над воєннополоненими була подумана куди ширше, як тільки матеріальна допомога. Вона мала теж завдання в релігійній і культурній ділянках. Безперечно тоді, як полонені гинули масово з голоду, треба було в першу чергу думати про їх фізичне підсилення, і на ту матеріальну опіку було звернено на початку особливу увагу. Але водночас пороблено також старання, щоб дати полоненим релігійну опіку. В перших тижнях війни, бодай у деяких таборах було легше нести полоненим духовну опіку. Пізніше, як у таборах почались заразливі недуги, прийшла заборона. Після знесення карантини було майже неможливо в деяких таборах добитись наново дозволу на релігійні практики. Основною причиною було те, що в сов. армії не було польових духовників, тому релігійну опіку над полоненими мусили повнити духовники з-поза таборів. При майже герметичному закритті таборів були великі труднощі для тієї акції. Щоправда, навіть під час строгої карантини в таборах полонених в Г.Г. комендант воєннополонених у Любліні на домагання УЦК дав дозвіл допустити до таборів духовників з тим, що на час епідемії вони могли виходити з табору. Але незважаючи на заходи перед єпископатами обох українських Церков, не було таких згошень з боку духовників. Брак систематичної релігійної опіки відбивався некорисно на душевних настроях полонених. Усупереч безбожницької пропаганди в ССР, зокрема серед молоді, при першій нагоді свіднішого релігійного вияву, особливо в часі війни, почали відсвіжуватися приглушені релігійні почування підсоветських людей. Большевики не зуміли знищити релігії в Україні, багато полонених, зокрема українців, мали

при собі хрестики й медалики. В багатьох полонених ті хрестики чи медалики були зашиті в їхній одяг так, що деколи щойно після їх смерті це стверджувалося.

Ловажною справою була культурно-освітня акція серед полонених. В часі голоду, недуг і великої смертності трудно було думати про переведення тієї акції. Але коли обставини в таборах дещо упорядкувалися, почалася обслуга полонених українців книжками, часописами, музичними інструментами, предметами до ігор і товариських розривок, тощо. Зокрема достава книжок мала велике значення. Якщо взяти до уваги, що большевицька дійсність обмежувала зацікавлення людей так, що про багато справ вони нічого не знали, то тепер у таборах була бодай скромна можливість ознайомити полонених українців з літературою, яка бодай загальною усвідомлювала їх під оглядом національним і релігійним.

Як уже згадано, опіка полоненими українцями не обмежувалася тільки до таборів на терені Г.Г. Вже в перших місяцях війни нав'язано контакти з Українським Червоним Хрестом, а після його ліквідації з Українським Комітетом Взаємодопомоги в Києві. Восени 1941 р. в Український Комітет Взаємодопомоги в Києві уповноважив Романа Данилевича (автора цього нарису) заступати інтереси полонених українців із східних областей, що перебували в таборах на терені Г.Г. В листопаді 1941 р. з Рівного приїхав до УЦК в Кракові відпоручник у справі допомоги полоненим. У лютому 1942 р. були в Кракові й у Львові представники Українського Комітету Взаємодопомоги з Києва. В роках 1942-3 р. Данилевич об'їздив табори воєннополонених на Правобережній і Лівобережній Україні. Також інші відпоручники відвідували табори полонених. При нагоді тих поїздок відпоручники зв'язувалися з місцевими осередками, що опікувалися полоненими після ліквідації Українського Червоного Хреста та Українського Комітету Взаємодопомоги в Києві. В часі свого побуту в Харкові восени 1942 р. Данилевич договорився з румунським військовим представником у справі дозволу на в'їзд до Румунії для подачі помочі українським полоненим в румунських таборах. Цій поїздки стала на перешкоді зимова большевицька офензива 1942-3. Щоправда, через Юліана Ревая накладано зв'язок з Комітетом Допомоги Українським Полоненим в Букарешті і завдяки тому УЦК включив себе в допомогову акцію полоненим на терені Румунії. Безперечно, що безпосередній зв'язок був би причинився

до кращого наладнання допомогової акції на тому терені, не можна було також дістати дозволу на виїзд до Остлянду, хоч УЦК вже від січня 1942 р. робив у тій справі заходи. Подібно теж не вдалося zorganizувати допомогу полоненим українцям у Норвегії.

Як фронт пересунувся на лінію Карпат, з'явилися табори военнополонених також у Карпатській Україні і на Словаччині. В тих таборах були в переважній кількості українці з західноукраїнських теренів. Зайнявши Галичину в 1944 р. большевики масово забирали до армії місцеве населення без ніякого вишколу та майже без зброї, гнали їх на фронт, головню в Карпатах. Про боездатність тих частин свідчить факт, що на 10 таких вояків припадала одна рушниця, інші повинні були здобути зброю від ворога. Не диво, що Карпати стали масовим цвинтарищем вояків-українців із західних областей. Частина з них попала до німецького полону і їх приміщено в таборах на Карпатській Україні і на Словаччині, головню в Пряшівщині. В серпні 1944 р. Данилевич був у »сталягу« в Ужгороді в справі опіки над полоненими українцями. На 1000 полонених, що в тому часі були в Ужгороді, були 600 українців. Про практичне переведення цієї опіки Данилевич договорився з Прикарпатським Червоним Хрестом, що його очолювала одна московська емігрантка. Також у справі полонених українців у Пряшівщині Данилевич переговорював з гр.-кат.

єпископом Гойдичем, якому передав з'ясування цілої акції на письмі.

Незважаючи на прерізні труднощі та перешкоди з боку німців, співпраця в справі допомоги полоненим була наладнана майже на всіх теренах зайнятих німцями. Звичайно, що на терені Г.Г. переводити ту акцію було ще найлегше, бо тут з одного боку було менше формальних перешкод, а з другого боку безпосереднє опертя на жертвенність українського громадянства. Ця жертвенність виявилася в різних формах, а це — пожертви великої кількості харчів, одягу та інших потрібних речей. Харчі та одяг розділено в основному між полонених в Г.Г., а деяку кількість харчів переслано до таборів у Райху. Крім того були великі пожертви в грошах, нпр. до кінця 1943 р. зібрано для полонених понад 10 мільйонів золотих. Ті гроші розділено між полонених в Г.Г., в Райху, Фінляндії і Румунії. Акцію допомоги полоненим на тих теренах підсилювалося не тільки передачею готівки, але також висилкою до таборів скомплектованих бібліотек. Доставка бібліотек вимагала окремого вкладу праці й енергії. Книжки для полонених передавано згідно із списком затвердженим через Головне Військове Командування (ОКВ) і через те часто були труднощі при комплектуванні бібліотек. Приходилось купувати чимало книжок поза тереном Галичини, в Празі та Відні.

(»Вісті комбатанта«)

ПОБРАТИМИ!

ПРИСДНУЙМО НОВИХ ЧЛЕНІВ

НАШІЙ КОМБАТАНТСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

— ОБВУ!

СХІДНА ЕВРОПА В ПЛЯНАХ АНТАНТИ (1917-21)

Після революції в Росії 1917 року, проголосили свою незалежність такі народи:

- 30.11.17. — Ідел Урал
- 6.12.17. — Фінляндія
- 10.12.17. — Туркестан
- 26.12.17. — Крим
- 22. 1.18. — Україна
- 16. 2.18. — Литва
- 24. 2.18. — Естонія
- 25. 3.18. — Білорусь
- 22. 4.18. — Закавказзя
- 11. 5.18. — Північний Кавказ
- 26. 5.18. — Грузія
- 28. 5.18. — Вірменія
- 28. 5.18. — Азербайджан
- 25. 9.18. — Донське Козацтво
- 11.11.18. — Польща
- 18.11.18. — Латвія
- 5.12.18. — Кубань
- 18. 4.20. — Сибір

Разом населення 89 мільйонів. Хоча держави Антанти вислали до тих країн у більшості своїх дипломатичних представників, то це ще не означало повного їхнього визволення, а роля цих представників була радше як обсерваторів.

Лише Польща в пунктах през. Вільсона займала окреме місце з правом на повну самостійність.

Америка окремого зацікавлення не проявляла до подій на Сході. Англія обстоювала ідею збереження цілості Росії, Франція була схильна признати як не самостійність у повному значенні того слова, то хоча певну автономію народам, що проголосили свою незалежність.

На конференції в Ясах 18-24 листопада 1917 Англія та Франція устійнили лінії взаємодії на теренах кол. Росії, маючи на увазі аспекти політично-військовий і державно-економічний. Франція мала займатися теренами Басарабії, Криму, України. Англія застерегла собі впливи на країни обабіч Кавказу, на землі козачі, північну Росію та балтійські країни.

Терен впливів на далекому Сході та Сибірі був поділений між Америку, Британію, Францію та Японію.

23.12.1917 року була підписана військово-

політична конвенція лордом Мільнером від В. Британії і Клемансо від Франції. В основу тієї умови лягла неподільність території кол. Росії. Підставою, що Франція погодилася не ділити імперії Росії був аргумент, що коли буде одна Росія то легше буде видістати вложені перед війною капітали в розбудову промислу та транспорту Росії. А кошти ці були немалі. Англія позичила Росії п'ять з половиною мільярдів золотих рублів, а Франція аж сім з половиною мільярдів. Поважні капіталовклади мала теж Америка.

Тому ставку поставлено на білих генералів: Корнілова, Денікіна на півдні, Юденіча, Мілера на півночі та Колчака в Сибірі. Крім повного воєнного встаткування, яке коштувало мільйони фунтів, Антанта вирядила спец. експедиційний корпус своїх помічних військ на допомогу згаданим генералам для відбудови єдиної Росії. Юденіч та Мілер над Балтиком і біля Мурманська мали 48 тисяч війська. Денікін, а пізніше Врангель, на півдні мали 280 тисяч. Колчак на далекому Сході та в Сибірі мав 300 тисяч війська. Антанта кинула на північ дві бойові дивізії в складі яких були: около 10 тисяч британців і канадійців, 1500 італійців, 1000 сербів, 900 французів, 3500 фінів та около 4000 американців. Одна дивізія була в Мурманську під командою ген.-майора С. Майнарда, а друга під Архангельськом, під командою ген.-майора Айронсайда. В терени Азербайджану вступила англійська дивізія ген. майора Данстервіл з Ірану, зі змінним щастям захопила нафтові терени Баку. Знову ж до Грузії увійшла дивізія ген.-майора Форестера-Вокера, але вона зустріла спротив грузинського уряду. Те саме було в Азербайджані. Врешті взимку 1918 року англ. уряд визнав де факто незалежність тих країн.

Рівночасно в Крим і до Одеси висадилися французькі війська під ком. фр. ген. Ансельма. Чотири дивізії французів, греків, альжирців та сенегальців. Ген. Ансельм не підтримував політики Клемансо, — відбудову імперії. Тому він доручив полк. Фриденбергові нав'язати взаємини з урядом України, щоб мати харчеве забезпечення для корпусу та прихильну поставу населення. Та Фриденберг переступив свої повновласті і поробив певні зобов'язання

політичної структури, що викликало гострий конфлікт між союзниками. Коли ж Анселм звернувся за дальшими директивами до мін. зовнішніх справ у Парижі — то отримав коротку відповідь: «Співпрацювати лише з російськими патріотами». А тим часом уже в січні 1918 року, на підставі таємного договору між УНР а Францією та Британією з грудня 1917 були в Києві акредитовані як офіційні представники Франції — ген. Табуї а Британії — Піктон Барге. Отже неузгіднення на політичній та мілітарній арені доводило до частих конфліктів а вкінці до провалу цілої тої політики.

На Далекому Сході діяли три дивізії японські в силі 75 тисяч вояків під ком. ген. Отані, а в Сибірі оперувала дивізія американська ген. Грейвса в силі 10 тисяч американців, французів і італійців та около 7 тисяч англіїців.

Крім того на Балтійському морі оперували 238 кораблів англійських, а 14 американських, 26 французьких та 2 італійські. На Чорному морі перебували около 60 воєнних кораблів англійських та французьких. Багато кораблів було в районі Владивостока. Були там кораблі американські, британські та японські. Разом Антанта виставила на допомогу «єдиній неділимій» 13 повних дивізій у складі 220 тисяч війська та понад 400 воєних кораблів. Та вже в половині 1919 року всю цю поміч відтягнуено з таких причин:

1. Після закінчення війни в експедиційних відділах дисципліна впала на 50%, головно під впливом большевицької розкладової пропаганди.

2. Брак узгіднення між політиками а військовим командуванням, доводив до частих конфліктів, невдач, або зайвих ударів з місцевим населенням. А вже на Далекому Сході інтереси Америки та Японії були зовсім відмінні й до кінця неузгіднені, ані в тактичній ані в політичній площинах.

Крім згаданих військових сил білих генералів та антантаського експедиційного корпусу, треба ще додати, що в протибольшевицькій боротьбі брали участь у порозумінні з Антантою: 53 тисячний корпус чеський, який охороняв Трансибірську залізницю. Як чеський корпус так і частини польська 13 тисяч, сербська 4 тисячі, румунська 4 тисячі, італійська 2 тисячі стояли до диспозиції ген. Яніна й діяли як охоронна служба. Ген. Денікін отримав повне встаткування для своєї 500-тисячної армії на суму 76 млн. фунтів.

Ллойд Джордж 13.11.1919 заявив у британському парламенті, що сама Англія витратила

на допомогу Денікінові 100 млн. фунтів. Французька експедиція коштувала Францію около 50 млн. франків місячно (тривала майже один рік). А зате Японія поінформувала, що її кошти становили 80 млн. фунтів.

Незважаючи на таку велику військову допомогу білим генералам, їхні воєнні операції зазнали цілковиту поразку. Раз під прапором відроджених національних держав, які поставились до тих плянів вороже, так і під напором революційних большевицьких військ. Для прикладу, козацькі з'єднання творили ядро армії Денікіна. Але вже у липні 1918 козацька дивізія в складі 7000 вояків відмовилася йти воювати в сусідній Україні. Коли ж Денікін проголосив офензиву з допомогою альянтів на Москву, то 120 тисяч козаків відмовились вийти поза межі своїх земель.

Народи колишньої імперії, що проголосили свою незалежність, за ніяку ціну не бажали включитись у відбудову Росії, яка для них була поневолювачем, а пляни білих генералів були безідейними та протилежними до ідеалів та прагнення народів. А ось слова самих генералів про причину поразки. Ген. Врангель писав до Денікіна в часі капітуляції (гляди «Спогади ген. Денікіна», том 5., стор. 338) «... Армія вихована на насильствах, грабунках та пиянстві, ведена старшинами, які своїм прикладом розкладали армію — така армія не спроможна відбудувати Росію...».

Так само Ленін в 42 томі своїх праць писав: «... Коли нам удалося видержати натиск ворожих сил таких потуг як Англія, Франція, Америка та Японія протягом 1917-1920 — то виключно завдяки деморалізації їх військ та виступам спротиву проти розпорядків командування... Коли нам вдалося поконати інтервентів, то лише тому, що вони самі пересварилися на тлі власних інтересів, а саме ці їх власні інтереси зміцнили нас та з'єднали...».

При опрацюванні того матеріялу, використано в основному більшу працю Е. Харашкевича «Перебудова Сходу Європи» в якій він протиставляє реалістичні пляни перебудови Європи Пілсудського плянам великих держав.

Плян Пілсудського полягав на розчленуванні та закріпленні новопосталих держав на руїнах російської імперії в тісному союзі з Польщею та в оперті на Антанту. Знову ж великодержави мали свої пляни перебудови Східньої Європи, зберігаючи при тому виключно економічні моменти, Англія за всяку ціну старалася втримати рівновагу сил в Європі, але теж лише тому, щоб мати спокій для здійснювання своїх економічних плянів. А

Франція, хоч симпатизувала з визвольним рухом, проте міністерство зовнішніх справ поставило ставку на неподільну Росію. Тому, з одної сторони бачимо симпатії до визвольних змагань поодиноких народів в теорії, але коли приходить до мілітарної дії, то бачимо зовсім щось протилежне.

Також назовні виглядало, що це організується похід для повалення революційного

большевизму, як світової загрози. А в дійсності в Антанті підхід до большевизму як ідеї, був дуже неясний, різноманітний, а часто навіть симпатизуючий. Дехто вже тоді передбачав, що єдність Росії не вдасться забезпечити при допомозі білогвардійців, прихильників минулої деспотії, але саме нові ідеї комунізму можуть зреалізувати ідею єдності Росії. Тому війна білих генералів проти большевиків була з самого початку призначена на невдачу.

КИЙ

СТРАТЕГІЯ

Війни були завжди історичним явищем у житті людства. З історичного погляду вони споконвіку велися в різних формах — від найпримітивніших до наймодерніших. Від віків воєнні винаходи, техніка, тактика і стратегія постійно змінювалися та вдосконалювалися з дня на день. Читаємо в часописах щодня про все нові й нові винаходи, яких є так багато, що навіть фахівцеві важко стежити за тим розвоєм. Одначе, якщо розглядати мемо ближче й докладніше розвиток воєнної техніки, то побачимо, що є певні чинники, які пов'язують його від найдавніших до наймодерніших часів. Сьогоднішнє балістичне стрільно, наприклад, є нічим іншим лише еволюцією ратища, а танк — середньовічного панцера. Розвиток і вдосконалення зброї завжди мали дві тенденції — ударну і оборонну, тому вони залишилися такими й до наших часів, але, очевидно, цілий час модернізувалися та пристосовувалися до нових форм.

Немає ніякого сумніву в тому, що модерна війна вимагає стратегії, але ядерна зброя перекреслює всяку стратегію, якою вона не була б. Ця війна, крім зміни стратегії, вимагає також і зміни тактики, але, поруч із цим, воєнні тенденції є майже незмінними від віків.

Сун-Цу написав свою книжку про воєнну стратегію ще 500 років перед народженням Христа. Це — найстарший збір китайської філософської думки про воєнну тактику і стратегію. Ось найважливіші міркування цієї книжки:

Війна відіграє в кожній державі дуже важливу роль. Це — справа життя або її загибелі, дорога до тривкої безпеки чи руїни. Всі

воєнні дії повинні бути базовані на обмані, підступі і хитроцях. Тому, маючи всі можливості до нападу, ми повинні показувати себе неготовими і слабкими.

Коли ми є близько до ворога, ми повинні запевнити його, що знаходимося далеко від нього.

Коли ж ми є далеко, ворог повинен думати, що ми є близько. Коли ворог є сильний чи сильніший від нас, мусимо його оминати. Якщо його сили є міцно з'єднані, намагаймося їх розділити.

Удаваймо слабого, щоб цим заохотити ворога до наступу. Практичний вислід воєнної стратегії полягає в пляновому захопленні ворожої країни цілою і ненарушеною, а звідси впливає найвища вмільсть, основана на зламанні ворожого спротиву без бою. Ідеальним полководцем буде той, який розгромить вороже військо без битви, захопить міста без облоги, здобуде чужу державу без воєнних дій. Геніяльний вождь накидає ворогові свою волю перший і з'являється зі своїм військом власне тоді, коли цей ворог є абсолютно неготований до оборони.

Атакувати треба несподівано і там, де ворог у найменшій мірі борониться. Захоплення слабких місць спротиву ворога напевно принесе успіх походів.

Не треба двічі повторювати тактику, яка принесла одну перемогу, а свої дії необхідно регулювати нескінченною кількістю можливостей.

Швидкість є найважливішим фактором у війні, тому кожний рух мусить бути розрахований і скерований на ворога зі швидкістю блискавки. Завжди треба скористати з наго-

Фрідріх Великий у бою під Цорндорфом 1758 року

ди, коли ворог є неприготований до бою, вжити недоступні для нього шляхи і атакувати слабо боронені місцевості.

Змінюючи часто свої дії і плани, полководець триматиме ворога в постійній непевності, але ці плани мусить тримати в таємниці.

Ворожі армії можуть стояти проти себе роками, але остаточна перемога може бути вирішена в одному дні.

Думки Сун-Цу у великій мірі лягли в основу стратегій Чінгісхана і Мао-Тсе-Тунга. Тактика інфільтрації застосовується в бою і в підривній війні з великим успіхом, а тактика людської хвилі, або масового чолового наступу була випробувана в корейській війні.

Колиска стратегії

У західному світі перший опис війни дає Гомера «Іліада». Це поетичний опис довголітньої війни за володіння Дарданелями, що закінчилася зруйнуванням Трої в одинадцятому столітті перед народженням Христа. Кінець блокади Дарданелів приніс початок експансії геленізму в басейні Чорного моря.

Олександр Великий у своєму поході на схід завжди мав при собі «Іліаду», в якій знаходив мало фахового матеріалу про методи провадження війни, але черпав із неї інспірації для переводжуваних ним воєнних подвигів і мотиви для особистих починів. Він взурувався на героях Троянської війни, Ахілля вважав своїм предком, але власну стратегію компанував самостійно, не базуючи її на ніякому прикладі.

Воєнну тактику Олександр студіював із творів Ксенофонта, який описав один із партизанських рейдів, проведений греками в глибоке запілля ворога. Він відбувся 400 років перед народженням Христа в Малій Азії, де мала горстка греків під проводом Ксенофонта пробилася окружною дорогою з Персії через гори і дісталися Чорним морем додому. Це був перший твір на воєнну тему, написаний греком-командиром.

У своїй боротьбі проти римської імперії Ганнібаль взурувався головним чином на воєнних кампаніях Олександра, якого вважав найкращим світовим полководцем, але вкінці був переможений Сципіоном.

Арбела і Канни

У той час як Олександр Великий був винахідником операції полягали на великій динамічності і маневруванні військових відділів у часі бою. Це було комплектно чимсь новим, бо давніша тактика базувалася не на маневруванні, лише на чоловій атаці на ворожі формації. Нововведена фаланга стала формацією, яка перемагала ворога силою свого напору. Власне від Олександра Великого починається модернізація двох найголовніших елементів бою — удару і маневрування.

Римські стратегічні шляхи

Римляни були, передусім, практичним народом. Упродовж своєї історії вони проводили безперервні війни, а їхня імперія мала цілий ряд видатних та надзвичайно здібних полководців. Цезар, який написав коментарі до гальської війни, живо цікавився стратегічними кампаніями захоплення чужих територій від Озівського до Північного морів та від Криму і Єгипту до Британських островів.

Римляни покрили свою імперію густою сіткою стратегічних шляхів та побудували всюди великі укріплення і фортифікації. Вони перші розробили знамениту організацію армії і фльоти, що стало взірцем для військ пізніших часів, встановили військову дисципліну, порядок і вишкіл.

Військове виховання

У 390 році після народження Христа, Вегетцій склав своєрідний військовий кодекс під заголовком «Військові установи римлян». На першому плані він поставив якість війська, а не його численність, вважаючи, що бойова вартість є вища від числа. Не всі вояки є з природи відважні, — багато їх набуває цю відвагу внаслідок виховання і дисципліни.

Переглядаючи сторінки історій воєн, Вегетцій через 500 років відкриває таємницю успіху Сципіона в бою із Ганнібалем. Ганнібаль застосовував тактику оточувальних операцій, яка була мрією пізніших амбітних генералів. Німці на початку другої світової війни допровадили цю нищівну операцію до перфектності. Для успішного висліду така операція вимагає цілковитого оточення і знищення ворога. Однак, ця форма битви мала одну хвибу, а саме часто була дуже коштовною у втраті власних сил, коли ворог ставив розпачливий опір. Сципіон знайшов розв'язку цієї проблеми у непевному оточенні, лишаючи ворогові місце для втечі, а Вегетцій поручає пол-

ководцям засаду Сципіона, що «для втікаючого ворога треба ставити золотий міст».

В часи середньовіччя були кілька військових письменників, але їхні твори не вносять нічого особливого в історію розвитку воєнної думки. Маршал Моріс де Саксе виступав на світанку новітніх часів, зі своїм твором про воєнну стратегію, написаним у 1732 році. На питання, що таке війна, він відповідає — це ремесло для ігноранта і наука для експерта. В своєму творі він дає цікаві вказівки стосовно вишколу вояків та зазначає, що головнокомандувач повинен відзначатися відвагою й інтелігентністю, мати талант до імпровізації та вмінні збавити думки і пляни ворога.

Фрідріх Великий був учителем цілої генералії генералів, а пруська система стала взірцем до наслідування в арміях інших великодержав. У тактиці самого перебігу битви він наслідував Олександра Великого, а також впровадив до того незнані іновачії — поділ маршируючої військової колони, криловий марш, наступ кінноти з підтримкою вогню кінної артилерії тощо. Відносно війни Фрідріх казав, що її мистецтво це вжиття сили й воєнних хитрощів, але саму війну вирішують бої. Кожний бій може бути програний не так через втрату вояків, як унаслідок браку бойового духа й запалу. Фрідріх Великий був добрим взірцем для багатьох полководців, із поміж яких на перше місце вирізнівся Наполеон.

Наполеон виріс із французької революції і став імператором Франції. Він сам вів більше боїв як Олександр, Ганнібаль і Цезар, узяті разом. Стратегічна система Наполеона полягала на швидких маршах, захопленні ворожих комунікаційних ліній і місцевостей. Його тактична система, або схема битви полягала на витриманні фронтового наступу ворожої армії, при одночасному вношуванні заміщення в її заплілля, а потім на одночасній атаці на ворога усіма силами.

Наполеон умів використовувати вогневу силу артилерії, а також впровадив новий поділ війська. Дивізія стала тактичною бойовою одиницею, здатною до виконання любого завдання, та могла діяти серед найрізноманітніших обставин, від єгипетської спеки почавши і на суворій московській зимі закінчуючи. Наполеонські дивізії мужньо зносили холод і голод та разом із імператором на чолі проходили крізь усі небезпеки воєнних походів.

Дослідники записали багато афоризмів і максимів Наполеона, який говорив:

Війна має тільки один принагідний момент і схоплення його є великим мистецтвом.

Наполеон Бонапарт

Провідницький хист головнокомандуючого генерала здобувається лише досвідом і вивченням воєнних кампаній великих вождів. Густав Адольф, Туреане, Фрідріх Великий, Олександр, Ганнібаль і Цезар — усі діяли на тих самих принципах, запевнюючих перемогу:

1. Тримати свої сили завжди з'єднаними,
2. Не перебувати на одному місці довго,
3. Вдаряти швидко на важливих ворожі

пункти.

У великих полководців немає ніколи багаточисленних великих акцій, які можна було б приписати випадкові, або щастю; всі вони є вислідом калькуляції і геніяльності.

При веденні офензиви треба її отримувати до найвищої натуги. Навіть оборонна війна не виключає нападу. Відступ завжди коштує більше, як найкривавіший наступ і бій, а дуже часто один батальйон може вирішити вислід бою.

Для нації є дуже важко створити армію, якщо вона немає готового корпусу старшин і

підстаршин, які являли б собою зав'язок майбутньої армії.

Першою якістю воєнка є його готовість видержати всі труднощі й невгоди. Великі вожді мали успіхи внаслідок сміливого здійснювання своїх плянів, але вони ніколи не переставали вважати війну справжньою наукою.

Це останнє у великій мірі відноситься до самого Наполеона. Невдача московської кампанії і остаточна поразка під Ватерльо не зменшують важности його влучних міркувань і його величчя, як великого воєнного полководця та стратега.

Генерал Карло фон Клявзеви́ч був противником Наполеона в московській кампанії, але його звеличником у своїй книжці «Про війну». Клявзеви́ч впровадив науковий підхід до воєнної проблеми і створив суцільну філософію воєнної стратегії війни, яку в модерних часах приймали за основу дві різні політичні течії — марксизм і нацизм. Думки Клявзеви́ча мали безумовно великий вплив на формулювання стратегічних концепцій у першій і другій світових війнах.

Клявзевіч каже, що війна є продовження державної політики, лише ведеться вона іншими способами.

Якщо державна політика є великою і міцною, такою ж буде і війна, допроваджена до тієї абсолютної форми.

Мистецтво війни є політика, яка зводить бої, замість писання дипломатичних нот.

Війна є комплексом небезпек, тому відвага являється першою якістю вояка.

У годині небезпеки честь і безпеку батьківщини належить довірити державному мужеві-генералові з найбільшими кваліфікаціями.

Розраховуючи на моральну і матеріальну переваги, треба завжди старатися мати правдоподібність перемоги. Однак, часто ми мусимо діяти проти такої правдоподібності і вибираємо найкращі з тих можливостей, які є до нашої диспозиції».

Таким чином, приходимо до висновку, що тактика це теорія вжиття військової сили в битві, а стратегія — теорія вжиття битв для об'єктів війни.

Об'єктами війни являються:

1. Розгромлення і знищення ворожих збройних сил.

2. Захоплення матеріальних засобів, які зможуть і забезпечують існування ворожої армії.

3. З'єднання публічної opinio, що можна досягнути великими перемогами.

Стратегічний успіх це приготування до тактичної перемоги.

Елементи перемоги:

1. Більша втрата фізичної сили.

2. Упадок моральних сил.

3. Виявлення своїх намірів.

Є дві основні форми війни — офензива й оборона, але цілком обидвох є знищення ворожих сил. Офензивна війна має на меті захопити країну, дефензивна — її боронити.

Завойовник завжди є любителем миру. Він хоче вмарширувати до країни без спротиву. Треба вибирати війну, якщо хочемо перешкодити такому захопленню.

Стратегічна оборона сама по собі є сильні-

Ген. Карло фон Клявзевіч

шою від офензиви. Вона повинна бути вжита тільки на початку для одержання першого більшого успіху.

Одначе, великі осяги можна здобути лише офензивою. Тому треба починати від оборони, щоб із більшою певністю закінчити воєнну кампанію офензивою.

Загальні принципи війни не є важким завданням. Правда, трудність виникає щойно в практичному перепроводженні цих принципів в акції. Головнокомандувач завжди зустрічається з великою непевністю щодо сили і намірів противника.

Коли головнокомандувач із тиранічною силою авторитету вимагає від своїх вояків надзвичайного зусилля, а його армія є загартованою у довгих війнах і боях і готовою піти на любую посвяту, то така армія матиме величезну перевагу над своїми противниками.

Обмірковуючи погляди Наполеона, зроблені

ним у часі його московської кампанії, Клявзевіч каже:

»Росія може бути переможена її власною слабкістю і внаслідок ефекту внутрішнього розбиття. Для того, щоб ударити в болючі місця її політичної екзистенції, треба схвилювати Росію до самого її центру».

Клявзевіч був останнім із воєнних клясиків на переломі модерних часів. Власне він окреслив такі терміни визначення війни, як тотальна, обмежена й холодна. Ці терміни прийняли у спадщину модерні стратеги-мислителі.

Генерал Фуллер писав: »Тотальна війна є революційним явищем і відрізняється від політичних війн, проваджених для династичних або стратегічних цілей. Вона не є, як казав Клявзевіч, продовженням політики держави при допомозі інших засобів. Тотальна війна є конфліктом поміж новою дорогою життя й існуючим станом».

Инж. Лев ЯЦКЕВИЧ

НОВІ ВИДИ ЛАЗЕРНОЇ ЗБРОЇ У ЗСА І СССР

»Si vis pacem, para bellum« — »Якщо хочеш миру — готуйся до війни«. Цю приповідку потверджують високі оборонні бюджети обидвох потуг та невпинні перегони у винаходах нової зброї.

У повісті »Диво« Павло Забережний описує жорстоку сцену осліплювання полонених болгарських повстанців командуванням візантійської армії. Приблизно тисячу років пізніше, ідея осліплювання ворога лягла в основу винаходу американської лазерної зброї, відомої під назвою »Дазер« (осліплювач).

Звичайно, між обома »осліплюваннями« існує основна різниця, бо коли перше осліплювання було варварське, шляхом виколування очей, »осліплювання« лазерною зброєю становить переходове затьмарення ока, яке не залишає ні болю, ні пошкодження, ні виведення з ладу дії зорової сочки.

Лазер — акронім англійських слів: (»Light amplification by stimulated emission of radiation«) спроможний виростити сконцентрований струмінь світла, що просуває більшу енергію, ніж розсіяне світло звичайних чи неонових жарівок.

Воєнні пляновники на протязі багато років мали на увазі використання лазерних променів, як нового потенційного виду зброї, але щойно у 1980 роках цей задум знайшов своє практичне застосування в т.з. лазерах. В основі, лазерні промені розподілюються на дві групи: високо та низько енергетичні. Високо енергетичні лазери можуть, технічно кажучи, випалювати діри в танках, кораблях та літаках. З уваги на це адміністрація колишнього президента Реґана почала робити з ними досліді в проєкті стратегічної оборонної ініціативи — Ес-Ді-Ай, спроможної перехопити та знищити в просторі кермовані, балістичні стрільна.

Але високоенергетичні лазери потребують до свого вирощення неймовірно великої енергії, а крім цього фізика дії цих променів ще не повні зрозуміла.

Навпаки »Дазери«, цебто »осліплювачі«, вимагають далеко меншої енергії, а крім цього, їхня дія на людське око повністю зрозуміла. Згідно з поглядом майора Ричарда Бриджеса з армійської команди стрілен у Ганствіллі, Алаа, лазерні промені в »Дазерах« нікого три-

вало не осліплюють, тільки часово затьма-рюють їх зір, подібно, як спалах магнію чи інтенсивної фотографічної жарівки.

В основі, лазерний «осліплювач» — це переносний пристрій, вагою 20 фунтів, удвічі важчий за ручний напівавтоматичний кулемет М-16 та удвічі легший за вогнеметач. Цей пристрій пов'язаний з електричною батареєю, прикріпленою до пояса піхотинця. Ціна такої зброї дорівнює 50,000 дол.

Цей рід зброї запроектований для осліплення раптовим спалахом — «flashblind» — ворожі наступальні з'єднання та виведення з ладу чутливі оптичні елементи — «sensors» — їх пристроїв для освітлювання поля битви та унапрямлювання нищівних стрілен.

Характеристичне, що Советський Союз, згідно із секретними інформаціями, працює під теперішню пору також над подібними пристроями. Згідно із статтею в «Авіейшен Вік» та «Спейс Технолоджі» советським інженерам удалося зробити нещоденно важливий пролом у фізиці, який може в короткому часі дати їм можливість сконструювати лазерний пристрій для знеутралізування цілої американської системи балістичних стрілен.

Майор Джордж Кеґен, колишній директор американської летунської розвідувальної служби сказав, що Советський Союз удосконалив уже свою лазерну зброю, але й без неї він добивається переваг у всіх інших систе-

мах зброї та загрожує стратегічній доктрині ЗСА.

Один із згаданих вже журналів подав у своїй передовиці, що Советський Союз намагається шляхом удосконалення пристрою для вищоцування керованих лазерних променів знищити американські міжконтинентальні, балістичні головки. На його думку, під сучасну пору, продовжуються в цьому напрямі інтенсивні дослідження та експерименти в Центральній Азії.

Майже неймовірна історія советського раптового стрибка крізь цілу генерацію технології високоенергетичної фізики, увінчаного винаходом діючого експериментального моделю лазерної зброї тепер підтверджена шляхом верифікації цілої низки успішних советських проб у Семіпалатинську та в Азії. Американські обстежні сателіти потвердили теж урухомлення нового атомного магнетогидродинамічного генератора в Азії в Казахстані, для постачання потрібної енергії для продукції лазерних високоенергетичних променів, що до речі потвердив згодом советський фізик Леонід Руданов.

Згідно з інформаціями, отриманими з Пентаґону, восени 1987 року, пілот американського летунства був «осліплений» протягом 10 хвилин, у часі його перелету біля советської бази для випробування стрілен, над Тихим океаном, лазерним промінням вистріленим з покладу советського воєнного корабля.

«Українські вояки на чужині! Ви, що залишаєтесь на чужині, пам'ятайте, що весь український народ веде затяжну боротьбу за єдину священну ідею — українську державу! Довкола цієї ідеї і під керівництвом найвищих революційних органів лавами станули всі, що не служать чужим імперіялізмом. Хай для Вас, українські вояки, ця пригадка буде дороговказом, ясно горючим смолоскипом серед темряви еміграційного життя. Всі Ваші сили, Ваше знання, Ваш труд віддати на службу Україні і її боротьбі — це для Вас наказ! Наказ, який передає Вам український народ, що бореться, кривавиться і перемагає! Віримо, що Ви, українські Вояки на чужині, не станете осторонь цієї боротьби, але внесете до неї свій досвід і свій труд.

Ми свідомі того, що перед нами важкий шлях боротьби, яка вимагає героїзму й кривавих жертв, та ми не сумніваємося, що Ви, українські вояки, перші на чужині станете на цей шлях жертвенної боротьби й праці, щоб соромом не вкрити імені українського вояка й землі своєї».

(Із Звернення Президії УГВР у липні 1945 року до українських вояків на чужині)

Юрій ШУХЕВИЧ-БЕРЕЗИНСЬКИЙ

ЗУСТРІЧІ З БАТЬКОМ

З батьком я жив дуже мало. Це були переважно короточасні зустрічі. Може тому вони і запали мені в пам'яті.

Перше, що запам'яталося, то було побачення з батьком у в'язниці на Бригідках.

Запам'яталось мені, як ми з мамою зашли в кімнату побачень. То було велике приміщення, в якому давали побачення відразу кільком в'язням. Там уже було багато людей.

Нараз я побачив, як з протилежних дверей увійшов батько в супроводі польського поліціанта. Я добре затамив, що він був у сірому убранні, усміхнений.

Батько обняв маму. Хотів узяти мене на руки, але я чомусь налякався поліціанта. Той мене успокоював, та даремно.

Тоді батько взяв мене на руки і я заспокоївся.

Наступна наша зустріч відбулася приблизно за рік. У 1938 році. Батько тільки що вийшов з в'язниці. Приїхав до Оглядова, де ми мешкали тоді з мамою.

Він був пристрасний кіннотник. Любив коней, добре їздив верхи. У мого діда Романа Березинського були гарні коні. Були й сидла.

Батько в одних з перших днів осідлав коня, щоб проїхатися верхом. Посадив у сідло і мене. Я, малий, не втримався і скотився. Можливо, трохи й перелякався, але це не відбило в мене охоти їздити верхи. Зчасом я став таким самим аматором верхової їзди, як мій батько і брат матері Юрко Березинський.

Потім було ціле літо на Дністрі, в селі Раківець. Там був парохом отець Руденський — наша далека родина.

Наступного разу мені довелося зустрітися з батьком уже в Кракові, в 1939 році. Тільки що впала Польща. Большевики зайняли Галичину по Буг і Сян. По той бік були німці. Ми з мамою перейш-

ли кордон коло Томашева. І через Ярослав поїхали до Кракова. Приїхали раненько. Ідемо по плянтах коло університету...

Нараз бачу: назустріч іде батько. Я дуже втішився. Кинувся йому на шию. Він повів мене з мамою на нове мешкання, яке тільки що підшукав.

Там, на вулиці Урядничій, мешкали ми коло року (який там номер, не пригадую. Наосліп і нині потрапив би).

Життя на Урядничій запам'яталося мені особливо тим, що моя мама тоді поїхала з поворотом до Галичини. Хотіла забрати своїх батьків. Вони не погодилися виїжджати, і вона повернулася назад до Кракова.

Не було її понад місяць. Потім вона поїхала на курси до міста Бреслав (тепер місто Вроцлав). Вчилася там місяців три.

Увесь цей час ми проводили з батьком удвох. Яке то було райське, кавалерське життя!

Ранком ми вставали. Батько готував сніданок. Переважно яєшню і каву, або чай. Потім ми йшли — я до школи, він по справах. Обідали ми в «Українському касині», що було тоді своєрідним осередком української еміграції в Кракові.

По тому в мене домашні завдання, забави та інше, а в нього праця.

Вечеряли також у касині. Крім тих днів, коли у батька були зустрічі і він затримувався до пізньої ночі. Тоді я вечеряв вдома і залишався на господарстві.

Батько у той час був провідником ОУН на Генеральне Губернаторство. Йому підпорядковувались західноукраїнські землі — Лемківщина, Посяння, Холмщина та Підляшшя.

Він часто їздив туди у справах. В таких випадках залишав мене на пару днів у когось зі знайомих.

В часи того »кавалерського життя«

Головний Командир УПА в 1943 році

батько привчив мене до двох речей: пунктуальності і зброї. Коли я кудись ходив, то він визначив годину, в яку я маю повернутися додому. І я не мав права спізнитися ні на хвилину.

У батька була пістоля. Він витягував з неї набой і вчив мене користуватися нею. Пояснював відмінності між різними системами. З того часу у мене з'явилася любов до зброї.

У 1940 році ми переїхали з Урядничої на Зелену, 22. Поруч, у будинку № 20, був Провід ОУН (бандерівців), а в будинку № 26 — Український Центральний Комітет (УЦК). Цей був мельниківський.

У тому ж таки будинку (№ 26) знаходилась і Краківська філія мельниківського Проводу Українських Націоналістів (ПУН).

Ми займали велике помешкання на 5 поверсі. Властиво, у нас була одна кімната. В іншій кімнаті мешкав член Проводу Іван Равлик. Його жінка Мирослава була сестрою у перших моєї мами. Там таки мешкали Ярослав Стецько та Степан Ленкавський.

У нас бували Лебедь, Климишин та інші чільні діячі Проводу.

Деколи приходив Степан Бандера. Збиралися в їдальні, вели неофіційні розмови. Переважно на політичні теми.

А то ж були 1940-41 роки. Впали — Франція, Бельгія, Голляндія, Норвегія... Потім були Югославія і Греція. Відчувалося наближення війни з СРСР.

Обговорювалися нинішні і завтрашні проблеми. Я крутився серед них. Слухав ті розмови. Дихав тим повітрям. І хоч мені було 7-8 років, я вперше задумався над політичними проблемами. Для мене то була своєрідна школа. В 10-11 я вже читав Макіявеллі.

Весною 1941 року зорганізувався Український Легіон. Мій батько був один з його командирів, і ми досить довго уже не бачилися. За винятком двох короткочасових зустрічей. Тоді, коли він мав перепочинок. Ми не бачилися до Різдва 1943.

Тоді розв'язали Легіон. Демобілізували рядових і підстаршин. Старшин Легіону відвезли до Німеччини. Батько зрозумів, що йому не минути арешту як членові Проводу. Тому він, ще в однострої німецького старшини, вийшов з вагону на львівській залізничній станції, пройшов непоміченим коло варті і зник.

По короткім часі він очолив недавно утворену Українську Повстанську Армію.

Його головна квартира знаходилась тоді, у 43, недалеко від Бібрки коло Львова. Але він часто бував в організаційних справах у Львові.

Я ходив на стрічі з ним. Переважно то були Погулянка і Личаківський цвинтар.

Надзвичайно цікаві то були зустрічі. І дали вони мені дуже багато.

На Личаківському цвинтарі була частина, тепер майже зруйнована, яка тоді називалася цвинтарем «оборонців Львова». То були поховання тих, що загинули в боях з українцями в листопадові дні 1918 року. А також тих, що загинули у 1920 році в боях з армією Будьонного.

Серед інших там було поховання гарцерів (польських пластунів). Це були ще діти. 14-15 років. Загинули вони в листопадові дні.

Мій батько привів мене до тої могили і сказав, що це є свідчання високого патріотизму поляків. Їх молоді. І шкода, що ми у ті дні не мали такого.

Походи на той цвинтар змусили мене задуматися і над проблемою патріотизму взагалі, і подіями того часу. Тим більше, що батько оповідав мені якимось, що у ті листопадові дні він плакав гіркими сльозами, що він, 11-річний хлопець, надто малий, щоб взяти до рук зброю.

Ще пригадую такий випадок. У 1944 році був оголошений набір до «СС-юнаків». Це були протилетунські формування, у які набирали юнаків, починаючи з 14 років.

З плакатів дивилися на нас хлопці в

сірих одностроях з нашивкою «СС» та золотим левом з коронами на блакитному тлі. Тим самим левом, який носила дивізія «Галичина». Мене вабив однострій, зброя, яку мали взяти до рук ті юнаки. І я не дуже задумався. Як на свій вік, я був рослим, сильним. Вирішив, що на потрібних посвідченнях легко зроблю з 1933 року народження 1930. І мені повірять. Я рішуче сказав мамі, що піду до «СС-юнаків». Мама поскаржилась батькові. При наступній зустрічі батько велів мені розказати все. Я виклав свої міркування, сказав, що большевики наближаються до Галичини і я буду воювати з ними.

Такий настрій був тоді не тільки в мене, але в переважної більшості галичан. Батько вислухав усе це і сказав, що підемо ми всі, багато з нас загине і, припустім, завоюємо перемогу Німеччини. Утвориться велика і сильна німецька імперія. Минуть роки, і український селянин буде читати, очевидно, по-німецьки про велич і славу тої імперії. А чи подумає він, що й ми, українці, можемо мати щось подібне? Не подумає, бо він буде рабом тої імперії і не зможе себе уявити в іншому стані. Спитав, чи я за то піду проливати свою кров. Потім додав,

*Будинок у якому згинув Головний Командир УПА в 1950 році.
Білогорща*

що я сам маю право вирішувати, як мені далі бути, бо він тільки висловив свою думку і не хоче накидати мені якогось рішення.

Характерним було у наших взаєминах те, що, власне, в поважних питаннях він говорив зі мною не як батько, а як старший досвідчений товариш. Після певного роздуму я приходив у такому випадку до переконання, що слухність має все-таки він.

І тут я опустил голову і тихо сказав: «Добре, татусю, я не піду до 'СС-юнаків'».

Пригадую, що там-таки, на Личаківському цвинтарі, він одного разу в розмові сказав: «Ми погодимося і на большевицьку Україну, якщо то буде Україна дійсно самостійна».

Довго я не міг зрозуміти і навіть прийняти тих слів. Мусила минути війна. Мусили ми побачити ту національну руїну, яку маємо нині, порівняти її з тим, що мають нині поляки, чехи, мадяри у сфері національній, щоб переконатися, що й тут він мав рацію.

Прихід советів до Галичини на довший час перервав мої зустрічі з батьком. Був арешт цілої нашої родини, дитячі будинки у Чорнобилі та Сталіно (нині Донецьк). Була втеча з Донеччини.

В Галичині я зумів через підпілля встановити зв'язок з батьком. І ось нова зустріч у лісі коло села Підгороддя на Рогатинщині (Івано-Франківська область). Був кінець вересня або початок жовтня 1947 року. Майже цілу ніч ми говорили про нашу родину, її арешт, дитячий будинок, втечу з нього, мандри по Україні та інше.

Тоді, власне, батько мені сказав, що вони, тобто підпілля, борються не за то, щоб помститись за жертви, а за те, щоб подібне не могло більше повторитися. Згодом додав, що я, очевидно, мрію про підпілля, збройну боротьбу, але то тепер не на часі — я повинен вчитися. Бо воно, старше покоління, приречене загинути у цій збройній боротьбі, бути фізично винищеним. Мине час, і ми, моє покоління, маємо піднімати народ на боротьбу за нашу державність. А хто буде це робити,

коли ми, такі молоді, будемо знищені? Інша справа, якби склалась така ситуація, що можливе повстання проти окупантів. Тоді він не мав би нічого проти того, щоб я пішов воювати. Він благословив би мене на такий чин і навіть, якби мені довелося загинути в цій боротьбі, то як би йому не було то тяжко, він сприйняв би мою смерть як гідну. Смерть за свій нарід. І знов, хоч і з неохотою, але я попрощався з думкою іти в УПА. Не міг не признати його слухності.

Наступна зустріч відбулася у Львові на Замарстинові у помешканні Ярослава Давидовича. Були ми разом кілька годин. Розмовляли про те, що треба буде поїхати і забрати з дитячого будинку у Сталіно мою семирічну сестру Марію. Поговорили й про моє життя-буття, про пляни на майбутнє. Під вечір розійшлися. Було це 17 січня 1948 року. Живим батька мені вже не довелося побачити.

... Я був уже досить «старим» в'язнем. Адже, відбув два роки у слідчих в'язницях МГБ. Сидів у той час один. На допити тоді брали вночі. Переважно допитували до 2-3 години ночі. Під ранок в'язниці затихала. Змучені допитами в'язні міцно спали.

Спав у ту ніч і я. Спав неспокійно, снились примарні сни. Над ранок прокинувся. Якось невідома тривога мучила мене. Сам не міг пояснити, що то таке. Сів, закурих. Тривога не покидала. Ліг, щоб трішки ще подрімати, але сон не йшов до мене. Та вже й не було часу: шоста година ранку — ранкова зоря. Ми, в'язні, мусимо вставати. Починається звичайна в'язнична метушня.

Минув сніданок, спливли ще 2-3 години, і десь о годині 11 за мною прийшли. Повели не на допит у кабінет слідчого, а в приміщення адміністрації. В кімнаті чергового стояв мій слідчий майор Гусєв, були ще якісь незнайомі мені гебісти у цивільному. Від них відрізнявся один у шапці, солдатській тілогрійці, ватних штанах. На ногах кирзові чоботи. Заперезаний широким старшинським ремнем, на ньому пістоля. Попри все було видно, що то не рядовий: так одягнені їздили гебісти на операції, облави. Мені

веліли дати руки, закували в кайданки, але не назад. Вивели в подвір'я, посадили до авта. Гебісти сіли поруч. Гузеев дав мені закурити. З Лонцького поїхали в управління МГБ. На Пелчинській (тепер Держинського). Завезли у подвір'я. Чекаати довелось з годину. Всі вийшли. Зі мною залишився один. Потім прийшов Гузеев з іншими. Мене вивели.

На тому місці тепер нові забудови, а тоді там були гаражі МГБ. До нас приєднуються інші гебісти. Цілою групою, приблизно осіб 8-10, заводять мене в гараж.

Іду прямо. Нараз мене повертають наліво. Роблю кілька кроків і мимоволі зупиняюся: в одну мить я зрозумів усе, що сталося. Коло стіни гаражу солома. На соломі лежить людина, накрита цельтою. Цельта закриває усе тіло, крім ступнів. Одного погляду на ті ступні мені було досить, щоб зрозуміти, що я не помилявся. Переді мною лежить батько з його характерним високим підбиттям.

Хтось з чекістів здимає цельту. Батько лежить у білій вишиваній сорочці, в галіфе. Ноги босі. Видно, що його роззули. Бо ноги чисті, не забруднені. Сорочка розіпнута. На грудях спутався ланцюжок медальному Богоматері. Ліва рука витягнута поздовж тіла. Права лежить на грудях. На сорочці під грудьми вище пояса

видніють закривавлені сліди від куль. На правій скроні опалене волосся і на щоці запікся струмок крові. Обличчя спокійне. Без найменшої гримаси болю чи страху. Сірі очі відкриті і задивлені в дальчнь.

Я клякаю на коліна. Гузеев питає, чи я пізнаю. Відповідаю легким нахилом голови. Чую голоси інших гебістів: »Видиш, доходилася, догулявся!« Я мовчки схиляюся, щоб поцілувати батькову праву руку. Один з гебістів хапає мене за плече. Я скидаю руку з плеча, і мені дають спокій. Цілую батька в руку. Спазми стискають горло, але стримуюсь, щоб не заплакати. Щоб вони всі тут не побачили моїх сліз. І тут-таки відчуваю своєрідну радість: не дався їм живим. Знаю, що то значило б для нього в ті часи. Мене підхоплюють, зводять на ноги, випроводжують. . .

І ще роками мені снитиметься батько. Молодий, усміхнений, живий, а на правій скроні червоніє струмок крові. . .

. . . Минули 40 років. Село Білогорща. Хата, де була криївка мого батька, де це все сталося. Зі мною моя сестра і син. Кладемо квіти коло хати. Здіймаю капелюх, щоб помолитися за упокій душі загиблого. . .

(УЩС)

**ПОБРАТИМИ! НІ НА МИТЬ НЕ ЗАБУВАЙМО НАШОЇ
ВОЯЦЬКОЇ ПРИСЯГИ УКРАЇНІ!**

УКРАЇНСЬКА ВАРТІВНИЧА СОТНЯ У ФРАНЦІЇ

В таборі Кальберг, що ним покищо опікувалася американська військова команда, було багато громадян різних національностей. Українці ще не оформилися в окрему національну групу. Майже всі з Західної України були з поляками. Приховувалися між ними і багато людей з Наддніпрянщини. Багато вчених, культурних діячів та інтелігенції з обох сторін Збруча, приховувалися між словаками. Було багато військовополонених поляків, між ними чимало старшин. З них певне число вже тоді володіли англійською мовою.

Десь у кінці першої половини квітня 1945 року, польська команда повідомила своїх громадян тих, що до першого вересня 1939 року жили під Польщею, що американські збройні сили набирають молодих чоловіків до американської військової служби. Таки зараз на другий день почали записувати. При записуванні не вимагали ніяких посвідок ні документів. А втім, мало в кого такі були. Кожний міг подавати свої дані як хотів. Були такі, що фальшували, щоб тільки дістатися до війсь-

ка, чи бодай вирватися з табору. Мені фальшувати не було потреби.

У дверях до бюро де записували стояли два еМ.Пі (військові поліцаї), в білих шоломах, поясах, рукавичках і черевиках, при поясах мали теж білі кобури, з довгими, нижче коліна, ремінцями. Стояли й жували гуму. Рєстраційний стіл стояв посередині просторої кімнати. Записували польські офіцери в присутності американських. Стояли ще два столи право і ліворуч. По правій стороні сиділи високого рангу офіцери, виблискуючи своїми золотими ранговими відзнаками на комірцях і нараменниках. Ліворуч сиділи молоді, вродливі, вималювані мов писанка, у військових мундирах машиністки і по-мистецьки стукотіли на писальних машинках.

Польські й американські офіцери ставилися до нас хоч і урядово, але не напружено, були ввічливі, і як хтось заплутався, не страхали, не відправляли, а навпаки, — помагали своєю чемністю нещасному виплутатися. Не знаю про те, чи були такі, що їх не прийняли.

Українська вартівнича сотня в Авізі. 1945 рік

Підстаршини і рядові вояки української вартівничої сотні

Тим кого прийняли, зараз же видавали посвідки-ідентифікати і переводили в інше приміщення, під військові намети. Там ми були всього два дні, поки комісія не набрала певне число «мобілізованих». На третій день усіх відвезли на залізничну станцію і казали всім дати у вантажні криті вагони, по 20 чоловік у кожний. Коли вже вагони були заповнені, під'їжджали до них візки і давали нам харчі на дорогу. Харчі були військові — консерви — чого там тільки не було! Дивувало нас багатство й вигода американського вояка. Крім того, в дорозі давали нам гаряче какао, шоколаду й інше.

Ніхто не знав куди нас везуть, але бачили, що ідемо на захід. За кільканадцять годин їзди, ми побачили, що ми у Франції. На німецько-французькій границі ніякого контролю не було. Приїхали ми до північносхідної Франції, до великого міста Рейм. Тут ми висіли й повели нас до табору, де формувалися вартівничі сотні. Табір був величезний, міг мати яких п'ять-шість гектарів площі. Побудований зразково — великі військові намети, військовий порядок, польська команда і носив назву «Пулавські». Мав форму великого чотирикутника, посередині квадратної форми майдан, у центрі якого височезний стовп з польським прапором на щоглі. Нас з останнього конвою також примістили в наметах. Попав я в один намет з моїми друзями (два українці й один поляк) котрих пізнав ще в Кельбергу. Зараз же видали нам по два накривала, подушку, речі до вмивання й їдунку.

Видали вечерю, а після вечері всі втомлені скоро поснули.

На другий день після прибуття легко задоціло. Була обідня пора, ми стояли в черзі по обід. Черга посувалася досить скоро. Я був уже всього кілька метрів до котла, коли нараз біля котлів пронеслися дикі вигуки: фашисти! Гестапівці! Вбивці! Бандити! Ти с... сину! І понеслися польські прокльони, а за нами почалася бійка. Зразу кулаками а потім їдунками. Тяжко було зорієнтуватися хто кого і за що б'є. Скажені крики донеслися до офіцерського намету. Черговий капітан зарядив поготівлю й викликав сторожну чоту. Ця прибула на місце «бою», навела порядок з «переможцями», а кілька десятків «переможених» відправили в медичний пункт. Припинили видавати обід. Прибули всі старшини і з жахом оглядали «поле бою». Тим часом хтось, мабуть, черговий по службі капітан повідомив американську штабову квартиру. Польська команда зарядила усім стати в ряди. Але хто і за що вчинив бійку таки ще ніхто не дізнався. Тоді військова поліція оточила табір. Зі свистом сирен, у табір в'їхали кільканадцять авт з вояками в білих шоломах. В чотирикутник з вистроєними лавами в'їхав джип з американським майором теж у шоломі. Джип у мить зупинився, майор встав, витягнув пістолі і дав постріл. Очевидно, цей майор був польського походження, бо говорив добірною польською мовою. «Ви поляки, вас німці ще мало били. Ви закоштували на волі американського хліба і вже б'єте других. Тут між

вами є українці, які є на тих же самих правах, що і ви. За що ж ви б'єтеся? Українці! Звертаюся до вас. Хто почуває себе українцем, виходьте з колони», — скандував майор. У шерехах постав рух, українці почали виступати з рядів. Я виступив четвертий. Виступила нас добра група. Майор догадався, що ще не всі українці виступили, дав два постріли і знову настала тиша. «Українці, ви ще не всі виступили! Виходьте! Не бійтеся! Нічого злого ми вам не вдіємо». Виступили ще яких дванадцятьох, а всіх нас були 94 чоловік. Велике число ще залишилося між поляками.

Кашовари готували другий обід. У супроводі поліцаїв нас перших повели, щоб одержати обід, котрий був запізнений на яких три години. Дали нам окремі намети й американську варту, щоб поляки не нападали на нас.

Чому спалахнула згадана бійка?

Один поляк кашовар пізнав у черзі одного молодого українця, що працював з ним ще в Німеччині в одного селянина. От і тут хотів і «мав нагоду» помститися на одному за всіх, за те, що через нас програли війну. Коли той підставив свою їдунку, зловний поляк, замість вкинути страви, вдарив українця ополонником, і від того почалася дальша бійка, не знаючи в чому справа. Билися й поляки з поляками.

Після обіду під наші намети прийшов той самий майор, потішив і заспокоїв нас і сказав

нам бути готовими до від'їзду ранком другого дня.

В неділю, після сніданку, на нас чекали військові вантажні авта. Ми здали речі й поїхали у вказаному нам напрямі.

Нас відвезли яких 40 км. в маленьке містечко, де стояли величезні моторизовані військові з'єднання і примістили в гарних будинках. Командир цих з'єднань дав нам усі напрямні що маємо робити.

Тут ми найперше ознайомилися між собою. Самі обрали булаву сотні, поділивши її на три чоти. На рої не ділили. Склад команди був такий: сотник, писар і один помічник, три чотіві, два кошовари і один помічник.

Привезли нам усе встаткування й одержу. Чого ми тут тільки не мали. Одежі видали нам понад міру. Почали ми примірювати, обертати, пригладжувати, один другому помагати й усім тим раділи мов діти. Радіти властиво було чого. Стягнули з себе цивільне лахміття та одягнули військові мундири. Не пізнавали ми себе в них, виглядали наче молодші, чистіші, пристойніші. А вже, коли наложили шоломи, то дійсно важко було пізнати один одного.

Таких вартівничих сотень як наша була багато. Скрізь де стояли війська в Німеччині, Франції, Бельгії. У Франції більшість сотень були під польською командою. У них щонайменше 10% було українців, що вдавали себе

Чота української вартівничої сотні в Авізі. 1945 рік

за поляків і без ніякої потреби чомусь маскувалися. Були вартівничі сотні сербські, французькі і тільки наша одна на цілу Францію була українська. Завдання ми мали таке: стерегти величезні з припасами магазини, керувати вуличним рухом на роздоріжжях (світлофорів ще не було), стерегти табори німецьких полонених, водити їх на працю.

В нашій сотні були нас 95 чоловік з Галичини, найбільше з Станиславівщини (тепер Івано-Франківщини), чотири з Волині й один білорус. Були нас не більше 25, що закінчили одну-дві класи гімназії, близько 60, що могли заледве підписатися, а решта неграмотні. Жили ми всі в згоді, не пам'ятаю випадків крадіжки чи бійки. Харчів було доволі, а коли лишалися, віддавали місцевим українцям. У скорому часі навіязали контакти з українськими установами в столиці — Парижі з старшиною Богунівського куреня, майором Голобою, сотником Возняком, бунчужним Зінчуком і іншими. Позналилися ми також і з українським священиком о. Іваном Гаврилюком, котрий тепер живе в Монреалі. З Парижу приїжджали до нас провідники українських установ. Злиденне повоєнне життя давало їм заохоту їхати до нас, бо завжди від нас щось одержали. Були й такі, що вимагали від нас, думаючи, що ми на службі в американців, то й маємо багато доларів. Ми, більше грамотні, наввали грамоти неграмотних, а самі вивчали англійську мову.

Коли ми вже були умундировані, зараз же почали намагатися носити українські національні емблеми. До вищої військової квартири треба було роз'яснити, хто такі українці і, що таке тризуб. Про все це вони нічого не знали. Замість дати нам таку чи іншу відпо-

відь, американці звернулися до советської амбасади за вказівками.

Можна собі уявити, які з цього були наслідки. Большевики почали домагатися, щоб нас видали, мовляв, ми боїмося вертатися на «родину» тому, що були на службі в німців а тепер боїмося справедливого суду. Наше становище було трагічне і безнадійне. Врятувала нас від репатріації інтервенція високих церковних достойників, що мали немалий вплив не тільки в Церкві але й у політиці. Помогло нам ще й те, що холодна війна набиравала розмаху. Після таких неспіхів, ми більше не робили ніяких заходів у цій справі.

Прийшов 1946 рік, початок його другої половини. Раптово почали звільняти німецьких полонених. Неймовірної величини автомашини вивозили кудись військові припаси. В парі з тим почали теж ліквідувати вартівничі сотні. Давали нам різні пропозиції: їхати з військом до Німеччини, ангажуватися до різних легіонів, до Кенії поборювати «мав-мав» і інші. Хто хотів, міг остатися у Франції, але в цивільно. Таким давали потрібні посвідки, в договорі з урядовими чинниками.

Я мав уже наречену. Попросив я теж такої посвідки, видали мені її без ніякої процедури. Приблизно одна третя сотні, в тім і я лишилися у Франції. Решта приєдналися до польських сотень і виїхали з військом до Німеччини.

Так перестала існувати українська вартівнича сотня у Франції.

Кілька місяців опісля, вже в 1947 р., отець Гаврилюк повинчав ще одну молоду пару. Звичаним був співорганізатор української вартівничої сотні у Франції й автор цього спогаду.

ПОБРАТИМИ!

ПРИЄДНУЙМО НОВИХ ЧЛЕНІВ

НАШІЙ КОМБАТАНТСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

— ОБВУ!

МОЯ ОДІСЕЯ

(З листів дивізійного друга, з яким ми розлучились у днях капітуляції Німеччини. Мене повезли як полоненого до Ріміні в Італію, а він помандрував шукати свою сім'ю на Судетах). »... Як Вам відомо, під Юденбургом ми пішли вперед перевірити, що властиво зупиняє наше просування на Зальцбург. Та далеко ми не зайшли. Біля сільця Одбах — паніка. Вояки кидають усе, що можуть і втікають ліворуч, у гори. Причина — від Юденбурга в тому напрямку просуваються большевицькі танки. Паніка поділлала й на нас. Не перевіривши скільки в тому правди, ми позривали свої військові відзнаки, а я надів навіть якісь полотняні штани, що лежали в рові й ми подалися в гори, слідом за іншими.

Ще в школі Обер-Мігер, де ми квартирували кілька днів, я роздобув малий атлас і кілька докладних мап Австрії, тому тепер я обняв провід нашої групи — трьох дивізійників. Так ми щасливо перейшли верх Цірбіц Кобель (2397) та зійшли в долину до Ноймаркету над рікою муром. Ще того ж вечора відлучився від нас Л., бо знайшов якихось знайомих, а ми вдвійку пішли далі. У якогось фермера заночували а за молоко та хліб дали усну гармонійну для його сина. Другого дня ми дібралися до Мурав, але зустрічна німка порадила нам приховати все вартісніше, що ми маємо, бо на мості англійські вояки проводять обшук і все відбирають. Впустив я свій наручний годинник у штани. На мості Ч. показав свою військову книжку, а я перепустку, яку сам собі виготовив у нашій канцелярії, що : »Ян Сокул із Біліни в Судетах звільняється від примусових робіт і вертається до місця замешкання«. Приклав печатку нашого 14 запасного і вишкільного полка, та сам підписав цю посвідку. Бідного Ч. взяли на станцію, бо в книжці вичитали, що це СС. Я, користаючи, що англійці всю свою увагу звернули на Ч. — пішов далі. Так по-дурному загубив я Ч. А що мені було спішно добитись до ридини, то я вже не чекав на нього, а через Товнсвер, Мавтерндорф, Раштадт, Галяйн добився 21.5. до місцевости Пассав. Тут я мусив задержатись, бо мости на Інні та на Дунаї були понищені, а на понтонному мості стояли чорні вартівники й цивільних осіб не пропускати. Обсервувавши так ситуацію, біля мене спинився якийсь землячок з пляшкою горілки в руках. Над'їхав чорний шофер, спинив

авто й зарепортував: »рашен, рашен, гів мі водка«. Землячок простягнув пляшку а муригукнув »гоп« і вказав на грузовик. Вскочив мій земляк а я за ним. Так за кілька хвилин ми опинилися за обома ріками, за обидвома мостами.

Перехрестивсь я та не заходячи до сіл, лісом та полями пішов до граничної місцевости Дегендорф. 25.5. я перейшов чеську границю, але мене приловив якийсь чеський »доброволець« і відставив на станицю пограничної сторожі у Яновіцах. На станиці я почав рубати по-російському та поводитись нахабно. Це поділлало. Мені підтвердили мою посвідку, нагодували та дали в дорогу 25 корон. Ще того самого дня поїздом добився я до Пільзна, де був табір репатріянтів. Там зустрів я знайомого проф. Б., кол. фінансового референта повітової поліції в Тернополі. Він аж позеленів зі страху, в побоюванні, щоб я його не розконспірував, бо він удавав поляка, а в дійсності шукав нагоди продістатися до американської зони. З Пільзна я поїхав до Праги, де зареєструвався як чех із Закарпаття. Мені видали одяг, добрі черевики та 1500 корон на дорогу. Забезпечений одягом та документами поїхав я до Біліни, де залишив свою дружину з донечкою, коли зголосився до Дивізії.

28.5. добився нарешті до Білін. На вулиці зустрів свого господаря в якого залишив дружину. Бідака, мало не вмер зі страху пізнавши мене. Він теж розказав, що моя дружина з дочкою репатріювалася до Польщі саме тиждень тому. Не маючи що робити в Білінах та, щоб не наробити клопотів колишньому господареві, я зразу повернув до Праги і там прожив около три тижні, доки вистарчило грошей. На футбольних змаганнях Славія-Спарта запізнав я молодого чеха, який запросив мене до себе на село. Мав 20 коров та дві пари коней, то ж я найнявсь фірманити за 400 корон у місяць і повне утримання. Крім того мав купони на одяг і на тютюн. А що я не курих, то продавав тютюневі купони за чергових 500 корон. Ці прибутки вможливили мені вести дальші розшуки за дружиною, навіть при допомозі празької радіостанції.

Мій господар був інтелігентною людиною, тому цікавився життям під сов. окупацією, бо в нього я фігурував як чех із Волині, вивезений на примусову працю. Очевидно, що гос-

подареві я малював «радянські гаразди» не в надто радісних чи відрадних кольорах. При вечірніх розмовах бували теж цікаві сусіди. Завжди була присутня одна молода чешка, яка прямо ловила кожне моє слово.

Коли ж на залізничній станції заквартирувала якась частина сов. армії, а в селі почали пропадати не лише кури але й усе інше, моя захоплена слухачка не прийшла до роботи. Господар післав мене довідатись в чому справа. В її хаті я застав червоноармійця вже підпитою. Під час розмови, я зауважив, що вона вказала на мене очима червоноармійцеві, а коли я виходив з хати, він вийшов за мною. Сказав коротко, що його командир хоче мене бачити, щоб другого дня я прийшов на команду. Зразу догодався я в чому справа, та ще тієї самої ночі пішов на сусідню залізничну станцію, купив квиток до недалекої місцевості, але всів в поїзд, що їхав у протилежному напрямі. Так я доїхав уже без пригод до Пардубіц, 13 грудня 1945 р. Перехід границі до Польщі теж відбувся без пригод (15.12). На граничній станції я заявив, що я поляк з Буковини, але хотів би залишитися в «ойчизні». Наплів я чимало нісенітниць, і ранком мене відпустили, порадивши де маю вдатись по допомогу. В Клодську (давнє Гляц) я зайшов до ПУР (польський уряд репатріяційний) де, без усяких клопотів виробив собі потрібні документи. Та коли став у чергу по допомогу, зауважив одну польку, яка знала мене з дому, бо ми були сусідами. Волів не ризикувати. Втратив допомогу 200 зл. Продав свою золоту вічну ручку, купив квиток і доїхав до Єленей Гури (Гіршберг). Там була централь ПУР на цілий Шлеск. Мені вдалося вихатися на тимчасову працю до цієї установи й по кількох днях я віднайшов дружину. Її поселено у самій західній частині Шлеська на малому господарстві у селі, що над річкою Квайс.

Грошей у мене не було, й не було вже що продавати, тож прийшлося мені піти пішком. Новий рік святкував я між осадниками від яких багато дечого наслухався а при тому й навчився. Мені дорадили, щоб я не волочився від села до села, бо це звертає увагу й можна нажити собі клопоту. Порадили взяти яке-небудь господарство, а тоді вже можна їздити без клопотів за всім потрібним на господарстві. Подякував я добрим людям за гостину й за добру раду та пішов прямо до старосты в Л., щоб наділили мене приділом. Дістав документи на мале німецьке господарство, 4-гектарове, в Н. Застав я там добру хату, а з живого інвентаря кішку і дві старі німки. Ще в дорозі запустив я буйні вуса і борідку й був

спокійний, що мене скоро не розконспірують. Але натрапив на земляка, який зразу мене розпізнав. Та, мабуть, він теж жив у страху, бо хоча раніше був відомий зі свого підлабузництва та вислугування полякам, то тепер мене не видав.

Так розпочав я своє господарювання. Не пив, не авантюрувався, гнав самогон, продав і купував свині. На мене звернули увагу й обрали заступником солтиса, а коли той виїхав, я став солтисом. Від того часу почав я авансувати головокружним темпом. І хоча знав, що це може кожної хвилини погано для мене скінчитися, то з другої сторони, з кожним таким авансом я мав більші можливості їздити, щоб урешті разом з родиною виїхати на Захід.

Мене призначено агрикультурним референтом при волості, а вслід за тим і волосним радним. У Раді громадських депутатів трудящих мене обрано до Контрольної Комісії, якій підлягали всі установи, що мали щонебудь спільного з сільським господарством. Урешті мені доручено переорганізувати, прочистити відносини у «Спудзельнях Самопомоци Хлопскей». Мушу признати, що це становище давало мені повне вдовolenня. Полетіли всякі голови, інспектори та продавці без огляду, були вони партійні чи безпартійні. Один інспектор дістав 10 років. А вже у 1948 році мене обрали головою Громадської Ради.

Думалося, що оті аванси дадуть мені можливість пошукувати за родиною, але рівночасно було ясно, що признатися до родини, то підписати на себе вирок. Тепер усі мої старання зводилися до того, щоб чимскоріше знайти можливість вирватися на Захід. Виїзд на Захід вимагав придбати поважні фонди, й це тепер було на моїй голові. З дружиною я скотактувався і передав доручення, щоб теж готувалася до моменту, коли в одній годині треба буде кинути все й пробувати щастя. Ми не листувалися. Лише один раз я післав до неї довірену людину.

Та трапилося несподіване нещастя. Дружину пізнала одна полька й донесла до УБ, що це українка, а до того дружина поліцай. Її арештували а дитину передали до дитбуду в СССР.

Звичайно, що я не мав чого більше шукати в Польщі. Вся моя увага була звернена на ліквідацію господарства та підшукування можливості продістатись на Захід. Тим часом мене висувають як кандидата на старосту в Л. Це дало мені можливість явно провести ліквідацію мого господарства. Я продав усе, що було можна, а господарство передав сусідові в

опіку. Так я придбав около 250 тисяч золотих. Накупив собі всякого одягу, а за решту — долари (по 400 зл. за долара). Саме в тому часі виселювано рештки німецьких родин. Одній родині я передав всі свої речі та дещо грошей. Сам пов'язався з професійними паскарями. За їхньою допомогою перейшов границю під Герліц Найсу, а там уже німці помогли мені добратись до Берліна. Саме тоді Берлін був під бльокадою, й граничний контроль був дуже стислий. Щоб уникнути перевірки документів, прийшлося перед самим Берліном вискочити з поїзду. Заночував у якійсь пивниці в румовищах. А вже до американської зони Берліну перейшов на фальшивих документах. Знайшов притулок, потелеграфував своїм німцям і вони привезли мені мій одяг і гроші.

В Берліні змушений був побувати до 15 грудня 1948 р. і того дня відлетів до Вісбаде-

ну, а вже звідтам до Мюнхену. Знайшов я багато знайомих, примістився в таборі ІРА.

Добрі люди помогли знайти працю. Я став керівником кравецької майстерні при ІРА в якій працювали 50 осіб. А коли нас перевели на Фрайман, то в тій робітні затrudнено було вже 200 працівників. Та робітня скінчилася враз із ІРА. Потім прийшлося трохи побудувати звичайним продавцем у кантині. І знову пригадав я собі своїх знайомих німців. Вони прийняли не помешкання а що буде далі... поживем, побачимо.

Почав я робити старання на виїзд до Канади, де мав родину і знайомих. У 1950 році був уже в Канаді. Чи це кінець моєї одісеї? Чи прийдеться ще колись переживати подібні пригоди? .. Тепер у мене одне бажання — віднайти мою донечку, бо дружину УБ замучив у в'язниці.

I. МАЩАК

ОСТАННЯ ЗУСТРІЧ З БРАТОМ

Безжурний час дитинства минув, а наша юність не була ще дозрілою. Небезпека не видавалась нам чимось поважним. До неї ми підходили з усміхом на устах і з відвагою очайдушності, питомій нашим літам. Навіть, як ми дійсно чогось боялися, то приховувати це відчуття, намагаючись заглушити його бравурними словами не здаючи собі справи, що стоїмо на порозі подій, які стихійно потягають нас у свій крутіж.

Це був 1943 р. На наших землях велась підпільна боротьба між поляками і українцями. Горіли села, або і зовсім зникали враз із людьми у полум'ях нашого народу. Вже з їхньої руки згинув підступно вбитий голова Українського Допомогового Комітету з Грубешова — Струтинський. Вбито теж полковника Войнарівського.

Смуток і горе завітали й у нашу хату. 11 жовтня 1943 р. поляки (Польське Баталіонпи Хлопске) вбили нашого брата Мирослава. В цей час два наші брати були в 1 УД «Галичина» і тривога про їхню долю зросла в нас тимбільше, бо фронт наближувався все ближче і ближче.

Літом 1944 р. хтось приніс нам листа з повідомленням, що наймолодший брат Юрко вертається з бою під Лопатином^{*} через Кам'янку Струмиліву де військовий транспорт затримався день-два. Ми не були певні, що згодом цей транспорт дивізійників, але вибрались з мамою на зустріч. У той час не було вже ніякого постійного транспорту і ми пішки дійшли до Сокаля, а там «підібрав» нас принагідний автомобіль і ми ним доїхали до Кам'янки. Ми сподівалися, що вояки їдуть потягом і подались на залізничний двірець. І справді, там, на бічних рейках стояв вантажний потяг з вояками, але до нього сторожа нікого ближче не допускала. Все ж, хлопці свої, дивізійники, порадили нам зійти з насипу в долину й обіцяли розшукати Юрка та сказати, де ми чекаємо його.

Минула година, або й більше. Сонце гріло немилосердно, а ми вже втрачали надію на зустріч, бо й не були певні, чи взагалі Юрко їде тим транспортом, і чи зробили ми розумно віддаляючись від дому на майже 80 км. в цей неспокійний час. І саме тоді, коли вирішували довше не ждати, побачили на насипі кілька

вояків і Юрка, що підпираючись паличкою, кульгикаючи на ногу сховався до нас у долину. Ми не знали про те, що він був ранений у бою з більшовиками під Лопатином і, що дивізія Галичина їхала під Броди.

Чи можна висловити нашу радість із цієї зустрічі?.. У всіх нас були сльози радості в очах і тривога за дальшу долю Юрка.

Та наш приїзд мав ще одну ціль. Ми хотіли роздобути медикаменти, головню бандажі і йодину для ранених воїнів УПА. Сказали ми про це Юркові, а він передав воякам наше прохання. Здійснити його не було легко, але спритні вояки віддали частину своїх особистих запасів, скидаючи нам у низ з насипу.

Мама розмовляла з сином, а я ловила маленькі пакетики, що котилися немов м'ячики до наших ніг. Так назбирала повну величенок торбу, а це в той час було неабияким скарбом.

Юрко кульгаючи, підпираючись паличкою мусив на знак товаришів повернутися до шелону, щоб постаратися про дозвіл і перепустку та відпроводити нас, властиво знайти нічліг. Під вечір таки дістав, і ми пішли на плебанію. Парохом Кам'янки Струмислової був о. Целевич. Зайшовши, ми представилися та

попросили його про нічліг. Хоч не дуже радо, бо ж час тривожний і не завжди можна було довіряти незнайомим, нас усе таки пригостили, відступаючи ліжко в кухні. Ми ще довго розмовляли з Юрком і, мабуть, просиділи б цілу ніч, коли б не треба було йому повертатися до поїзду. Прощаючись ми не знали, що це прощання було назавжди. Юрко незадовго згинув у Почапах, в брідській битві.

Хай цей короткий спомин буде нем'янучим вінком на незнану досі могилу нашого улюбленого брата.

* Юрій Пшепюрський, нар. 1923 р. був у т.зв. поліційному полку сформованому з добровольців, покликаних до Дивізії «Галичина» в першому наборі. Бойове навчання пройшов у Мецу, Франція, в 4 полку.

В лютому 1944 р. 4 полк був перекинутий в Галичину на боротьбу з більшовицькими партизанами. Юрій Пшепюрський згодом брав участь у боях з сов. армією під Тернополем/Лопатином, де й був поранений. З-під Тернополя його перемістили до Нойгамеру, а після був призначений в охорону штабу Дивізії під Бродами. Відісланий до шпиталю з приводу відновлення рани до Почапів. Згідно розповідей очевидців там він і загинув.

Микола ВЕПЕС

УКРАЇНСЬКОМУ ВОЯКОВІ

В бойовищах зродився ти лютий,
У навалі ворожих атак,
Гордий сину з лиманів Славути,
Українського війська вояк.

Ти пройшов не одну грозовицю
І не раз ти грудьми боронив
Волелюбність своєї світлиці,
Далечинь безбережистих нив.

І чи був ти дружинником князя,
Козаком, добровольцем з-під Крут —
Вороги дивувалися відвазі
Оборонця українських редут.

Бо в бою ти, мов криця, упертий,
Слава вічна з тобою гряде,
Не боїшся, як треба, ти вмерти,
Милосердя не просиш ніде.

Ти проходиш вітчизняним степом,
У своїй поєднавши ході,
Міць Олега і запал Мазепи,
І легенду полтавських садів.

І зринають від кроків луною
Епопеї минулих сторіч,
Передзвін Конотопського бою
У симфоніях київських січ.

І тому погляд твій променистий,
Наче небо світань голубе,
Ти спокійний, бо Мати Пречиста
Не залишить в змаганнях тебе.

Охоронить, зігріє, допоможе,
І в розгоні грядучих боїв
Ти вояче, усіх переможеш
Степової землі ворогів!

ДО ІСТОРІЇ ГЕНЕРАЛЬНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ В УКРАЇНІ

З усіх питань про устрій Гетьманщини найменше розпрацьована справа адміністрації. Щойно останнім часом увага дослідників звернулася в цю сторону, завдяки чому маємо вже деякі спроби розглянути адміністраційний устрій, як напр. це подає видана більша праця про український полк¹. Та досі не маємо основної праці про центральні інституції гетьманської адміністрації, в яких без сумніву найважливішою була генеральна Військова Канцелярія. Адже тут сходилися всі справи управи обширної країни, тут остаточно розв'язувалися усякі питання, а з другого боку генеральна канцелярія була тим маховиком, яке пускало в рух усю діяльність і то не тільки по питаннях адміністраційного характеру, але також і судового.

В моїх руках є кілька документів з 1720 і 1730 рр., які дають змогу в значній мірі схарактеризувати, що саме була генеральна канцелярія як інституція і як велось в ній діловодство.

Як влаштована була згадана канцелярія в самих початках Гетьманщини — про це з браку даних не будемо говорити. Одначе напевно можна сказати, що вже за перших гетьманів починаючи від Хмельницького, це була найліпше зорганізована державна інституція, бо в ній, як у гетьманській канцелярії, зосереджувалася вся управа, і вона мусила відповідати всім вимогам. В усякому разі, поминувши, так сказати, чисто технічну канцелярську сторону, ця інституція залишилася незмінною до XVIII ст., а насправді до 1774 р., тобто до смерті гетьмана Данила Апостола з малою перервою в часах першої Малоросійської Колегії (1722-1727) pp.).

Найраніше і менш більш суцільну характеристику генеральної канцелярії та її персоналу дав відомий знавець української старовини В. Ломиковський в своїм т.зв. «Словарі малоруской стари-

ни». По його словам генеральна канцелярія була в Україні верховною і головною управою, залежною безпосередньо від волі і впливу гетьмана. Вона, подібно як і в інших місцях «верховні сенати» правила цілою країною і творила своєрідну раду гетьмана і перед ніким, крім нього, не була відповідальна. В часі неприсутності гетьмана, напр. в часі походу, або з яких інших причин, вона правила цілою землею гетьманською властю. Тільки в судових справах — цивільних спорах вона в більшості полишала остаточне рішення генеральному судді. Одначе і в тому випадку карні й політичні справи брала до себе на ревізію. В ній засідала звичайно вся генеральна старшина (крім генеральних суддів), а від гетьмана залежало, кого призначити для присутності, одначе тільки з-поміж генеральної старшини. Найчастіше засідали тут обозний і осаули. Невідмінним членом, що зрештою само собою зрозуміло, був генеральний писар². Крім того Ломиковський знає ще й іншу канцелярію, а це «канцелярію воїнну й військову» установлену указом Петра 17 листопада 1720 р. з причини нібито хвороби і неприсутності гетьмана Івана Скоропадського. В ній був головою генеральний писар і вона приймала скарги від усіх і на всі суди. Відтіля йшла апеляція до гетьмана, а на нього до самого царя. По словах автора словаря, ця канцелярія перестала існувати зі смертю Скоропадського, коли знова виступила генеральна канцелярія³.

Стільки Ломиковський. Інший дослідник, генеральний суддя Сулима, говорить у своїй «записці» вже не про генеральну канцелярію як таку, а про Малоросійську Колегію, яка постала на місці генеральної канцелярії, що в своїм питомім характері існувала тільки в часах гетьманів.

Головним недостатком поданої Ломиковським характеристики те, що вона

написана при кінці XVIII ст. і то очевидно не на підставі документів, а усної традиції, щоправда дуже ще живої, та все таки тоді, коли український автономічний устрій, а з ним і адміністративні інституції були вже скасовані. Таким чином вийшов опис схематичний, в якому була мова про генеральну канцелярію як однакову для всього часу її існування, тим часом коли в XVIII ст. вона перебувала не одну зміну так, що до свого значіння, як складу і компетенції. І так з одного боку виходить з того опису, що генеральна канцелярія була органом гетьмана, а з другого боку на підставі сказаного про неї, як раду при гетьмані і постійну присутність у ній генеральної старшини, можна б собі уявити, як інституцію колегіальну. Значить, вона повинна була мати певний засяг дії і компетенції попри, а навіть мимо гетьмана. Тим часом перед тим і очевидно в тій порі, про яку саме говоримо — вилучивши час першої малоросійської колегії (1722-1727 рр.), канцелярія була дійсно органом самого гетьмана чи того, хто сидів на його місці. Колегією ж ставала насправді тільки в часі неприсутності гетьмана, коли він передавав управу генеральній старшині. Це видно найкраще з того, як велось діловодство і як рішались справи в Генеральній канцелярії.

І так на підставі доповіді генерального писаря Турковського, подано кн. Шаховському зараз по смерті гетьмана Данила Апостола (1734 р.). Генеральна військова канцелярія як інституція і діловодство в ній були такі. Канцелярія приймала і рішала або доручила рішати всякі «приключаячіся... діла державні, військові і челобитчикові». Наперед всякі такі впливи (на скільки не були віддані самому гетьманові) попадали в руки генерального писаря, який зараз же приносив їх гетьманові. Він, або сам знайомився зі змістом тих писем, або казав писареві собі їх читати. Це був так сказати гетьманський контроль над впливами, бо в цій стадії, маючи діло з сировим матеріалом, гетьман нічого не рішав, тільки звертав усе назад генеральному писареві, який на верху кожного письма давав поміту такого роду: напр. «1734 году января 4 д. записавъ въ книгу, доложить», а на рапортах записав «отдати в повете», себто до дотичного, сказати б по теперішньому рапорт. Вся

та помітка означала, що письмо належало записати в подавчий протокол (приходна протокольная книга) а потім віддати до відповідного департаменту чи там «повитъа». Тут на підставі трохи неясної фрази документу («По записки же в приходной протокольной книги взять онъ, писар войсковий енеральный всі писма к докладу надлижащіе»), треба думати, наступало сортування справ менше важних і пильних від важніших і пильніших і підготовлювання їх до реферування. Після того писар з цими останніми йшов знову до гетьмана, який цим разом давав на кожну з них «резолуцію», тобто вказував, яким способом належить дотичну справу полагодити, чи який їй дати напрям. Тепер же вертав генеральний писар з тими резолюціями назад до канцелярії в так звану «столу» і передавав письма старшому канцеляристові, а цей знову, а коли його не було, то таки сам генеральний військовий писар, — розділював справи «повітчикамъ, что до кого надлежит... для произвожденія по тѣмъ писмамъ по надлижащому дѣла», себто для приготування відповідних рефератів і на їх підставі проєктів відповіді гетьмана (універсалу, указу, листа і ін.) на кожну з тих справ. По перегляді і справленню таких «чорних отпусковъ» писарем або старшим канцеляристом, ті чорновики переписували «на біло» і генеральний писар відносив їх до гетьмана «для подпису руки гетманской». Такі підписані вже гетьманом письма мандрували «в отпускную протокольную книгу для записки и положенія на одних нумеровъ», потім у присутності генерального писаря їх печатано і відсилено, куди належало. Що ж до судових чолобитень, котрі присилано до Генеральної канцелярії, а які повинні були бути подані в відповідній судовій інстанції, значить у генеральнім, полковім або сотеннім суді, то з наказу гетьмана генеральний писар давав за своїм підписом «поміту», в якій вказував, куди дану чолобитню чи супліку належить відіслати «для надлежащаго по ней разсмотренія и рішенія по указам е.и.в. и малоросійскимъ правамъ»⁴.

І так на підставі згаданого документу можна бачити весь хід діловодства в щоденній праці генеральної канцелярії, можна бачити хід полагоджуваних справ від часу впливу їх до Генеральної канцелярії до часу, коли рішення і постанови

що до них висилано до місць чи до дотичних осіб. Тут ми бачимо поза чисто канцелярським персоналом властиво дві активні особи, коли не враховувати туди старшого канцеляриста: а саме гетьмана і генерального військового писаря. Одиноким джерелом сили і влади Генеральної канцелярії був гетьман, який особисто і ні від кого незалежно рішав усі справи своїми резолюціями, а писар при допомозі канцеляристів тільки виконував гетьманські поступки і рішення. За те тут ані сліду якоїнебудь інгенерації чи то колегії чи поодиноких генеральних урядників, очевидно інгенерації офіційної, бо звичайно, що на такий чи інший спосіб полагодження справи могли впливати і напевно впливали посторонні чинники, напр. старшини — однаке все таки не офіційно. Значить, що компетенція Генеральної канцелярії вповні покривалася з компетенцією гетьмана, тобто мала свою власть і силу в гетьмана, не стаючи однаке приватною гетьманською канцелярією, а навпаки, задержуючи свій характер «військової» інституції.

Щоправда, в тому часі влада Генеральної військової канцелярії вже значно ослабилася, сказати б не на інтенсивности, але на крузі діяння, з якого вилучено по Скоропадському такі першорядної ваги і значення справи, як управа фінансами і суд. Причиною такого обмеження Гене-

ральної канцелярії був власне її характер інституції вповні залежної від волі гетьмана — гетьманського органу. А влада гетьмана до 1708 р. була сіллю в оці російського уряду. Тимчасом поки канцелярія, куди сходилися всі книги управи Гетьманщиною, була в руках гетьмана, для російського уряду було майже неможливо контролювати гетьмана, на що постійно жалілися наставлені російським урядом спеціально для контролю над гетьманом російські резиденти. Такий напр. стольник Протасев, резидент при Скоропадському кілька разів скаржився, що гетьман роздає, кому хоче, маєтности, в тім числі навіть людям з погляду російського уряду підозрілим, а він, Протасев, не має ніякої змоги тому перешкодити, дізнаючися звичайно про це все вже по доконанім факті⁵. Через те Петро під претекстом «непорядків», які панують у генеральній канцелярії указом з 17 листопада 1720 р. повторенім потім у 1721 р. хотів зреформувати Генеральну канцелярію, ставлячи її попри гетьмана, даючи їй окремого шефа в особі генерального писаря, що мав бути відповідальним за рішення канцелярії. За те гетьман, що перед тим сам рішав у канцелярії, мав бути інстанцією апеляційною для постанов у Генеральній канцелярії⁶. Ця реформа, проти якої українська управа робила пасивний спротив за Скоропадсь-

500-річчя українського козацтва

кого, мабуть, і не ввійшла в життя. Однак згаданий указ послужив підставою Ломиковському, а за ним і видавцеві його праці Лазаревському, до твердження про утворення та існування через якийсь час окремої інституції названої Ломиковським «канцелярією воєнною і військовою»⁷.

Після повернення гетьманства 1727 р. російське правительство незважаючи на ласкавий тон, який воно виявило супроти України, в принципі не виреклося на пряму російської політики започаткованої Петром I. Тут знову на першому місці стояла справа влади гетьмана з його Генеральною канцелярією, на котру зразу ж почав слати неприхильні доноси Наумов, новий резидент при гетьмані Апостолі. Наумову особливо не подобалося втручання, а навіть рішення Генеральною канцелярією судових справ з поминення не раз не тільки вищих судових інстанцій але навіть генерального суду⁸. Отже з погляду дотогочасної української практики це не було жадною новиною чи надужиттям, але самозрозуміло справою, бо хоч т.зв. генеральний суд в Україні існував здавна, однак не як інституція зовсім окрема від Генеральної канцелярії, але вповні вміщувався в поняття Генеральної канцелярії, як центральної управи всієї України, маючи з того погляду так сказати діяння *per delegationem*. Мало того: Генеральна канцелярія могла доручити суд колегії зложених навіть не з генеральних урядів, як це напр. було в 1722 р., коли-то Полуботок з старшиною віддав «всякіє діла, до суду приключаючієся, рішити панамъ Піроцькому, Тарасевичу, Уманцю і Чуйкевичові»⁹.

Звичайно, що для російського правительства міродайним були не «права і привілеї» Гетьманщини, а його власний політичний напрям. Через те в рішучих пунктах даних новому гетьману 1728 р. 22 серпня, не тільки застерезено, щоб гетьман управляв через Генеральну канцелярію «ізъ совѣта генеральной старшини» — ну і резидента, але при тій нагоді створено окремий, зовсім незалежний з шести осіб по-половині з росіян і українців, а гетьман був лише президентом цього суду. В тих же пунктах утворено окрему адміністрацію для управи фінансів гетьманщини зложену з двох підскарбіїв росіяна й українця, з окремою канцелярією, званою «канцелярією зборів». Ті

дві колегіальні інституції, майже зовсім незалежні від гетьмана були сильною ударом для гетьманської влади і Генеральної канцелярії. Фактично зорганізовано в 1729 р. канцелярію зборів, яка зараз же вступила в боротьбу з Генеральною канцелярією тобто з гетьманом, головню за право видавати нижчий адміністрації — полковим і сотенним канцеляріям обов'язуючі для них укази безпосередно, а не за посередництвом Генеральної канцелярії, що ця остання обстоювала. Боротьба велася до самої смерті гетьмана Апостола¹⁰.

Однак в тому обмеженому колі діяння гетьман і Генеральна канцелярія втрималася як раніше. А значення їхне було таки дуже велике. Лишилася управа військом, адміністрація, право затвердження, а то й іменування нижчої старшини, з виїмком полковників. Отож право затвердження наданих і надавання нових маєтностей, право так зв. протекції, себто еманіпації поодиноких осіб а навіть цілих корпорацій (напр. цехів) з під влади місцевої адміністрації і місцевого суду і звільнювання від деяких податків, що все мало признаки атрибутів найвищої влади в Гетьманщині.

Розгляньмо тепер саму канцелярію в стислім розумінню цього слова, тобто її персоналу. Про першу особу Генеральної канцелярії генерального військового писаря вже перед тим була мова, як про референта усіх справ перед гетьманом. Що ж до решти його діяльності то він, за словами Турковського «чинит определѣніе по усмотрѣнію и по діла содержати и писати книги прихожих е.і.в. грамотъ и отсодержати к е.і.в. доношеній, також во всяких ділахъ універсальовъ и протокольных книгъ записку» — одним словом розпоряджається всією канцелярійною машиною. Він також представляв гетьманові до авансу канцеляристів, кого з-поміж них подати на аванс. Це були безпосередні начальники решти канцелярійного персоналу, званого військовими канцеляристами.

В тім документі генерального писаря Турковського в рядах канцелярійного персоналу не бачимо найважливішої властиво особи, того *spiritus movens* канцелярії — реєнса Генеральної канцелярії. Ці власне реєнти, перші знавці права, відносин у Гетьманщині і секретарі адміністрації, фактично вели ціле діловодство

надаючи такий чи інший хід поодиноким справам, які рішала Генеральна канцелярія. Таким реєнтом напр. за Самійловича був відомий Василь Кочубей, пізніший генеральний суддя, за Скоропадського Дмитро Володковський, потім знатний товариш військовий, уживаний Полуботком як посол до Москви з проханням від цілого війська, щоб цар дозволив обрати гетьмана і скасував нові податки наложені Малоросійською колегією¹¹. Після Скоропадського в часах Малоросійської колегії і в початках гетьманування Апостола займав місце реєнт Петро Валькевич, відомий майстер свого діла, кандидат на генерального старшину при організації нової управи в часі повернення гетьманством Петром II¹². Але саме Валькевич був останнім реєнтом, бо якраз у початках гетьманування Апостола російське правительство скасувало цей уряд. Про причини скасування уряду реєнта на загальних безпосередніх вказівок немає. Щодо самої особи Валькевича, то йому напевно пошкодила представлена верховному тайному совітові опінія, яку про нього дав кн. Дмитро Михайлович Голіцин. Перед виготовленням «рішительних пунктів» і іменування генеральної старшини, між кандидатами якої був і Валькевич, Голіцин запитаний про думку в різних українських справах і про кандидатів, залічив Валькевича до осіб, яких він не допустив би в жодній генеральній чини, і не довіряв їм¹³. Однак реєнт міг бути загалом незручний для російського правительства, як чоловік відданий вповні гетьманові, бо гетьман міг його в кожній хвилині замінити на когось іншого, чого вже в тих часах не міг зробити з генеральним писарем, високим урядником іменованим російським правительством.

Канцелярист військовий — перший ступінь служби в Україні для значнішого козацтва, бо словами Ломиковського, який і подає дефініцію служби канцелярства — *candidatus omnium dignitatum*. З Генеральної канцелярії такий *candidatus* дуже часто попадав на значні полкові посади, як напр. за Апостола старший канцелярист Григорій Юркевич став відразу стародубським полковим писарем¹⁴, а особливо в XVIII в. заіснував звичай наставляти канцеляристів сотниками.

Зате трудно було потрапити в канцеляристи Генеральної канцелярії, де крім знат-

ности роду була вимагана ще освіта. З тих причин, як говорить автор «Словаря», вони в надії на кар'єру служили безплатно. Однак це останнє твердження невірне, принаймні для часу, про який мова. На підставі «віденія» гетьмана Апостола російському канцлерові в 1728 р. докладно можна означити скількість персоналу в Генеральній канцелярії, як і платню того персоналу. За словами того «віденія» склад Генеральної канцелярії і платня були такі: 1 реєнт, який діставав місячну платню 5 руб., що на рік становило 60 руб., а крім того річний додаток 60 р. — разом 120 руб. 2 старших канцеляристи, кожний одержував по 2 руб., річно 48, річний додаток по 40 — разом 128 руб. 18 молодших канцеляристів, кожного місячна платня по 1 1/2 руб., річно 324 р., а крім того річно на всіх 540 руб. 4 сторожі, кожному річно 10 руб., разом 40 руб., а крім того муки московської пів чверти місячно і на мундир по 3 руб. кожному, що становило 12 руб. річно. Значить усього персоналу разом з сторожами були 25 осіб, а річна їхня платня становила 1164 руб.¹⁵.

Щож стосується діяльності самої Генеральної канцелярії, то годиться подати скількість писем полагоджених і висланих Генеральною канцелярією протягом року. І так напр. в 1732 р. за час I.IV-31.XII (за перші три місяці висланих писем не нумеровано) вислала канцелярія 2950 листів, указів, універсалів і т.д. за час 1.1-28.XII 1733 р. (останніх карток бракує) — 3737. Скільки в тому часі могло вплинути писем до Генеральної канцелярії, задля браку «прихожих протоколів» на жаль не відомо.

Нарешті кілька слів про протоколи, ведені в Генеральній канцелярії. Формальні протоколи з рішення справ Генеральної канцелярії очевидно були тоді, коли нею керував не сам гетьман, а старшина колегії. Так наказував робити Апостол, коли в 1733 р. з причини своєї слабости хотів передати управу старшині¹⁶. Оскільки керував сам гетьман, то для перегляду діяльності Генеральної канцелярії служать «прихожіє и отпускніє протокольнія книги», тобто книжки, куди записувано з поданням доволі докладного змісту так впливи до Генеральної Канцелярії як і всі писма, що звідтіля виходили¹⁷. Крім того в часах Скоропадського і в першій половині гетьману-

вання Апостола — про другу половину не знаємо — ведено ще окремі »Діаріюші«, з характером записок, у які записувано все, що діялося на гетьманському дворі, а також вписувано туди і зміст важливішої кореспонденції Генеральної канцелярії. Характеристично, що коли за Скоропадського і в початках гетьманування Апостола знаємо »протоколних книг«, так за другу половину гетьманування Апостола навпаки: відому »протоколі книги« а нічого не знати про »діаріюші«, можливо, що з часом один рід протоколу був заступлений другим — більш бюрократичними протокольними книгами.

На такі заміну вказувала б і ця обставина, що і першу, яку знаємо, протокольную книгу за 1732 р. спершу названо теж діаріюшем, а по трьох місяцях перемінено назву на »журналь, или краткая записка отправляющих ся... листов... указовь и всяких универсаловь, також и пашпортовъ за рукою его ясновельможности отправляющих ся«¹⁸.

Сучасні козаки на святкуванні
500-річчя козацтва

Такої книги як діаріюші, наскільки вони збереглися, становлять матеріял першорядного значення для внутрішньої історії Гетьманщини і можуть у значній мірі заступити оригінальні документи. Діаріюші були за словами Лазаревського повні днівники адміністративної діяльності управи гетьманщини¹⁹. Значення їх ще тим більше, що це без сумніву документи офіційні, ведені звичайно старшими канцеляристами з доручення гетьмана чи того, хто займав його місце. Про їх офіційне походження свідчить хоч би сам титул. Напр. титул виданого Бодянським у 1858 р. діаріюша за першу половину 1722 р. такий: »Діаріюш или журналъ, то есть повседневная записка случающихся при дворе Ясновельможного, его милости пана Іоанна Скоропадского, войскъ всепресвітлішого его императорского величества запорожскихъ обоихъ сторонъ Дніпра гетмана, оказій и церемоній, такожъ и въ канцелярії войсковой отправуемыхъ ділъ, наченнійся 1722 году и оконченній въ томъ же году, ... войсковой канцелярії старшимъ канцеляристомъ Николаемъ«²⁰. Далі про офіційність діаріюшів вказує також і сам їхній зміст, де є вісті про які канцелярист самий ніяк не міг знати а тим самим записати в своїм приватнім дневнику, коли б ті вісті не були йому подиктовані гетьманом чи ким іншим з-поміж старшин. Сюди напр. належать відомості про візити і переговори гетьмана або когось генерального урядника з ким небудь з-поміж російських достойників, або навіть з самим царем, при чому канцелярист не міг бути присутній. Такі випадки бували рідко, коли гетьман не вважав потрібним якісь відомості подавати до запису в діаріюші, як напр. Скоропадський своєї таємної розмови з царським секретарем Макаровим у Москві 4 мая 1722 р.²¹ а в 1723 р. Полуботок змісту листа висланого 3 лютого до своїх післанців в Москві²². Таке засекречення не видається особливо дивне, коли представимо собі, що в першій випадку Скоропадському напевно йшлося про те, щоб через улюбленого царського секретаря провалити рішення Петра встановити Малоросійську Колерію, а в другім Полуботок давав тайні інструкції своїм післанцям про те, яких заходів вони повинні вживати проти тої Малоросійської Колерії. Нарешті про те, що діаріюш був

не тільки офіційним документом, але міг мати навіть і правне значення, вказує ще й ця обставина, що часами записувано навіть вимагані процесовою процедурою протестації²³. Що в діяріюшах, а так само пізніше в «протокольних книгах» записувано поруч публічних справ і кореспонденцій приватні гетьманські «окказії» і кореспонденції, то це вповні відповідало, як характерові Генеральної канцелярії, котрої діяріюш був дневником²⁴.

Нарешті, коли ці два роди дневників порівняти до їх вартости як історичного матеріалу, то без сумніву першенство прийдеться признати діяріюшам, які мають далеко більше значення від протокольних книг. Щоправда, протокольні книги дуже повно і основно нотували діяльність Генеральної канцелярії, але лише діяльність чисто бюрократичну, письмову, і втрату такої книги могли б поповнити переховані оригінальні документи, що вийшли з Генеральної канцелярії. Зате діяріюш подавав вісті, хоч може не так повно, не тільки про бюрократичну працю Генеральної канцелярії, але живо і нераз дуже цікаво описував діяльність живих осіб, тодішньої української правлячої верстви, що знову дозволяє нам заглянути в закулісну сторону тодішньої політики, а про це звичайно можемо дізнатися тільки з одного діяріюша, якого втрату ніякі інші документи не заступають.

Як уже сказано, в протокольних книгах поза змістом висланих письм і щоправда рідких сентецій, або віршів змуженого канцеляриста в роді написаної по скінченню місяця: «*Laus tibi domine, qui nos ad consumptionem hujus mensis salvos perduxisti*» або «*Adsis inceptis virgo benigna, meis*» нічого більше не знайдемо. Хіба такий виїмковий випадок, як параліч гетьмана, а що важніше перехід його влади над Генеральною канцелярією до російського резидента, зробив на канцеляриста таке враження, що він раз під 28.IV.1733 між поодинокими позиціями занотував: «Гетьман... Апостоль Заболізняваль параліжемь, которая болізнъ его ясн-и лівую руку и ногу отняла»²⁵, а під датою 23 червня того ж року з тяжким серцем дав таку нотатку: «Ниже слідующие отпуски от сего іюня 23 числа по високоповелителнійшій е. і. в. от государственной коллегии иностранных дѣлъ

грамотъ ясновельможным господиномъ и по резолюции его превосходительства г-на и кавалера Семена Григоріевича Нарішкіна»²⁶.

На закінчення можемо висловити бажання, щоб досі не видані діяріюші як і протокольні книги якнайскоріше були опубліковані.

* * *

(Ця історична розвідка про історію Генеральної канцелярії в Україні була написана ще перед першою світовою війною і була прийнята на засіданні історичної секції НТШ 1912 року та надрукована в Записках Наукового Товариства Шевченка у Львові, том 107-109. Цю розвідку І. Джиджори передруковуємо з мовною виправкою).

Джерела:

1. М. Слабченко, Малорусскій полкъ въ административномъ отношеніи, Одеса, 1909.
2. В. Ломиковскій, Словарь малорусской старины, Київ, 1894., с. 12-13.
3. Ibid. с.13.
4. Х. И. А. Д. М. К. № 17347.
5. М. А. М. Ю. Дѣла правит. сен. по малоросс. эксп. кн. № 79/1806.
6. Бантышъ-Каменскій, Источники малоросс. истор. т. II, с. 297.
7. Ломиковскій, op. cit. с. 13.
8. М. А. М. Ю. Дѣла прав. сен. по малоросс. эксп. кн. № 53/1780, л. 281.
9. Журналъ, си есть, насущная записка дѣлъ, въ войсковой еeneralной канцеляріи приключаящихся... Чтенія въ Истор. Обществу Нестора Літописца, кн. XII, Київ, 1898, отд. III, с. 95.
10. Про діяльність канц. зборів і боротьбу з гетьманом багато інтересного в протоколах згаданої канц. Х. И. А. Д. М. К. № 591 і «Діяріюштъ» і «Журналъ» генер. канц. ibid. № 2622 і 591.
11. Див. напр. Журналъ... Чтенія въ И. Общ. Нестора лѣтоп. кн. XII, отд. III, с. 100 і др.
12. Про него див. А. Лазаревскій. Описание Старой Малороссіи, т. I Стародубскій полкъ, Київ 1888 ст. 103 і дальше.
13. Моск. Архивъ Министерства Юстиціи. Дѣла правит, сен. по малоросс. экспед. Кн. 79/1806, л. 188.
14. Х. И. А. Д. М. К. 17347.
15. М. А. М. Ю. Дѣла правит. сен. по малоросс. эксп. Кн. 53/780, л. 224.
16. Х. И. А. Д. М. К. 12246.
17. З таких книг нам відомі два журнали — «отхожі протокола» за 1732 і 1733 р. Х. И. А. Д. М. К. № 2622 і 591, під останніх числом є і протоколи канцелярії зборів за 1732 р.
18. Х. И. А. Д. М. К. № 2622, л. 72.

19. Чтенія въ истор. Общ. Нестора льтописца, кн. XII, отд. 3, с. 90.

20. Чтенія въ Имп. Общ. Истории и древностей, 1858, кн. 1, V, с. 1-74.

21. Чтенія въ Имп. Общ. И. и д. 1858, 1, V, с. 58.

22. Чтенія въ Общ. Нест. лѣт. XII, 3, с. 116.

23. Напр. в діаріюші з 1722 р. від 11. XI записано таке: »Сего числа Осипъ Яцковъ, житель борщевскій, говорлъ въ столовой на п. Василия Гамалью, что вы хотите такъ мене сколоты, якъ войта Чеховскаго скололи; о чомъ заразъ тогдажь предъ всѣми будучими въ столовой п. Василь Гамалья протестовалъ ся голосно, жебы тое было записано въ ененальной войсковой канцелярії, и потому оную потестацію въ діаріюшть записано«, *ibid.* с. 104.

24. Наскільки нам відомо, то дотепер крім згаданих діаріюшів: за першу половину 1722 виданого Бодянським московських Чтеніях і за другу половину 1722 і за 1723 р. виданого в уривках Лазаревським в київських Чтеніях, знаний ще діаріюш чи журнал за час побуту гетьмана Апостола в Москві від 9.I-6.IX.1728 р. виданий О. Судієнком в »Матеріалахъ для отечественной исторіи«, т. I, с. 1-124, Київ, 1853 і не видані за 1727-1731, 1750 рр., що на-ходяться в бібліотеці київського університету під № 19. Див. С. И. Масловъ, Обзоръ рукописей Имп. университета св. Владиміра, Київ, 1910, с. 4.

25. Х. И. А. Д. М. К. № 591, Журналъ... л. 142.

26. *ibid.* л. 205.

Микола РОЩЕНКО

КУБАНСЬКЕ ЧОРНОМОРСЬКЕ ВІЙСЬКО

У 1739 р. після Белградського трактату, Туреччина уступила Росії значну територію на південь від Царицина аж до Річки Терек, а ще через півстоліття пограничною рікою стала Кубань. На степах між Волгою і Доном жили переважно ногайці і калмики, а на Кубані і Тереку різні верховинські племена, котрих загально називали черкесами. Територія ця в XVIII ст. була слабо заселена. Ногайці та калмики були ще кочуючими племенами. Народи ці частково лишилися на місці (переважно калмики), але в більшій мірі (ногайці) перейшли в Закубанські степи. Очевидно, що їм ближча була мусульманська Туреччина чим православна Росія. Не погоджуючись з витісненням зі своїх земель і маючи турецьку підтримку, вони часто нападали на російські гарнізони і пограничні селища. Щоб відбивати атаки кавказьких народів, Росія мусіла постійно тримати на пограниччі велику кількість регулярного війська. Було це невигідно та дорого, а тому царський уряд вирішив заселювати пограничні райони козаками, так щоб козацькі селища творили оборонні, кордонні лінії. В 70 роках XVIII ст. була утворена Моздоцька лінія (від Моздока на Терек на північний захід аж до Азова), а після Кавказька лінія, що правим своїм крилом спиралась об Кубань. Однак охочих переселитися на ці неспокійні землі не було багато і уряд прийняв рішення перевезти на Моздоцьку лі-

нію Хоперських і частково Волзьких козаків, які раніше мешкали на Царицинській землі, обороняти, яку після пересунення границі на південь вже не було потреби. Була тоді, між іншими, побудована Ставропольська фортеця, в якій розмістився штаб утвореного 1775 р. Хоперського полку. Початково нараховував він 520 чоловік. Коли ж границю незабаром знову пересунено на південь, то Петербург утворюючи знову кордонну лінію (Кавказька) намірювався переселити на Кубань 3000 сімейств донських козаків. В тому числі мало бути 800 »малоросіян«. Донці однак збунтувалися, не бажаючи лишити обжиті спокійні землі. Остаточо поселилися в середній течії Кубані тисячу козаків. Скільки було серед них українців, на жаль, не відомо. З нових станичників був сформований Кубанський полк.

Кінець XVIII ст. це відносно спокійний час на кавказькій кордонній лінії тому, що верховинські народи зайняті були тоді власними міжусобицями. Вдосталь землі і мирний час дозволили козакам добре загосподарюватися. Вістка про це швидко розійшлася і на Кубань, і тоді вже добровільно почали приїжджати донські козаки і козаки зі Слобідсько-української губернії (бувші Катеринославські козаки сформовані Потьомкіним на російсько-турецьку війну (1787-91) і після розпущені. В 1802 році 3300 чоловік з катерино-

славських козаків переселилися на Кубань. Вони створили там кавказький полк. До нього в 1804 році приєдналися ще 378 переселенців зі Слобідсько-Української губернії. Мережа козацьких станиць на кавказькій лінії була однак в тому часі дуже рідкою і щоб її зміцнити в 1826 р. ще раз переселено, тепер вже на Кубань і Куму (східна частина Кавказької лінії) Хоперських козаків. В 1832 р. з тих трьох згаданих вже полків, а саме Кубанського, Кавказького, і Хоперського була утворена Кавказька лінія козацьким військом (лінійці), яких згодом значно збільшилося за рахунок нових поселенців, та натурального приросту населення.

Для захисту західної частини Кавказької лінії було спроваджене чорноморське козацьке військо, якому в 1792 р. Катерина II дарувала «в вечное владение» Фанаторійський (Таманський) півострів і землі по правому березі Кубані аж до границі Донського війська і Катеринославської губернії. Разом 28.000 кв. верств. Територію ту почали називати Кубанським краєм. Лінію, які зайняли Чорноморці (від устя Кубані до ріки Лаба) згодом почали називати Чорноморською кордонною лінією. Чорноморські козаки були це запорожці, які після розгрому Січі в 1775 році перейшли турецьку границю і поселилися між південним Бугом і Дністром. Коли в 1787 році розпочалася нова війна з Туреччиною, головнокомандуючий російськими військами князь Потьомкін утворив з цих козаків Чорноморське козацьке військо. Спочатку називали їх також вірними козаками на відміну від невірних (задунайських), тобто тих, які не захотіли піти під російські знамена. Чорноморці вибрали Сидора Білого кошовим отаманом, котрому Потьомкін передав військовий прапор, отаманську булаву та інші клейноди бувшого Запорізького війська. Військовий кіш назначив також шістьох полковників (вручивши їм перначі і прапори) і по одному осавулові, хорунжому і писарю. Один полк творили козаки з 6-7 куренів. У битвах з турками Чорноморці вславилися великою хоробрістю на суші і на морі (козацька флотилія) і Потьомкін не раз захоплювався ними. Під час переселення на Кубань (1792-93) Чорноморське козацьке військо нараховувало 12,600 чоловік. Козацьку кінноту привів новий кошовий отаман Захарій Чепіга, а піхоту військовий суддя полковник Антін Головатий. Козаки поселилися на дарованих їм землях 38 куренями, які називали так само, як називалися вони на Січі, а також заснували два нові: Катеринський і Березанський. Чорно-

морці зайняли по ріці Кубань оборонну лінію довжиною 250 верств змінивши на ній Кубанський копус регулярних військ. Курені, засновані на березі ріки, пригадували більше воєнні табори чим села.

З самого початку Чепіга почав будувати військове місто, Катеринодар (у честь цариці), яке стало центром Кубанського краю і в ньому перебував кошовий отаман з військовою старшиною. Між тими куренями-фортецями що 25-30 км. були форти з козацьким гарнізоном (20-50 чоловік), а кожних 3-5 км. пікети. В куренях постійних козацьких частин не було. Якщо виникла несподіванка загроза зі сторони верховинців, то все населення приймало участь в обороні. В тому часі, коли Чорноморці займали прикубанські степи, було там досить спокійно. Ногайські татари під натиском російського війська опустили ці місця і відійшли за Кубань.

Згодом на козацькі поселення почали нападати кавказці. Верховинці грабували майно, забирали людей в полон. Майже на кожний напад козаки відповідали тим самим і руйнували ближчі аули. Так звані карні експедиції організували часом такох царські генерали з російським військом. Для охорони Кубанського краю Чорноморських запорожців було мало і російський уряд охоче допомагав новим поселенцям. На Кубань їхали українські хуторяни з Полтавської, Чернігівської і частинно з Харківської областей. Найбільш численні переселення були в 1802, 1803, 1809, 1811, 1821, 1825, 1845, і 1850 роках. Люди їхали цілими сім'ями. Часто були це сини або внуки славних запорожців. Нерідко на Кубань втікали також кріпаки, яких царський уряд велів арештувати і відсилати до панів. Козаки того не робили. Вони часто укривали втікачів у своїх куренях, а інколи боронили їх навіть силою. За півстоліття військове населення Кубанського краю, який називали також Чорноморією, збільшилося до 153 тисяч (1851 р.). Щоб заспокоїти зростаючі потреби населення, Чорноморці будували церкви і школи для дітей (перша в 1803 р.). Були утворені чоловічі і жіночі монастирі з притулками для вбогих. У Катеринограді існував притулок для стареньких і окалічених козаків.

Життя козаків на необжитих землях було одначе трудне. Прикубанські степи були в тому часі півдикими, густо заболоченим і дуже рідко заселеним краєм з нестерпним, вбивчим кліматом. Новоприбулі не звикли до таких умов. Поселенці дуже часто вмирали від кубанської горячки, цинги, та інших хвороб. Сам край був однак щедрим. На тих

півдиких степах, жили ще немало звірів: тарпани, кабани, олені. В ріках та озерах водилося багато риби. Землі було вдосталь для всіх. Козаки будували хати, з плетяніку обліпленого глиною з очеретчними дахами, але завжди з огороженими і чистенькими подвір'ями. Хати нерідко оточували сади. В кожному курені, а часом навіть на хуторах були водянні млини. Хто мав більшу сім'ю і було кому працювати, той займався хліборобством. Земля була неподілена, вважалася власністю цілого Чорноморського війська і кожен міг її обробляти стільки, скільки зможе. На жаль, робочих рук у Чорноморії завжди було мало. Багато козаків, особливо малосімейних займалися скотарством, годуючи отари, овець, стада корів і табуни степових коней, славних своєю витривалістю в цілій Росії. Пасти на розлогах пасовиськах не було трудно, займалися тим переважно підручки. Улюбленим заняттям самотніх козаків (хоч не тільки їх) було рибальство. Не гордували козаки також ремеслом. Були серед них ковалі, столярі,

Живе сучасна козацька слава

шевці, кравці та інші. Торгівлею натомість чорноморці не займалися, вважаючи це заняття непристойним за козака. Першим однак заняттям і обов'язком козака була військова служба. Спочатку окресленого часу служби не було. Вийшовши з хлоп'ячих років, козак мусив служити до старості. Тільки інколи давали йому льготу на пару тижнів, а то й днів, для обладнання господарства. Чорноморське військо формувало свої полки в міру потреб, придержуючись старого обичаю, з сусідних куренів так, що козаки добре знали себе і в трудний момент можна було надіятися на поміч сусіда. До 1802 р. штатного складу полків не було, але традиційно вважалось, що їх є 11 кінноти і 7 піших (менш більш до 500 чол. в кожному). Козак мусив давати свою одягу, зброю і коня, тому в кінноті служили багатіші, а в піхоті бідніші. Пізніше штат Чорноморського війська склався з 11 кінних і 10 піших полків по 500 чоловік. Мало військовою своєю невелику артилерію. Для керування Кубанським краєм в 1794 році була утворена військова управа, яка складалася з кошового отамана, військового судді, військового писаря і канцелярії. Військову територію поділено на п'ять округів. У кожному з них було окружне правління в складі: полковник, писар, осавул, і хорунжий. Влада в куренях належала до курінного отамана і ради.

Прибувши на Кубань, так чорноморці, як і лівійці формального обмундирування не мали. Чорноморці однак у всьому придержувалися своєї запорозької традиції. Носили вони свої заповітні червоні жупани, перев'язані шовковим кольоровим поясом, сині суконні шаровари (бувало, що і в пару аршин широти), жовті сап'янці з високими каблучками і високі, круглі шапки. На голові козака красувався оселедець закручений на ліве вухо, а на бриту бороду звисали довгі вуса. Озброєні козаки були в коротку турецьку шаблю, спис, рушницю, пістолет і довгий ніж, яким козак частенько користувався в щоденному житті. В 1814 році чорноморців одягнули в однорідну форму, яка спочатку дуже не сподобалася їм. Жупани замінили куцими куртками, а шаровари (красу козака) вузькими німецькими штанами на випуск. Сап'янці замінили простими солдатськими чоботами. Прийшлося також розпрощатися з дорогим кожному козакові оселедцем, так як не можна вже було брити голови. Були проведені і деякі зміни в озброєнні. Рушницю замінили тяжким карабіном, всім забрали ножі, а кінноті замість списів дали довгі ратища.

Спочатку серед Чорноморців було значно

більше самотніх козаків (запорозька традиція) чим жонатих. Наприклад, у 1801 році були 23 тис. чоловік і тільки 9 тис. жінок. Однак були й такі, які мали одну жінку в Україні, а другу привезли собі з Туреччини. Чорноморки були у великій пошані, так як жінок не вистачало і якщо потрепляли вони в полон, чи то дівчина, чи замужня жінка, військо завжди їх викупувало. Правду кажучи то на чорноморках спиралася вся сім'я, а частенько і ціле господарство. Жінка мусила безоглядно слухатися свого чоловіка, який вважав себе неподільною головою сім'ї. Довідувалася вона вже про це під час весілля, коли козак три рази вдаряв її батою по плечах (мабуть, не міцно) для наглядного вираження своєї влади. Чорноморці придержувалися в тому випадку старої своєї приказки: «Люби, жінку як душу, а тряси як грушу». При своїй суворості козаки мали однак добре серце і були переважно веселою вдачі. Після весілля чорноморець, як бідний би він не був, завжди покидав батьківську сім'ю і закладав власне господарство. Було це виразом традиційного умилювання козаками свободи і незалежності, символом якої була для них Запорозька Січ. Жили ще серед них старі запорожці, траплялися ще подекуди сиві кобзарі. То вони в мирний святковий вечір розповідали про давню козацьку славу і долю. Разом з піснями з-над Дніпра, з України, співали вони і ті, які створили вже на чужині, пісні сповнені гнівом, жалем, надією. Ось одна з них:

Вража мати, Катерина,
Що ж ти наробила,
Нащо наше військо
Славне Запорізьке
Ти так розорила?
Не хотіла ж я, славні запорожці
Військо розорити,
А послала москалів,
Щоб вас припинити.
Велик світ, мати цариця,
Підем хану служити,
А ніж будемо князям, генералам
Вашим пічки топити.
Похилились всі купочки
Калинові віти,
Заплакали славні запорожці
Як по матері діти.
.....
Утікайте, славні запорожці
Не то кінями — я пішки!
Ой, летіла бомба до Чорного Моря
Та серед Січі впала.

Хоч пропали запорожці,
Та не пропала їх слава!

А ось пісня про переселення козаків на Кубань:

Ой, тисяча сімсот дев'яносто першого року.
Ой, тисяча сімсот
Дев'яносто першого року, гей!
Вийшов указ від нашої цариці
З Петербургу городу.
Ой, що пан Чепіга і пан Головатий,
Зібравше все військо Запорізьке —
Там будемо пити, там будемо гуляти
І рибу ловити, —
Гей, виступаєта на Кубань річку
На вишнее врем'я все!
Ой ви прощайте, ви степи бужацькі
Вже ж нам по вас більш не ходити.
Бувай же здорова Дніпр-вода мутная
Підем на Кубань, іншої нап'ємся.
Бувайте здорові, всі курені наші, —
Тут вам без нас розвалиться.
Там будемо жити, там будемо гуляти
І рибу ловити.
А вражого турка, так як того зайця
По скалам гоняти.

Біль і жаль чорноморців з приводу розорення Запорозької Січі є зрозумілим. Всі вони були українцями і на щодень користувалися українською мовою. Свідчать про те також їх імена і прізвища, наприклад, прізвища — Бурило, Шевченко, Чернявський, Малий, Плющ, Кіяненко, Горб, Летучий, Хмара, Танцюра, Зозуля, Сіромаха, Овечка, Волошин, Гречка, Коваленко, Обертас, Кравчина, Таран, Покотило, Орленко, Ковбаса, Рогоза, Чумаковський, Брага, Нечай, Сагаюк, Гвоздик, Горобець, Щербина, Тарасенко, Швець, Стародубець. Імена: Іван, Максим, Микита, Данило, Осип, Кіндрат, Кирило, Данило, Хома, Яким, Юхим, Лавро, Панько, Павло, Карпо, Демко, Явтух, Пилип, Радко, Ілько, Гаврило, Яцко, Харко, Трохим, Олекса, Омелько, Козьма, Осип, Улак, Савка, Грицько, Кость.

Козаки не тільки захищали свої хати, а тим самим і південну границю імперії, вони мусили також брати участь у війнах, які вела тоді Росія за володіння Кавказом з Іраном (1787-91, 1806-12, 1828-29). Хоч в походах тих не брало участі все козацьке військо а тільки кілька виділених для тієї цілі полків, то могили козаків лишилися на цілому Кавказі, в Ериму та на Дунаю. Один полк і гвардійська сотня Чорноморців воювали також з Напо-

леоном. Під Бородином прославився молодий козак Олекса Безкровний (згодом генерал і отаман), а під Лейпцігом його гвардійська сотня. Найбільше лихоліття принесла козакам Кавказька війна (1817-1864). Були це колоніальні війни царизму проти кавказьких народів, які під проводом Імама Шаміля майже півстоліття по-геройськи захищали свою незалежність. Війна ця складалася з сотень невеликих сутичок у яких верховинці переважно зазнавали поразки, відступали, утихомирювалися, а навіть деякі з них офіційно приймали російське підданство, але як тільки виникли сприятливі умови, вони знову підіймалися і завдавали великих втрат пограничним козацьким селищам. Не існувала тоді виразна границя, вона часто змінювалася, а обопільним руйнуванням не було кінця.

Коли Туреччина програла нову війну то вона зреклася (1829) своїх прав до закубанських земель, а царські війська етапами щораз міцніше стали натискати верховинців спихаючи їх з закубанських долин у вершинні райони Кавказу. Завойовані землі треба було колонізувати та захищати і ця роль відводилася вже козакам. Першими стали оселятися на Кубань лінійці (в 30 роках XIX ст.), організуючи вздовж ріки Лаби нову оборонну лінію (східній край Кавказької лінії). Чорноморці натомість зайняли (1830-42) так звану Чорноморську берегову лінію (від Анапи до Сухумі) відтинаючи верховинців на заході від моря. Однак кавказькі народи не корилися. Піл проводом намісника Шаміля, Магомета

Аміна, який об'єднав черкесів, а добившись допомоги адигейців і абазинців, чинив беззастанні напади на менші відділи регулярних військ, а особливо на нові козацькі форти і поселення. Без військової охорони не можна було переїхати з куреня до куреня, не можна було вийти в поле, якщо не стояли близько козацькі пікети. Вночі у куреня (з половини XIX ст. почали називати станицями) ходили по дорогах юнаки, церковний сторож відбивав дзвонами кожну годину, а виділені козаки держали службу, уважно вслуховуючись в кожний нічний звук. Не завжди, однак, в пору вдавалося остерегти населення. Черкеси були майстрами, як це ми сьогодні називаємо, партизанської війни. І так, наприклад, в 1842 році був повністю розграбований і спалений Басюринський курінь, оборонці вбиті, а 93 чоловік (в основному жінки і діти) взяті в полон. Не змогли також утриматися козаки на утвореній в 30 роках оборонній лінії від Катеринодару до бухти Галенджик. Оточені ворогом змушені до беззастанного сидіння за мурами фортиків, чорноморці не видержували вбивчого клімату і вмирали від різних хвороб, чому сприяв недостаток харчів, які не завжди могли курені (а був це їх обов'язок) постачати на кордонну лінію. Ця беззастанна війна, яка постійно тримала козаків у воєнних таборах, привела до значного занепаду господарства, особливо серед чорноморців. Багато земель лежало тоді довгими роками перелогом. У ті тяжкі роки чорноморці організують дуже придатні в такій війні пла-

Бандуристи на святкуванні 500-річчя козаччини

стунські загони утворені з найліпших стрільців і розвідників. Чорноморці-пластуни проявили виключно хоробрість і придатність в обороні Сквавтополя під час Кримської війни. Пластунські батальйони стали розвідниками російської армії. Після Кримської війни, коли Росія вислала на Кавказ більшу армію, стало ясным, що верховинці довше вже не зможуть протиставитись навіть в горах і через кілька років довголіття, винищувала війна на Кавказі зовсім затихла. Відібрані кавказьким народам землі між Кубанню, Чорним морем і Кавказьким хребтом утворили нову частину Кубанського краю.

В 1860 році Чорноморське козацьке військо було переіменоване в Кубанське і поповнене бригадами Кавказького лінійного війська, котре перестало вже існувати тому, що з решти його частин було утворене Терське козацьке військо. Після 1865 року в Кубанське військо влилося ще Азовське козацьке військо, котре було утворене в 1828 році з потомків бувших запорожців, що жили до цієї пори в Туреччині. До часу переселення на Кубань козаки ці жили на березі Азовського моря і мали завдання охороняти на невеликих, озброєних суднах східне побережжя Чорного моря. Разом з сім'ями військо це нараховувало біля 6 тис. чоловік.

Коли минуло воєнне лихоліття, на території Кубанського війська було проведено цілий ряд реформ, що торкалися внутрішнього життя козацької спільноти, як і крайової управи. Кубанський край був перетворений в Кубанську область і розділений на повіти. Крім того з приморських земель була створена Чорноморська губернія. Начальником обласної військової управи був завжди наказний отаман (назначуваний царським урядом), якому підпорядковане було все військове і невійськове населення області. Одним з наказних отаманів Чорноморського козацького війська був письменник і етнограф Яків Кухаренко. Він автор п'єси «Чорноморський побут» (1836) і прозових творів «Пластуни» (1861), «Вівці і чабани в Чорноморі» (1863). У війську замість бригадного розподілу ввели відділи, які очолювали отамани відділів. Служба у війську була обмежена до 15 років. Кожна станиця мала свого виборного отамана, раду і суд. Військова земля була розподілена між станицями, станичні ради наділяли землю кожного козака і його синів (жінки землі не отримували). Спочатку земельний наділ мав не менше 10 десятин, але згодом, у зв'язку зі значним збільшенням населення, тільки 12,5 (1917 р.). Наділи для козацької

старшини, офіцерів були значно більші. Хоч пізніше економічна диференція козаків стала ще більшою, то бідних серед них не було багато. Часто самотні або бідніші козаки самі не обробляли землю, а здавали її в аренду. Після знесення в Росії кріпацтва людям невійськового стану дозволено було купувати козацьку землю на власність, що значно сприяло розвиткові товарного виробництва зерна, а тим самим збагаченню Кубанського краю. Під кінець XIX ст. на Кубані починає розвиватися промисловість, а особливо нафтові промисли, співвласником яких, між іншим, був також А. Нобель. Слід згадати, що крім участі в багатьох війнах кубанські козацькі сотні і полки не раз були використовувані в поліцейських заходах для придушення народних повстань. Дві вибірні кубанські сотні постійно входили до складу царського конвою.

Хоч на Кубані вже давно був спокій, то в 1877 році кубанські полки знову пішли на війну з Туреччиною і брали участь у визволенні Болгарії. Опісля це воювали в Закаспійському краю з текинцями і афганцями, а ще через 20 років з японцями. Був це однак їх обов'язок. За свої козацькі привілеї мусили вони платити кров'ю. В першу світову війну було змобілізовано около 100 тис. кубанських козаків. Все військове населення Кубані нараховувало тоді приблизно 1,400 тисяч людей.

Після встановлення комуністичної влади та її закріплення в СРСР кубанське козацьке військо було зліквідоване.

Сьогодні на території бувшого Кубанського козацького війська існує Краснодарський край, як адміністративна одиниця в складі РРФСР. В межах краснодарського краю існує Адигейський автономний округ. На березі Чорного моря розташовано ряд пишних курортів, а серед них славне Сочі. Потомки кубанських козаків живуть тепер мирно і багато, не даром Кубань вважається однією з важливіших житниць советського Союзу. Про Україну, з якої прибули колись чорноморці, пригадають ще й тепер назви численних станиць, наприклад: Запорізька, Брюховецька, Канівська, Чернігівська, Новокорсунська, Кухарівка. В пам'яті козацьких вихідців з України ще зберігаються старі українські пісні про Запорозьку Січ:

Славне було Запоріжжя
Всіма сторонами,
А тепер прожити не можна
Та за ворогами.
Стережись Кальнишівський
Од чистого ставу.

Бо втиряеш Запоріжжя —
Козацькую славу.
Не встерігся пан кошовий
Од синього моря.
Та вже ж йому в Петербурзі
Шостий год неволя.
Зруйнували Запоріжжя,
Забрали клейноди.
Наробили запоріжцям
Великої скорботи.
Ой, Встань Харку, ой встань, батьку, —
Просят же нас люди:
Як стояли на границі,
По прежньому буде.
Встає хмара з-за лимана,
А другая з поля.

Зажурилось Запоріжжя
Така його доля.

Література:

1. Дмитренко И. И., Сборник исторических материалов по истории Кубанского козацкого войска, 1-3, СПб, 1896.
2. Короленко П. П., Двухстолетие Кубанского козацкого войска. Екатеринодар, 1896.
3. Щербина Ф. А., История Кубанского козацкого войска, 1-2, Екатеринодар, 1910-13.
4. Голобуцкий В. А., Черноморское козацество, Киев 1956.
5. Ермолин А. П., Революция и казачество (1917-1920). Москва 1982.
6. Песни козаков Кубани. Краснодар 1966.

С. КОВБЕЛЬ

У МІСЯЧНУ НІЧ

Дніпро сивоусий береги полоче
І в плавнях тасмно, як місяць зійде,
Тихенько осоці хвилию шепоче
Про все, що минуло, і що ще буде.

Послухай дитино. Послухай юначе,
Про що сивоусий нишком гомонить,
Спитайся, чого він сумує та плаче;
Невже шлях далекий старого томить?

Чи може водиці так жалко старому,
Що з рідної ниви несе в чужину?
Чи тому, що служить на старість чужому?
А може вищує грізну новину?

Як колись могутні полки Святослава
Носив він на спині, утоми не знав,
Думна Візантія корилась кривава
Як Стамбул могутий в поросі конав.

Як в степах безкраїх монгольська навала
Скликала вороння на кривавий пир,
Як народ хрещений на базарі гнала,
Пустиню толочив північний опир.

Усе те він бачив, усе пам'ятає,
Тоді він не плакав, а громом тримів,

Чого ж він в цю пору тяженько зітхає?
Послухай. Він скаже, щоб ти зрозумів.

Для тебе, юначе, він думу тасмну
У ясню нічку тихенько співа,
Колише на хвилях ту вістку приємну,
Що скоро вже придуть криваві жнива!

Вже скоро неситий червоний катюга,
Що волю народу у ланці скував,
Відбере заплату по своїм заслугам,
Про яку ще в світі ніхто не чував.

Послухай, що сивий там шепче осоці
У місячну нічку, як ворог дріма,
Він бачив як в степу, там на другім боці,
Встає із могили вже німста німа.

Він бачив, як нічю лицарі чубаті
Приспані віками встають із могил,
Як лиман вкривають байдаки крилаті,
Не бійся! Старому ще вистане сил.

Навчися дитино ту думу старого,
Як щирю молитву щоранку співають,
Вона тобі в душу влє вогню святого,
Як слушний час прийде всім на прю ставать.

ОКРУЖНА КОНФЕРЕНЦІЯ ОБВУ В СЕРЕДНІЙ АНГЛІЇ

В суботу, 20 січня ц.р. відбулася в Дарбі у приміщеннях місцевого Відділу СУБ окружна конференція ОБВУ Округу Середньої Англії, з участю членів Головної Управи Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії — ген. секретаря ппор. М. В. Поврозника, організаційного референта пор. П. Кіщука, хор. В. Нагайла, хор. Т. Данковича та голів і членів Управ Відділів цієї Округи. Присутнім був теж крайовий начальник Гетьманської Організації пполк. Іван Горобець, який водночас презентував Відділ ОБВУ в Дарбі.

Конференцію, на якій були заступлені всі Відділи ОБВУ Округи, відкрив о год. 2.00 пополудні і проводив діловими нарадами голова Округу Середньої Англії пор. Петро Кішук. Після формальностей привітання і прийняття порядку нарад, ген. секретар ппор. Михайло В. Поврозник зачитав привіт учасникам конференції від голови ОБВУ май. д-ра Святомира М. Фостуна, який з причин нездужання не міг особисто взяти в ній участі. Після того учасники вшанували однохвилинною мовчанкою пам'ять померлого в цьому році, колишнього голову й до кінця свого життя почесного голову ОБВУ, май. інж. Теодора Кудлика та померлих побратимів у нашій Окрузі.

Відтак були звіти представників Відділів про загальну діяльність Управ своїх Відділів у звітному часі та їхній фінансовий стан. З черги пор. П. Кішук — голова Округу звітував з річної діяльності Округи, а відтак, як організаційний референт обширно реферував

многогранну організаційну діяльність Головної Управи, а також подав напрямні праці Відділів Округи в 1990 році.

Ппор. М. В. Поврозник доповідав про справи адміністративні, зовнішні зв'язки та про глибокі процеси національного й духовного відродження, що проходять під теперішню пору в Україні. Хор. В. Нагайло вказав на значення зеленосвяткової традиції — Свята Героїв, закликаючи до численної участі й до більш серйозного ставлення до цих святкування, що відбуваються щорічно в Тарасівці. Він теж закликав до участі у соборній Панахиді, що має відбутися у понеділок, 5 березня ц.р. біля пам'ятника, полеглим за волю України, в Тарасівці, зокрема в пам'ять ген. хор. Романа Шухевича. В Окрузі є створений Окружний Комітет для відзначення 40-ліття смерті Головного Командира УПА й це відзначення відбудеться в неділю, 18 березня в залі В-лу СУБ у Лестері.

Хор. Т. Данкович коротко поінформував про діяльність клубу «Січ» і закликав, щоб заохочувати хлопців і дівчат ставати членами С.К. «Січ».

Учасники виявили досить зацікавлення нашою комбатантською організацією, порушували багато різних справ, ставили запити та дискутували.

Конференцію закінчено о годині 6.30 ввечері проспіванням національного славня.

П. Гошко

ОКРУЖНА КОНФЕРЕНЦІЯ ОБВУ

У суботу, 3 лютого 1990 року відбулася в Гаддерсфілді в залі місцевого Відділу СУБ, окружна Конференція Відділів ОБВУ Округу Йоркшир. Відкрив конференцію о год. 1.30 пополудні хор. Павло Татарин — голова Округи ОБВУ. Він привітав присутніх, зокрема представника Головної Управи пор. Петра Кіщука і голову Контрольної Комісії ппор. Михайла Гринюка, та попросив однохвилинною мовчанкою вшанувати пам'ять померлих членів ОБВУ з Округи — Йоркшир, а також почесного голову ОБВУ май. інж. Теодора І. Кудлика.

Після прийняття порядку нарад і привітальних слів, звітували про діяльність своїх Відділів ОБВУ їхні представники. за 1989 рік, а голова Округи, хор. П. Татарин схарактеризував загальну діяльність Округи ОБВУ у звітному році.

Опісля була дискусія, й на всі запити подавали відповіді голова Округи й пор. П. Кішук, який з черги докладно та вичерпно говорив про організаційні й ділові справи ОБВУ та його завдання в 1990 році.

Про загальну діяльність ОБВУ говорив ппор. Михайло Гринюк, і рівночасно широко

реферував про положення в Східній Європі та в Україні.

Після обговорення і прийняття плану праці Округи на 1990 р. і перед закінченням Конференції, учасники підписали картку побажання скорого видужання голові ОБВУ май. д-рові С. М. Фостунові.

Закінчуючи конференцію голова Округи подякував пор. П. Кіщукові і ппор. М. Гринюкові за участь у конференції, їхні слова і

добрі поради, всім присутнім, і побажав успіхів у праці.

Окружну конференцію закінчено о год. 4.00 пополудні, проспіванням національного гімну.

Опісля пані — члени Гуртка ОУЖ пригостили всіх учасників конференції багатою вечерею, за що у вдячність проспівано їм многоліття.

А. Матківський

ПАНАХИДА В ПАМ'ЯТЬ ГОЛОВНОГО КОМАНДИРА УПА

У понеділок, 5 березня ц.р. з ініціативи Головної Управи ОБВУ, в сумівській оселі Тарасівці біля пам'ятника полеглим за волю України відбулася соборна Панахида в пам'ять Головного Командира УПА, сл. пам. ген.-хор. Романа Шухевича — Тараса Чупринки.

Незважаючи, що це був робочий і доволі холоднуватий та вітряний день до Тарасівки численно прибуло українське громадянство, щоб взяти участь у цій соборній Панахиді, якою і започатковане цьогорічне відзначення 40 роковин героїської смерті Головного Командира-лицаря, що поляг у Білогорщі 5 березня 1950 року.

Усі приїжджаючи збираються біля пам'ятника полеглим за волю України — пам'ятника, що був вже відповідно по святковому прибраний: Вкрита зеленою травичкою вчасної весни символічна могила на хребті якої масивний камінний постумент з високим, безрезового вигляду, хрестом, а на хресті накладений зверху вінок. По обох боках символічної могили-пам'ятника розгорнені на високих щоглах прапори — національний і революційний. На просторій і гарно вдержаній площі, яка оточує пам'ятник, організовано станули прапороносці почти ОБВУ і велике число членів ОБВУ в одностроях, що прибули з багатьох Відділів, члени керівних органів ОБВУ, представники політичних середовищ, суспільно-громадських установ і організацій, товариств, молодечих організацій та численне громадянство. Були теж прапороносні почти ОУЖ, СУМ і Пласту.

Точно о годині 2.00 пополудні півтисячна українська патріотична громада бадьоро проспівала український національний славень. По відспіванні національного славня всч. отці — митрат Микола Матичак, прот. Григорій Лазієнко і Степан Солтис відслужили біля

пам'ятника полеглим за волю України поминальну соборну Панахиду за спокій душі і в пам'ять Головного Командира УПА. Панахидним співом проводив піддиякон Павло Малицький з Волвергампτονу. Всч. о. митрат Микола Матичак сказав високопатріотичне проповідне слово. Вказуючи на шляхетні прикмети сл. пам. Романа Шухевича, о. митрат підкреслив, що Головний Командир УПА був вірцевим християнином та палким українським патріотом, що безмежно любив свою Батьківщину-Україну, і за неї, як новітній український лицар-герой віддав що найдорожче — своє життя і, закінчив о. митрат словами вірша Олександра Олеся:

Зерно посіяне в нагоду,
Кривавим маком розцвіте,
І прийде воля для народу.
І зійде сонце золоте.

Після того, шанувальне слово сказав Голова Проводу ОУН інж. Василь Олеськів. Він схаактеризував сл. пам. Романа Шухевича як великого й незламного українського патріота, вірцевого організатора, неперевершеного знавця підпільної боротьби й досвідченого Головного Командира УПА, як політика, провідника і доброго тактика, що йому приходилось проявлятися як в нелегких підстанських операціях так і в складних тогочасних політичних маневруваннях, у чому сл. пам. Роман Шухевич — Тарас Чупринка виявив свій непересічний хист як керівник збройної боротьби за українську державність. Відтак ппор. Михайло Гринюк, зачитав «Слово Юрія Шухевича у 40 ліття смерті батька — Головного Командира ген. хор. Тараса Чупринки».

Після відчитання «Слова Юрія Шухевича» під тихий спів «Вічна пам'ять» представники

Панахиду служать отці — митрат Митрат Матичак, прот. Григорій Лазієнко й Степан Солтис

політичних середовищ, суспільно-громадських установ, організацій і товариств клали вінки у стіп пам'ятника а ппор. Михайло Гринюк оголошував їхнє чергування; Перший поклав вінок Голова Проводу інж. Василь Олеськів — від Проводу ОУН, ред. Ілля Дмитрів — від Тернового Проводу ОУН у Вел. Британії, сот. Маріян Д. Гайва — від Головної Управи ОбВУ, ген. секретар СУБ п. Федір Курляк — від Ради і Президії Ради СУБ, пані Северина Боднар — від від Централі ОУЖ, д. Іван Фінів — СУМ, голова Пласту пл. сеньор Микола Попович — Пласту, п. Роман Гринаш — Товариство «Бойківщина». Поклали теж вінки — хор. Михайло Татарчук, п. Іван Сорока, п. Степан Ришкович, побр. М. Нечипор і побр. Р. Терещак. Член Британського Леріону п. Дж. С. Раткліф відіграв на сурмі останній салют і цим закінчено врочисте відзначення 40-річчя геройської смерті Великого Сина України, Головного Командира УПА

ген.-хор. Романа Шухевича — Тараса Чупринки.

Пор. Петро Кіщук, голова Округи ОбВУ на Середню Англію і водночас організаційний референт Головної Управи ОбВУ в закінчення висловив щиру подяку всч. отцям за відслуження Панахиди, зокрема о. митратові П. Малицькому за спів, Голові Проводу ОУН. інж. Василеві Олеськову за його шанувальне слово, хор. Михайлові Татарчук за його всесторонню поміч та ппор. Михайлові Гринюку за прочитання «Слова Юрія Шухевича...» і за перекуску, якою він як адміністратор оселі Кобзарівки пригостив організаторів відзначення і гостей.

Годиться відмітити, що найбільше праці і труду в організуванні цього святкового відзначення вложив таки пор. Петро Кіщук, і йому належить за це признання і подяка.

П. Г.

УКРАЇНЦІ В ПІВДЕННІЙ АНГЛІЇ В ПОКЛОНІ ГОЛОВНОМУ КОМАНДИРОВІ УПА

На окружній Конференції ОБВУ-Південь, яка відбулася 28.1.1990 р. в м. Бедфорді, прийнято плян праці Округи на 1990 рік, що його подав голова Округи хор. В. Гуменюк, в якому було сказано, що:

1. Головна Управа ОБВУ підготовляє соборну Панахиду за спокій душі сл. пам. ген.-хор. Романа Шухевича — Тараса Чупринки в сам день 40-річчя його геройської смерті — 5.3.1990, біля пам'ятника в Тарасівці.

2. Округа ОБВУ-Південь підготовляє свято в пам'ять Великому Синові українського народу Головного Командира, в дні 11.3.1990 року.

Так і сталося. Більшість Відділів ОБВУ Округи-Південь, були численно заступлені на врочистій Панахиді в Тарасівці. Це були Відділи: Пітерборо, Лютон, Бедфорд і Рашден.

11.3.1990 року був гарний день і люди почали прибувати до Пітерборо з околиць уже около 3.00 год. пополудні. Точно о год. 4.00, голова Округи-Південь — хор. В. Гуменюк відкрив свято та привітав гостей з України, всіх учасників, і попросив ушанувати світлу пам'ять Командира УПА хвилинною мовчанкою. До проведення програмою свята попросив голову Відділу ОБВУ в Пітерборо, бул. В. Савицького.

Ведучий з черги представив учасникам свята «Кобзарське Братство» в якому виступав також голова Союзу д-р Л. Мазур. «Кобзарське Братство» у супроводі бандур проспівало милозвучно такі повстанські пісні: «Збудись Україно, повстань», «Ліс» і «Марш партизанів». Після того святкове слово сказав ред. Ілля Дмитрів. Шановний доповідач глибоко проаналізував постать Романа Шухевича від молодих літ почерез його студії, Пласт, спорт, військову школу, політичну діяльність, почерез УВО-ОУН, відтак Закарпатську Січ, Українських Дружинників, УПА, УГВР аж до АБН вказуючи, що на ідеях і чинах Головного Командира УПА сьогодні в Україні виростають нові борці, як Лук'яненко, Горині, Січки, Сверстюки, Чорноволи і тисячі інших патріотів, які під сучасну пору змагаються за ті самі ідеали за які боровся аж до своєї геройської смерті сл. пам. ген.-хор. Роман Шухевич — Тарас Чупринка — Лозовський-Тур. Хай буде вічна і славна пам'ять ген.-хор. Тарасові Чупринці, — закінчив своє слово ред. Ілля Дмитрів.

Дуже чуттєво сказала вірш «Пам'яті сл. пам. ген.-хор. Тарасові Чупринці» под. Слава Васінко, голова Осередку СУМ у Пітерборо. Після неї, донечки панства Д. О. Шумських з Нортгемптон — Христина й Андрея, проспівали дуже милозвучно пісню «Там далеко Україна». Святкове слово по-англійському сказав д. Микола Васінко. Він проаналізував життєвий шлях і боротьбу нашого народу на два фронти під проводом Головного-Командира УПА. Згадав про родину генерала, а зокрема про його сина — Юрія, який карався понад 40 років тому лише, що був сином генерала. Голова ОУЖ у Пітерборо, пані Осипа Галик чудово деклямувала поему Марка Боеслава «Гимн-Народові-Героеві. Описля Андрея Шумська виголосила вірш «Україно моя рідна» а її сестра Христина сказала вірш п. н. «Україно моя».

Кобзарське Братство з черги проспівало чотири пісні: «Засвітали козаченьки», «Ой на горі там жінці жнуть», «Ой літа орел» і «Макс м козак Залізник». Звернення Українського Державного Правління в 40 річницю геройської смерті ген.-хор. Романа Шухевича, прочитав п. С. Ришкович.

Відтак маленькі суменята з Пітерборо проспівали «Гей там на горі січ іде» і «Гей на горі на Маківці», за підготовкою голови О. СУМ п-і Слави Васінко.

Вірш невідомого автора під заг. «Ні!» виголосив з повним піетизмом побр. М. Мадилюс з Бедфорду.

Виступили в цій програмі старші сумівці з О. СУМ у Пітерборо і проспівали дві повстанські пісні «Гей степами» і «Там під лісом, темним бором». Треба признати, що це одиникий Осередок СУМ у цій Окрузі ОБВУ, який розгортає свою діяльність, що й треба вітати та побажати їм і голові Осередку п-ні Славі найкращих успіхів у праці.

Слово Юрія Шухевича в 40-ліття смерті його батька зачитав хор. В. Гуменюк.

Перед закінченням святкової програми Кобзарське Братство проспівало 3 пісні: «Гей не дивуйтесь добрії люди», «Ой у лузі червона калина» і «Гей нум хлопці до зброї».

До заключного слова керівник програми побр. В. Савицький попросив голову ОБВУ побр. В. Гуменюка, який подякував ред. І. Дмитрову за святкове слово, усім виконавцям програми: Кобзарському Братству, д. Миколі

Васінко та його дружині Славі, Христині та Андрєй Шумським, п-і О. Галик, побр. М. Мадилусові, гостям з України та всім учасникам святкової Академії. Зокрема подякував голові В-лу ОБВУ В. Савицькому за всесторонню до-

помогу, щоб це свято успішно відбулося. Закінчено його українським національним слав-нем.

В. Гуменюк

ВІДЗНАЧЕННЯ РОКОВИН У ЛЮТОНІ

В неділю, 4 березня цього року в Лютоні з ініціативи Відділу СУБ і Відділу ОБВУ відбулось у нашій громаді свято Шевченка а теж відзначення 40-ліття героїської смерті Головного Командира УПА — сл. пам. ген.-хор. Тараса Чупринки — Романа Шухевича.

На свято прибули громадяни з Лютону й Донстейбел, а його відкрив о год. 6.00 ввечері голова місцевого В-лу ОБВУ, бул. О. Семчишин, подаючи заслуги для українського народу цих двох великих синів України. Хвилинною мовчанкою сл. пам. Романа Шухевича-Чупринки.

Реферат про Шевченка читав А. Пасічник,

наголошуючи, що Шевченко був не лише нашим найбільшим поетом, але й політиком.

Реферат про ген.-хор. Тараса Чупринку прочитав п. Г. Павлюк. В ньому він широко подав життєвий шлях Чупринки та боротьбу ОУН і УПА, що велася під його проводом довгі роки.

Опісля прочитано листа Юрія Шухевича в 40-річчя смерті його батька. Відспіванням національного гимну закінчено ці відзначення. Після свята показано фільм про турне хору «Журавлів» з Польщі по Україні.

Присутній

В ПОКЛОНІ ШЕВЧЕНКОМУ І ГОЛОВНОМУ КОМАНДИРОВІ УПА

Старанням Управи Відділу ОБВУ в Аштоні відзначено 40-річчя героїської смерті Головного Командира УПА, ген.-хор. Романа Шухевича — Тараса Чупринки, а Школа Українознавства в Аштоні вшанувала Пророка України Тараса Шевченка.

В неділю, 11 березня нинішнього року в полудневих годинах, о. диякон М. Якуб'як відслужив Молебень і сказав проповідне слово. В гарно прибраній сцені з портретами Чупринки й Шевченка свято відкрив ст. дес. В. Погребний. Він гарно з'ясував чому ми їх зведе символами нашого народу, а це тому, що обидва Тараси своє життя віддали для батьківщини — України. Ст. дес. М. Кудярський зачитав звернення Визвольного Фронту, в 40-річчя смерті Т. Чупринки, подруга Наталія Розгін зачитала Звернення Державного

Правління, а друг Іван Ревко прочитав лист Юрія Шухевича. Святочний реферат читав В. Я.

Другу частину присвячено пам'яті Великого Кобзаря. Започатковано її «Заповітом», що його співали діти Школи Українознавства та всі присутні. Відтак, ті ж шкільні діти декламували вірші Шевченка, а п. Ярега прочитав реферат. Танцювальний ансамбль «Веселка» з Аштону, під керівництвом п. В. Яреги вивів три танці. Шкільні діти декламували поему Шевченка «Причинна» й вивели сценку «Вареники». Молодша група «Веселки» виконала «Козачок» і «Гопак». Пронісся спів дітей пісні «Поклін Тобі Тарасе», а маленький О. Сташко декламував вірш «Я маленький». Свято закінчено проспіванням українського славня.

В. Вільницький

РІЧНІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ ОБВУ В ЛІДС

Річні Загальні Збори Відділу ОБВУ в м. Лідс відбулись цього року в дні 17 березня в домі Відділу СУБ в м. Лідс.

Збори відкрив голова Відділу, дес. М. Червак, о год. 11.30 дня, привітавши представни-

ка ГУ ОБВУ хор. П. Татарина, гостей та членів Відділу. Збори провела Президія Зборів: дес. В. Яремко — голова, дес. Т. Моравський — заступник голови й дес. Р. Дубиняк — секретар. До почесної президії Зборів за-

прошено представника ГУ ОБВУ хор. П. Татарина й представників братніх організацій у м. Лідс. Всі вони висловили свої привіти Зборам і подякували уступаючій Управі за дружню співпрацю в минулому 1989 році.

Збори вшанували однохвилинною мовчаточною пам'ять сл. пам. ген.-хор. УПА Тараса Чупринки й померлих членів Відділу ОБВУ та української громади міста Лідс у минулому році.

Збори прийняли одноголосно запропонований порядок нарад Зборів, а відтак без змін протокол із попередніх річних Загальних Зборів Відділу.

Загальний звіт діяльності членів Управи, голови, секретаря, скарбника, опрацьований письмово, був поданий до розгляду Зборів, щоб члени ще раз переглянули перероблену працю в Відділі ОБВУ і висловили свої зауваги чи признання членам Управи, за їхні зусилля для розгорнення праці української комбатантської організації.

В дискусіях над звітом усі займаючі слово висловлювали признання членам Управи за їхні заслуги для розгорнення праці ОБВУ. А на внесок Контрольної Комісії, Збори оділили одноголосно абсолюторію уступаючій Управі Відділу.

Збори вибрали одноголосно запропоновану нову Управу Відділу, яку, знову, очолив дес. М. Червак, а контрольну Комісію — дес. Т. Моравський. На річні Загальні Збори Головної Управи ОБВУ обрано делегатом Відділу дес. М. Червака, а його заступником — дес. М. Марка.

Представник ГУ ОБВУ хор. П. Татарин, у своєму слові, обговорив поданий письмово

звіт і підчеркнув, що на основі почутих звітів і ділових нарад, можна ствердити, що Управа Відділу вложила свою цегелку в розбудову ОБВУ. Він закликав усіх зібраних до дальшої праці в рядах ОБВУ, до дружньої співпраці з усіми українськими організаціями для добра української громади м. Лідс, для загального добра української визвольної справи. Також побажав багато успіхів новій Управі Відділу в праці для українського вояцтва й загалу.

Переобраний голова Відділу, дес. М. Червак, у своєму слові, подякував за довір'я та запевнив, що Управа Відділу буде старатись в'язатись із добровільно прийнятих обов'язків, при дружній допомозі всіх членів Відділу, як це було в минулих роках.

Збори проходили ділово, по-військовому. Порядок нарад Зборів був швидко вичерпаний. Голова Президії Зборів, дес. В. Яремко, зміг закрити Збори о год. 12.45, а всі присутні відспівали на закінчення український національний гімн.

По зборах усі учасники були запрошені на перекуску. За спільним столом ще довго обговорювались місцеві справи, найновіші події в Україні, поїздка на могили вояків 1 Укр. Дивізії до Австрії. . . Друзі ділились своїм досвідом з громадської діяльності.

Збори пройшли в дружній та діловій атмосфері, в вояцькій дружбі. А перевибір побратимів до Управи Відділу є запорукою дальшої корисної праці Відділу ОБВУ у м. Лідс для розбудови нашої комбатантської організації, для поживавлення діяльності української громади в м. Лідс, для загального добра українського народу.

Р. Дубиняк

ОКРУЖНА КОНФЕРЕНЦІЯ ОБВУ В ШОТЛЯНДІЇ

В суботу, 24 березня 1990 року в домі СУБ в Едінбурзі відбулася окружна конференція ОБВУ, що її відкрив голова Округи побр. Олекса Дем'янчук, привітавши організаційного референта Головної Управи ОБВУ пор. П. Кіщука та всіх учасників і попросив до президії пор. о. Й. Лещишина, голову місцевого Відділу СУБ побр. І. Федорового і голову Відділу ОБВУ побр. Е. Стешина. Отець Й. Лещишин провів молитву Отченаш, привітав присутніх, і побажав успіхів у проведенні конференції. Також висловили привіти з побажанням для конференції: голова місцевого Відділу СУБ і голова Відділу ОБВУ. Голова Округи зачитав листа від май. д-ра С. М. Фо-

стуна — голови ОБВУ, а присутні привітали цей лист оплесками.

З черги голова округи ОБВУ подав порядок нарад конференції та проголосив мовчанку за померлих членів ОБВУ нашої Округи. Опісля відбулося звітування з діяльності Відділів ОБВУ. Першим звітував побр. В. Панкевич з Карлайлю, побр. М. Кормило з Аннан-Локербі, побр. І. Вергун з Глязгова, побр. І. Варський з Данді та побр. Е. Стешин з Едінбургу. Відтак голова Округи побр. О. Дем'янчук звітував про діяльність округи ОБВУ — Шотляндія. Після звітування відбулася коротка дискусія в якій на запити учасників відповідали пор. П. Кішук і побр. О. Дем'янчук. Відтак

організаційний референт ГУ ОБВУ пор. П. Кіщук передав привіт від голови ОБВУ май. д-ра С. М. Фостуна та виголосив доповідь про загальні організаційні справи ОБВУ й напрямні праці. Він говорив про широку діяльність Головної Управи ОБВУ і подав напрямні та вказівки стосовно діяльності наших Відділів ОБВУ в Окрузі.

Під час окружної конференції нагороджено пропам'ятним хрестом 40-річчя ОБВУ — пор. о. Й. Лещишина і п'ятьох побратимів з Единбургу, двоох — з Карлайлю і одного побратима з Аннан.

Підбив підсумки з окружної конференції пор. П. Кіщук, і подякував присутнім пред-

ставникам Відділів за участь у конференції та просив допомагати Головній Управі ОБВУ в її діяльності. Відтак присутні запитували дещо про ситуацію в Україні та про діяльність ОБВУ, а пор. П. Кіщук давав заповільні відповіді. У кінці голова округи ОБВУ побр. О. Дем'янчук подякував представникам Відділів за участь у конференції, рівночасно подякував пор. П. Кіщуківі за його доповідь та напрямні нашої діяльності у Відділах. Окружну конференцію ОБВУ закінчено проспіванням національного славня. Опісля наші пані з місцевого Гуртка ОУЖ пригостили перекускою всіх учасників.

Е. Степин

ЗУСТРІЧ З ВЕЛИКИМ ПРИЯТЕЛЕМ УКРАЇНЦІВ

Лорд-лейтенант-полк. Пітер Гілтон відомий усім українцям у Дарбішір а теж і в українській громаді в Дарбі, бо ж він, разом із його дружиною не оминає ніяких імпрез чи врочистостей. Рік-річно бере участь у Святі Героїв в Тарасівці й тому він має добрі взаємини з Головною Управою ОБВУ.

Беручи на увагу його заслуги для нашої спільноти, Управа Відділу СУБ у Дарбі рішила зробити йому несподіванку й запросити панство Гілтон на зустріч з громадянством у домівці Відділу СУБ, щоб тим виявити свою вдячність за його довголітню дружність до українців.

Довідавшись про цю настанову Головна Управа ОБВУ вирішила приєднатися до тієї приємної зустрічі й вислала двоох представників — сот. Маріяна Д. Гайву і хор. Михайла Татарчука. Намічено дату 21.4.1990, на год. 8.00 ввечері. Того дня при вході до українського будинку Відділу СУБ у Дарбі привітали дорогих гостей представники Відділу СУБ та інших громадських місцевих організацій, як також представник Головної Управи ОБВУ. Шановний гість полк. Р. Гілтон зайшовши до домівки СУБ, сказав кілька слів щодо загадкованої й непередбаченої ним зустрічі.

Дорогих гостей привітав церемоніймайстер п. М. Попович і сказав, що гість, лорд-лейт. П. Гілтон є представником королівської родини, тому наша зустріч влаштована у честь уродин її величності королеви Єлисавети II і, що ця зустріч є виявом нашої вдячності йому за так довголітню приязнь до українців полк. П. Гілтона та його дружини пані Віні-

фред Гілтон. Вона сама сказала що їхня приязнь до українців закріпилася ще за життя пок. генерала Гілтона (батька чоловіка) який був у добрих відносинах із кол. головою АБН сл. пам. Ярославом Стецьком.

З черги привітав шан. гостей від Головної Управи ОБВУ сот. Маріян Д. Гайва, вказуючи, що шан. полк. П. Гілтон є великим і добрим приятелем установ у Великій Британії а в тому й Союзу Українців у В. Британії та ОБВУ. Тому, від імені цих центральних українських організацій сот. М. Д. Гайва передав полковникові щиросердечні вітання та побажав йому і його дружині багатоліття, підносячи при тому тост. З черги він, у супроводі хор. М. Татарчука нагородив лорда П. Гілтона найвищим орденом ОБВУ — золотим хрестом з мечами і кляси. Зворушений гість сердечно дякував за таку велику честь і несподіванку та передав свою подяку Президії Головної Управи ОБВУ. Потім було скромне прийняття-коктейл, в часі якого велася товариська розмова, а тому організатор зустрічі п. М. Попович запропонував, щоб кожний присутній розповів про себе дещо зі свого пережиття з воєнних років.

Першим розповідав про своє пережиття сот. М. Д. Гайва.

Заслухавши всіх по черзі полк. Гілтон сказав і про його трагічні воєнні пригоди. Однак прийшов до висновку, що порівнюючи з тим усім, що заслухав від інших. — він як офіцер британських збройних сил, під час війни мав «голідів».

На закінчення говорила ще також і пані Ві-

*Зліва направо: п-ні М. Францкевич, сот. Маріян Д. Гайва, п-ні В. Гілтон,
хор. Михайло Татарчук і полк. Пітер Гілтон*

*Сот. Маріян Д. Гайва в супроводі хор. Михайла Татарчука нагороджує полк. П. Гілтона
золотим хрестом із мечами*

ніфред Гілтон, яка у воєнні роки також служила у військовій частині британській.

Ще довго гуторили присутні з нами гостями. В закінченні тієї товариської зустрічі полк.

П. Гілтон прощаючись з усіма, подякував від себе і дружини за таку милу несподіванку-зустріч, яка залишиться довго в його пам'яті.

І. Ф.

Спільна знімка учасників зустрічі з полк. П. Гілтоном і його дружиною

75-ЛІТТЯ ЗАСЛУЖЕНОГО ДІЯЧА ОБВУ

В суботу, 21 квітня ц.р. в залі Відділу СУБ у Лестері відбулося прийняття з нагоди 75 роковин пор. Петра Кіщука. Це гарне прийняття влаштувала для ювілята його родина: п-ні Осипа — дружина ювілята, п-ні Христина й п-ні Ірина — дочки, п. Ніколяс — зять і внук — Петрусь. На свято прибули провідні й активні члени ОБВУ. Присутнім був, хоч хворий, голова ОБВУ май. д-р Святомир М. Фостун та члени Головної Управи ОБВУ, щоб привітати ювілята пор. Петра Кіщука, одного з найбільше активних провідних діячів ГУ ОБВУ в його 75-річчя.

О год. 6.00 ввечері при вході до залі привітав ювілята з дружиною їхній улюблений внук Петрусь, піднісши своєму дідусеві кошик з чудовими живими цвітами, а присутні,

що вже сиділи за гарно прибраними столами, встали і грімким многоліттям привітали ювілята з дружиною, супроводжуючи цим їх до головного стола. Виконуючи обов'язок церемоніймайстра ппор. М. Гринюк привітав присутніх від імені ювілята й родини.

Після молитви, пані — члени місцевого Гуртка ОУЖ справно й ввічливо подали до столів смачний обід, що його вони приготували під керівництвом п-ні Анни Чубатої. Під час обіду ппор. М. Гринюк зачитував письмові привітання, що наспіли — від Преосв. Владика Кир Михайла Кучмяка, о. митр. д-ра І. Музички, сот. М. Малецького — голови Братства кол. Вояків І УД УНА, Левка Бабія — голови Крайового Братства І УД УНА в Німеччині, інж. В. Олеськова, від членів ГУ

Зліва направо: хор. Маркіян Шептицький зачитує Постанову Президії ГУ ОБВУ, хор. Василь Гуменюк і голова ОБВУ, май. д-р Святомир М. Фостун

ОБВУ: сот. М. Д. Гайви — заст. голови ОБВУ, ппор. М. В. Поврозника — ген. секретаря ОБВУ, побр. М. Захарчука, Б. Головатого, Д. Данковича, від П. Германа — голови Округи ОБВУ-Захід і О. Дем'янчука — голови Округи ОБВУ-Шотляндія, Управ. Відділів ОБВУ у Брандфорд, Лію, Единбургу і Карлайлі, від побр. М. Данчака та від голови Пласту у Вел. Британії — М. Поповича.

Тост за здоров'я ювілята і його родини підніс май. д-р Святомир М. Фостун, а присутні їм приспівали грімке многоліття. Церемоній-майстер — М. Гринюк з черги переказав телефонні привіти з Лондону від ред. Іллі Дмитрова, дир. Івана Равлюка, з Німеччини — від мгра В. Леника. Наспіла також телеграма від побр. Василя Бирика з Торонто. Усно вітали ювілята май. д-р Святомир М. Фостун від іме-

ні Президії ГУ ОБВУ, від себе особисто й від своєї дружини п-ні Люби. Вітаючи сердечно ювілята та його дружину, побажав їм доброго здоров'я і щасливих років життя. Ювілята привітали й при тому піднесли подарунки п. Василь Медичський — голова місцевого Відділу СУБ, п-ні Анна Чубата — голова місцевого Гуртка ОУЖ, хор. Володимир Нагайло — член ГУ ОБВУ, член ГУ ОБВУ, хор Михайло Ткачук — член ГУ ОБВУ, пор. Володимир Янківський — член ГУ ОБВУ, п. Василь Потек — голова Товариства Гуцульщина, п-ні В. Лаврушка, п. Юрій Чубатий — від УКПО і клубу «Січ», п. Павло Гошко — заст. голови місцевого Відділу ОБВУ і п. Михайло Кормило. Всі промовці, вітаючи ювілята з днем його народження, висловлювали признання за його віддану працю в українській спільноті у Вел.

Голова ОБВУ май. д-р Святомир М. Фостун нагороджує пор. Петра Кіщука золотим хрестом із мечами

Британії, а головню в ОБВУ де він, як організаційний довголітній референт Головної Управи проявив себе знаменитим організатором та працівником повним ентузіазму, енергії, ініціативи і посвяти.

Милою несподіванкою був привіт справді зі щирого серця української жінки — гості з України, п-ні Галини Михайлівни.

З черги п-ні Анна Шептицька піднесла дружині ювілята — п-ні Осипі гарний букет квітів. Приємно було також ювілятові та всім присутнім послухати святкове слово голови ОБВУ, а після його слова хор. М. Шептицький зачитав постанову Президію ОБВУ, яка нагородила ювілята за його довголітню працю в ОБВУ золотим хрестом з мечами 1 класи. Церемонію нагородження провів голова ОБВУ май. д-р Святомир М. Фостун у супроводі хор. М. Шептицького й хор. В. Гуменюка, під грімкі оплески присутніх.

У між часі, за згодою ювілята, була проведена збірка на УЦІС, і зібрано ф. 77.70.

На закінчення цього ювілейного прийняття, старша дочка ювілята, п-ні Христина, від імені родини панства Кіщуків висловила сердечну подяку всім присутнім за участь у цьому родинному святі. Вона подякувала зокрема голові ОБВУ, який, хоч хворий, прибув на це родинне свято, відтак паням з ОУЖ з її головою п-ні А. Чубатою за приготування обіду і п-ні Гелені Масура за приготування коктейлю, ппор. М. Гринюку й усім тим, що своєю допомогою причинилися до свята. Цю частину ювілею закінчено відспіванням «Христос Воскрес». Святкування продовжувалося танцювальною забавою, до якої грала оркестра побр. Михайла Іванкова.

П. Г.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ ОБВУ В АШТОНІ

В неділю, 22 квітня нинішнього року відбулись у домі місцевого Відділу СУБ в Аштоні річні Загальні Збори Відділу ОБВУ. Збори відкрив о год. 3.30 пополудні уступаючий голова ст. бул. Петро Савків, привітав усіх учасників, а зокрема представника Головної Управи ОБВУ підх. Миколу Яцкова та попросив однохвилинною мовчанкою вшанувати пам'ять членів Відділу ОБВУ в минулій каденції. Головою Загальних Зборів обрано побр. Я. Мельника, секретарем ст. бул. В. Вільницького. До почесної президії Зборів запрошено представника Централі ОБВУ пхор. М. Яцкова і голів місцевих суспільно-громадських організацій — В-л СУБ, СУМ, УКПО, ОУЖ. Школа Українознавства, Батьківський Комітет і УТК. Всі вони привітали Збори, а підх. М. Яцків привітав Збори від Головної Управи ОБВУ.

З діяльності Відділу в звітному часі звітував секретар ст. бул. Вол. Вільницький. Його звіт охоплював усю діяльність Відділу. Звіт Контрольної Комісії подав Я. Венґер і запропонував уділити абсолюторію уступаючий Управі Відділу. Після дискусій схвалено абсо-

люторію уступаючий управі Відділу, відтак підхор. М. Яцків сказав доповідне слово і дав відповіді на деякі запити.

На пропозицію бул. Я. Венґера, за підтримкою Я. Мельника обрано знову головою Відділу Петра Савкова, а до Управи Відділу ОБВУ обрано: В. Вільницького, С. Бурчака, П. пелеха, С. Усика і М. Галая. На пропозицію новообраного голови Відділу, обрано почесним головою Відділу ОБВУ в Аштоні ст. бул. С. Галая, був, довголітнього голову нашого Відділу від початку його заснування. Контрольна Комісія: голова — Я. Венґер, члени — М. Кудярський і С. Цицик. Делегатами на Загальні Збори ОБВУ обрано п. П. Савкова, В. Вільницького і С. Бурчака. В закінчення Загальних Зборів голова Зборів подякував представникові Централі ОБВУ пхор. М. Яцкову та всім учасникам і закликав до дальшої праці. Загальні Збори закінчено проспіванням українського національного славня.

Після Зборів, пані — члени місцевого Гуртка ОУЖ пригостили всіх учасників перекускою.

В. Вільницький

ОКРУЖНА КОНФЕРЕНЦІЯ ОБВУ В ЛЯНКАШІР

Згідно пляну праці ГУ ОБВУ у В. Британії, в суботу, 5 травня 1990 р. в пополудневих годинах відбулася в приміщенню манчестерського Відділу СУБ, чергова окружна конференція Округи ОБВУ Лянкашір, з участю представників ГУ ОБВУ, голів і представників Відділів тієї Округи ОБВУ.

Окружну конференцію відкрив о год. 2.00 пополудні голова Округи ОБВУ пор. Б. Головатий, привітавши присутніх учасників, а зокрема представника ГУ ОБВУ пор. П. Кіщука, а також членів ГУ ОБВУ пор. В. Янківського і пхор. М. Яцкова. Відтак запросив їх до почесної Президії, а теж попросив голову манчестерського Відділу ОБВУ бул. О. Марковського.

Секретарювати на конференції голова Округи покликав ст. бул. В. Щербатюка з м. Лію і бул. Г. Пивоварчука з м. Болтону та зачитав порядок нарад окружної конференції. Вшановано однохвилинною мовчанкою пам'ять померлих членів Округи ОБВУ, а також пам'ять почесного голови ОБВУ та заслухали письмове привітання май. д-ра Святомира М. Фосту-

на який з причини свого нездужання не міг особисто взяти в ній участь.

Після цього учасники конференції заслухали звідомлення окремих Відділів ОБВУ. Про працю Відділу Торморден звітував секретар С. Макогін, Аштон — В. Вільницький, Олдгам — секретар Г. Панівник, Рочдейл — скарбник В. Дорош, Болтон — голова І. Павкнер, Лій — голова В. Щербатюк, Блякбурн — В. Піддільський, Бері — звітував В. Горкуляк, Стокпорт — культ. осв. реф. В. Цимбалістий, Манчестер — голова О. Марковський.

Подані звіти вказували на пожвавлення праці в усіх клітинах. Опісля голова Округи реферував ділові біжучі справи пов'язані з діяльністю Округи а теж реферував про пророблену працю в Окрузі.

Відтак голова Округи ОБВУ попросив до слова організаційного референта ГУ ОБВУ пор. П. Кіщука. Він передав привіт від голови ОБВУ май. д-ра С. М. Фостуна і від себе та побажав окружній конференції успіхів у дальших нарадах. Далі він реферував про безперебійну працю на протязі 40-річчя існу-

вання ОБВУ та про значення ОБВУ, аналізуючи всі ділянки його праці та подав при тому напрямні діяльності.

Представники Відділів Округи опісля ставили різні запити на котрі відповідали: голова Округи пор. Б. Головатий і представник ГУ ОБВУ пор. П. Кіщук.

В дальшій програмі окружної конференції доповідав голова Округи ОБВУ на тему «Положення в Україні». У своєму слові він праналізував сучасну політику Горбачова та говорив про національне й духовне відродження України й потребу допомогти нашому народові.

З черги ст. бул. В. Щербатюк зачитав резолюцію окружної конференції Округи ОБВУ Лянкашпир, що була прийнята одноголосно.

Підбиваючи підсумки окружної конференції голова Округи ОБВУ пор. Б. Головатий порушив багато найрізноманітніших справ, проблем організаційного характеру, а вкінці висловив сердечну подяку представникові ГУ ОБВУ, членам ГУ ОБВУ та всім представникам Відділів за участь в окружній конференції і побажав усім добрих успіхів.

Конференцію закінчено о го. 5.30 пополудні проспіванням національного гимну.

Г. П

Доповідає пор. Петро Кіщук

РЕЗОЛЮЦІЯ ОКРУЖНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ОБВУ В ЛЯНКАШПІР

1. Ми учасники окружної конференції Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії — Округи Лянкашпир, що відбувається в м. Манчестері вітаємо палко український народ в Україні й на поселеннях, а особливо вітаємо наших братів і сестер, що розгортаючи українські національні прапори підняли знову Чин визвольної боротьби за повне визволення і усамотійнення України й української нації.

2. Вітаємо сердечно Ієрархів і духовенство відроджених Українських Церков на Батьківщині, а також і на поселеннях та радіємо, що на рідних землях відроджуються наші традиційні історичні Церква — Українська Автокефальна Православна Церква і Українська Греко-Католицька Церква.

3. Радіємо що визвольні процеси української нації у нашій батьківщині стають виразно національними, без підмітків різних «ізмів».

котрі провалили українську державність у Визвольних Змаганнях. У сучасних визвольних процесах перемагає націоналізм, що дає запоруку перемоги української національної ідеї в боротьбі за усамостійнення України.

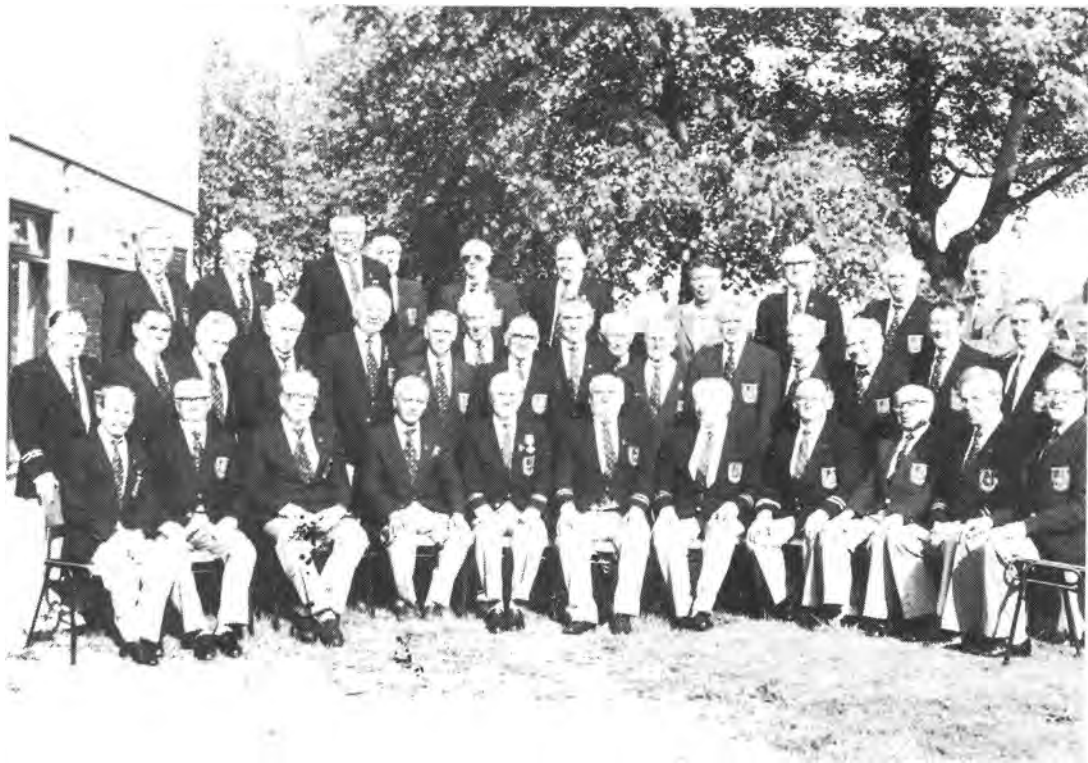
4. Ми, як кол. українські вояки радіємо особливо, що в Україні щораз сильніше підносяться голоси за творення українських збройних сил, формування української національної армії, як гаранту існування української держави, і ми гаряче підтримуємо цю важливу й актуальну кампанію.

5. Заявляємо нашу все сторонню підтримку нашим братам і сестрам у їхній боротьбі за визволення і усамостійнення нашої батьківщини й до такої підтримки закликаємо всіх українців — кол. вояків і все українське громадянство.

6. Клонимо наші голови в пам'ять Великому Синові української нації сл. пам. Головному Командирові УПА ген. хор. Романові Шухевичу — Тарасу Чупринці в 40-річчя його героїської смерті, а також вшановуємо пам'ять усіх тих членів УВО, що поклали своє життя в боротьбі за визволення України, чи відійшли у вічність, протягом минулих 70 років із часу постанови УВО в 1920 році.

7. Бажаємо видужання нашому голові ОБВУ май. д-рові Святомиру М. Фостуніві, щоб він і далі міг продовжувати його широкогогранну і відповідальну працю для добра нашої комбатантської організації, нашої громади у Великій Британії, українського комбатантського руху на поселеннях, і нашого народу.

Манчестер, 5 травня 1990 року.

Спільна знімка у засників окружної конференції

ПОЇЗДКА ДО АВСТРІЇ 1990 РОКУ

Як попередніх років так і нинішнього року Головна Управа ОБВУ організувала групову поїздку до Австрії. Допомігав у цьому на півночі ст. бул. Василь Щербатюк. Поїздка тривала від четверга, 17 до понеділка, 28 травня 1990 року.

Керівником групи був побр. пор. Петро Кіщук а його заступником хор. Михайло Ткачук. Також з групою їхали ппор. Михайло Гринюк і п-і Віра Гринюк — представник ОУЖ. З Лондону їхав також перший заступник голови ОБВУ сот. Маріян Д. Гайва.

У четвер, 17 травня пополудні група відлетіла літаком до Мюнхену й за одну з половиною години вже були в Мюнхені. На летовищі зустріли нас мгр Володимир Леник і побр. Михайло Мазур і вони автобусом завезли нас до Інтернату. Група з Манчестеру прибула скоріше, а теж були вже побратими представники з Америки.

При вечері нас сердечно привітала господиня Рідної Школи Марійка Ковалишин. Сотник М.Д. Гайва привітав побратимів з Америки.

П'ятниця 18 травня.

Наша група в одностроях поїхала на кладовище Вальдфрідгоф у Мюнхені, щоб віддати пошану покійним українським провідникам. Там прибули теж всч. о. архипротопресвітер Палладій Дубицький і о. Мирон Мольчко які відслужили Панахиду при пам'ятнику сл. пам. Степана Бандери. Наші побратими поклали вінок: хор. Петро Дюк, ст. бул. Василь Щербатюк і пхор. Дмитро Плешкан. Шанувальне слово сказав ппор. Михайло Гринюк, де між іншим він згадав, що ми прибули сюди, щоб віддати пошану нашому найбільшому провідникові двадцятого століття. Те, що діється в Україні сьогодні, має коріння у його змаганнях. Він змагався до останньої хвилини свого життя. . . Він не вмер і ніколи не вмере поки живуть українці які в своїх серцях зберігають глибоку пошану й любов до великого Сина України, — говорив ппор. М. Гринюк.

Представник ОУЖ, п-і Віра Гринюк поклала китицю квітів на могилі сл. пам. Наталки

Сот. Маріян Д. Гайва промовляє біля могили сл. пам. Ярослава Стецька в Мюнхені

Куцан-Бандери. Отці відслужили Панахиду при пам'ятнику сл. пам. Ярославу Стецькові, а вінок поклали — ппор. Богдан Рогач, ст. дес. Михайло Климчук і побр. Павло Костюк. Шанувальне слово сказав сот. Маріян Д. Гайва.

Також відслужено Панахиду при пам'ятнику полеглим за Україну». Вінок поклали побратими: Іван Вергун, Ярослав Іскра і Володимир Пігій. Шанувальне слово сказав пор. Петро Кіщук.

Відтак всч. архипротопресвітер Палладій привітав групу та подякував за те, що ми прибули, щоб зложити Великодній привіт борцям за Україну. Сот. Маріян Д. Гайва подякував отцям за привітання а зокрема за відслуження Панахид. Біля могили сл. пам. Степана Ленкавського сот. М. Д. Гайва пригадав учасникам, що Покійний був одним з основників ОУН і співробітником сл. пам. Степана Бандери. Далі, побр. ппор. М. Гринюк, Михайло Мазур і Дмитро Плескан поклали китицю квітів на могилі бл. пам. Володимира Душинського, довголітнього заступника голови Братства в Німеччині й добре відомого футболіста в Риміні.

Після обіду наша група відвідала церкву в місцевості ПУХ, де спочивають тлінні останки блаженної Едігні, правнучки кн. Володимира Великого. Місцеві люди вважають це місце святим і приписують блаженній Едігні чудесні події. Сот. М. Д. Гайва розказав цікаву історію св. Едігні, а учасники оглянули цікаві й гарні розмалювання в церкві з її життя. Коло церкви є стара липа яка, кажуть, є з тих часів, і тут св. Едігна скривалася під цим деревом, вертаючись з Франції в Україну. Татарські напади перешкодили її поворот і вона залишилася в Пух. В церкві є також образ св. Володимира Великого який придбала «У тисячоліття 19888 р. українська молодь у діяспорі» з написом: Блаженна Едінга — правнучка св. Володимира, дочка Анни Ярославни. Молися за нас і наш народ».

О четвертій годині пополудні відбулася в Мюнхені зустріч з членами Братства І УД УНА в Німеччині. Церковна зала ПУКЦ в Мюнхені була відповідно прикрашена, столи заставлені їдою, і скоро заповнилася. За довгим столом сиділи почесні гості та представники організацій. Сот. Роман Дебрицький вітав зібраних словами: «Ми зібрались в 45 річницю закінчення війни, щоб ушанувати тих які полягли за волю України». Привіти висловили сот. д-р Мирослав Малецький, голова Братства вояків І УД УНА. Гість з України передав палкий привіт з серця

України та провідних діячів. Синьо-жовтий прапор і тризуб всюди видніє а слова «Ще не вмерла Україна» замінені «Вже воскресла Україна». «Ваша праця, ваша жертвенність — не пропала».

Привіти від Крайових Управ ЗСА передали побр. Зенон Завадович і д-р Ярослав Качай. З привітами виступали також пані Ярослава Філь і Оріся Яримович з Мюнхену.

З черги сот. Маріян Д. Гайва і пор. Петро Кіщук подарували кільком членам книги «Хрестоматію української релігійної літератури», одну з них мгрові В. Леникові.

Субота, 19 травня

Після спіданку, наша група, 58 осіб разом з побратимами з Америки й Канади, вибралися до Австрії. З групою їхали також мгр Володимир Леник і Михайло Мазур з Ганноверу. Переїжджаючи баварськими горами багатьом пригадалися краєвиди й краса рідної Гуцульщини. Наш провідник мгр Леник цікаво інформував всіх про місцями якими ми проїжджали.

На обід група зупинилась у казковій околиці коло озера Мондзее. Після двогодинного відпочинку наш водій, якого назвали «Богдан» продовжував їхати автострадою до Відня. Скрізь чудові краєвиди, луги замаєні цвітами, тут і там невеликі села. Посередині церков видніли бані у візантійському стилі. Гори густо заліснені, кілька років тому тут були лише малі деревця, тепер це вже великий ліс.

По дорозі група відвідала концтабір Мавтгавзен, один з найжорстокіших концтаборів, через який перейшли понад 300 тисяч в'язнів. Кол. каторжник у нашій групі розказав про тяжкі умови і працю в каменоломах. Концтабір розташований на горбку між чудовими краєвидами при дунайській долині і виглядає здалека мов середньовічний замок. Довкола висока з каменю огорожа з баштами на горах, вхід через велику браму. Багато устаткування залишилось в оригінальному стані. Тепер тут є музей, що його щоденно відвідують сотні туристів. У музею різні пам'ятки і пам'ятники різних національностей, крім української. Назовні є сходи т. зв. «сходи смерті», які ведуть у глибину де видобували камінь, який в'язні несли по сходах і часто падали жертвами під тягарем. Д-р Петро Мірчук згадує про цей концтабір у його книжці «Млини смерті». Оглянувши цей концтабір, ми прибули під вечір до гостинниці «Чорні Воли» в містечку Ст. Фейт, де група занічлювала протягом трьох днів.

В подорожі до Маріяцель в Австрії

Неділя, 20 травня — Проща в Марієнцель

Того дня рано група вибралася на прощу до славного австрійського відпустового центру Марієнцель. Крута, гориста дорога вела крізь гарний краєвид, густо заліснений. Після півгорагодинної подорожі ми прибули до Марієнцель і на наше здивування ми побачили всюди багато автобусів та масу прочан. Нас поінформовано, що того дня прибули понад 20 тисяч прочан з Чехо-Словаччини, Польщі, Угорщини, Югославії та з інших країн Східної Європи. Багато прочан були зодягнені в народний одяг і співали свої пісні. На фронтівній стіні церкви видніли кличі в семи різних мовах: «Дякуємо Богу за нашу волю».

На площі коло церкви було підвищення на якому різні представники передавали привіти прочан, говорили короткі промови та співали пісні.

Нам розказали згодом, що ця подячна проща започаткувалася в 1954 році, коли-то молодеча організація організувала першу прощу в наміренню переслідуваних Церков у Східній Європі. Тоді було рішення, що прочани продовжуватимуть цю прощу аж до часу звільнення чи досягнення волі.

Цьогорічна проща була організована тією самою організацією в подяку для досягнення волі в деяких східноєвропейських країнах.

О год. 1.00 дня процесія з Найсвятішими Тайнами вибралась з церкви на підвищення площі де була відслужена Архиерейська Служба Божа в якій взяли участь: віденський кардинал, шість єпископів і понад шістдесят священників. Єпископ д-р Мільослав сказав проповідь. Під час Служби Божої запалено чотири з дев'ятох свіч, призначені для різних країн. Накінець кардинал подякував організації молоді за великий вклад праці та за організування прощі.

Мгр В. Леник зголосив нашу групу до пресового бюро, і, хоча вже було запізно включити нас у програму, в пресовім бюро було згадано, що українська група в екзилі з ЗСА. Канади й Англії взяла участь у прощі. Там було також сказано, що в прощі взяли участь понад 25 тисяч прочан.

Ми мали нагоду говорити з різними прочанами, які були прямо захоплені тим, що українці брали участь у прощі. Багато вітали, тиснули наші руки говорячи, що Україна буде також вільна.

Понеділок, 21 травня: Відвідини Відня.

Після сніданку наша група вибралася до Відня. Продовжувалася гарна погода, хоч дехто хотів провести час у Ст. Фейт. Все-таки Відень захоплює навіть і тих, що там часто бували.

Відень, як пригадав нам мгр В. Леник, був свого часу столицею Галичини і Буковини. У віденській книгарні є багато українських книжок, часописів, що видавалися в тому часі. Як також у музеї є багато українських експонатів. У Відні завжди було багато українців, тепер їх є около п'ять тисяч.

Через годину ми вже були в Відні й зараз того дня оглянули славний замок Шебрунн.

Під час обіду нас привітав всч. о. шамб. д-р Олександр Остгайм-Дзерович та побажав щасливого й радісного побуту в Австрії.

Після обіду група поїхала оглянути музей в Кітзее замку, над рікою Дунай а по другій стороні ріки місто Братислава. Цей етнографічний музей Східної Європи започаткований ще в 1960 році, бо подібний музей у Відні, при Лявдонгасе був переповнений, і тому рішено придбати замок 45 км. за Віднем, на поширення музею.

Там є також експонати українські, сімдесят з них зареєстровані як українські. Інші можна догадуватися, що вони українського походження. Між ними сільськогосподарське приладдя, церковні речі, вишивка, кераміка, релігійні образи на шклі та одна картина Цветкова 1900 р. олія (жінка в народному одязі пряде).

Як також є там цікава етнографічна мапа з 1856 року на якій показані 15 національно-стей австро-угорської імперії, включно з Галичиною яка налічувала тоді 2,940,098 населення, а ціла імперія налічувала 36 мільйонів населення. З віденської прогульки ми повернулися у надвечер'я.

Вівторок, 22 травня

Після сніданку ми вибрались до Відня де всч. о. д-р Дзерович відслужив Молебень до Пресвятої Богородиці. По дорозі мгр В. Леник розказав про події в світі, про українські справи та життя у Відні, який є переходовим місцем де багато українських біженців прибувають з Польщі. Тепер там є 480 біженців у тому 12 з України. Різні українські організації помагають в їхньому переселенню.

Тоді запрошено наших гостей з-за океану розказати про себе. Перший виступив д-р Ярослав Качай, секретар станиці Братства І. УД УНА у Фільдельфії живуть около 50 тисяч українців, але на українські імпрези приходять около 300 людей. Тягар національної робудови часто спочиває на комбатантській організації. Він розказав про успішну акцію допомоги дітям Чорнобиля, бо зорганізовано вже два транспорті.

Побратим Михайло Березовський з Детроїт, сказав, що в тому місті живе прибли-

зно 50 тисяч українців, багато з них працюють у фабриках автомобілів. Це багата громада. Вони мають капелю бандуристів. Пор. Березовський цікаво розказав про його недавню поїздку в Україну, де він відвідав різні околиці включно з Бровами. Побр. Марко Кришевський додав, що українська громада також допомагає в акції Чорнобиля та що вони мають добре зорганізовану допомогую суспільну опіку.

Про Канаду розказав побр. Петро Косінський, основник і довголітній голова станиці Братства в Гамілтоні. Їх станиця, подібно як братство в Канаді, добре зорганізована і плекає високий рівень толеранції та взаємної пошани. Він підкреснув важливу роллю жінок у громадському життю. Акція на допомогу Чорнобиля також добре зорганізована й у тому працюють багато молодих членів. Чотирнадцять членів взяли участь у поїздки, включно з Богданом Садівським — секретар, і Романаом Бучинським — заст. голови станції.

Накінєць побр. пор. Петро Кіщук інформувач учасників про широкогранну діяльність ОБВУ у Великій Британії. Це були цікаві інформації, й дали слухачам загальний образ про життя українських громад.

В церкві св. Варвари всч. о. д-р Дзерович відслужив Молебень, а опісля розказав про цікаву історію церкви, що є головним українським осередком молитви і культури. В церкві поклали вінок при таблиці «На вічну славу полеглим за волю України», побратими: Богдан Антонішин, Михайло Березовський і Євген Шкільник.

Там також пор. Петро Кіщук, хор. Михайло Ткачук і ппор. Михайло Гринюк нагородили проф. А. Гнатишина медалею 40-літтю ОБВУ у Великій Британії.

Відтак о. д-р Дзерович і вся група поїхала на гору Леопольда, де біля церкви на якій є закріплена пропам'ятна таблиця в пам'ять українських козаків, поклали вінок побратими з Канади: Роман Бучинський, Ілля Вархола й Іван Федорчук. О. д-р Дзерович розказав про історію битви 1683 року.

Після обіду група поїхала до Відня де о. д-р Дзерович продовжував розповідати про важливі місця столиці Австрії.

Середа, 23 травня: Від'їзд з Ст. Фейт.

Рано, о год. 8.00 група виїхала до Клягенфурту. Гори довкола, ніби зодягнені в срібній мряці крізь яку пробивалися теплі проміння сонця. Наш автобус їхав попри угорську та югославську границі. Тут пригадалися декотрим учасникам пригоди з 1945 року.

По дорозі пані Анна Садівська (Григорчук)

Похід на гору Леопольда

привітала всіх від Жіночої Організації Канади (кол. член і основник ОУЖ у Ноттінгтамі) і висловила признання організаторам за корисну працю та добрий приклад до наслідування іншим.

На обід ми зупинилися у містечку Велке-маркт. Після обіду прибули до місцевості Фефферніц, округу Шпітталю, 40 км. від Клягенфурту. За селом Фефферніц у ліску є призабутий цвинтар яким опікується п. Іван Умрин з Клягенфурту. Наша група була, мабуть, перша з молитовними поминаннями. На пам'ятку видніє напис по-німецькому: 1942-1945 На вічну пам'ять цим багатьом українським робітникам воєнних років які трагічно загинули».

Пан Умрин розказав коротко про кладовище на якому поховано 330 українців, з того 66

вояків української армії. Там є також поховані жертви інших національностей.

Тоді наша пані Анна Садівська зворушена до сліз сказала, що вона знає це кладовище бо була зі своєю мамою в поблиському таборі де померли багато робітників.

Тут, пор. Петро Кіщук і п. Іван Умрин поклали китицю квітів а тоді всі спільно помолилися за жертви які спочивають в цьому сосновому ліску, далеко від своєї батьківщини.

Під вечір ми повернулися до нашого готелю Арагія в Клягенфурті.

В цьому місті є невелика українська громада і там, раз у місяць служаться Богослуження.

Четвер, 24 травня.

Після сніданку наша група вибралася до

Грацу. По дорозі ми відвідали вояцькі цвинтар у Ст. Фейт коло Клягенфурту де похоронені около 160 українських жертв другої світової війни. Там поклали вінок побратими: Іван Умрин — Австрія, Йоан Менчил — Австрія і Зенон Завадович — ЗСА. Від ОУЖ у ВБ. поклала китицю квітів пані Віра Гринюк. Шанувальне слово сказав пор. Петро Кіщук.

Після обіду група поїхала до Грацу куди також прибув автобус з Мюнхену, з 38 членами Братства. На могилі бл. пам. капеляна І УД УНА о. Данила Ковалюка поклали вінок: побр. Теодор Козак і Іван Паланиця. Всечесніші отці д-р Дзерович і о. Палладій відслужили Панахиду. Д-р Дзерович сказав також проповідне слово.

Покладено також вінок на могилу жінок і українських дівчат. Вінок поклали: Марія Антонишин — ЗСА, Анна Садівська — Канада і Віра Гринюк — від ОУЖ в Англії, яка теж сказала шанувальне слово: «Ми приїхали сюди сьогодні вшанувати пам'ять і помолитися за похоронених тут незнаних нам але дорогих нашим серцям дочок рідної української землі. Вони не мали щастя пережити важкі лихоліття другої світової війни і стали невинними жертвами. Вирвані силою з рідного батьківського гнізда і запроторені в чужену на небезпечну роботу, часто серед ворожого оточення. В безмежній тузі за рідними й

Україною у щоденній небезпеці, живучи з дня на день з вірою про кінець війни. Але смерть покінчила ці сповідання. Їхньої жертви з іменем українців ніколи не забудемо.

Вічна пам'ять їм від ОУЖ у Великій Британії».

З Грацу всі поїхали до місцевості Талергофу, де під час першої світової війни був табір інтернованих тисячів українців. Багато тут померли. Тому, що на місці табору пізніше було побудоване летовище, тлінні останки перевезено до крипти Ротунда. Тут поклали вінок: ппор. Михайло Гринюк і побр. Євген Шкільник із ЗСА. Після спільної молитви о. д-р Дзерович і д-р Роман Лебедович сказали шанувальне слово. Відтак група виїхала до Фельдбаху, де о год. сьомій ввечері відбулася зустріч з міською радою міста Фельдбаху та побажав радісного побуту з ними. Відтак відбулося прийняття та спільні гутірки.

П'ятниця, 25 травня:

Це перший дощовий день під час нашого побуту в Австрії. Незважаючи на дощ, наша група вибралася в дев'ятій годині з молитовними поминаннями на вояцькі цвинтарі. Група складалася з різних представників, що долучилися того дня: австрійські приятелі, українці з Австрії та Німеччини. Разом около 150 учасників. Був також присутний полк.

На горі Леопольда

На цвинтарі в Граці

Вольф-Дітріх Гайке з дружиною та радник Альойз Гармтодт — великі приятелі українців.

Всечесніші отці — о. д-р шамб. Олександр Остгайм Дзерович і о. архипротопресвітер Палладій Дубицький відправили Панахиди на могилах вояцьких. Співом проводили ппор. Богдан Рогач і побр. Павло Костюк. Поклали вінки — в Ст. Штефані — побратими: В. Семчишин — В. Британія, І. Федорчук — Канада. Шанувальне слово сказав голова ГУ Братства кол. вояків І УД УНА сотник д-р Мирослав Малецький.

у Бірбави вінок поклали побр.: С. Микуляк — Німеччина, О. Петришин — В. Британія, С. Телепчук — Канада. Шанувальне слово сказав побр. Мирослав Мазур — ЗСА.

До пам'ятника в Гнасі вінок поклали побратими: Михайло Березовський — ЗСА, Зенон Предко — В. Британія. Шанувальне слово сказав пполк. Вольф Д. Гайке, кол. шеф штабу І УД УНА. Він, між іншим сказав: »Друзі нашої гордої і хороброї армії, ви зібралися чисельно з ЗСА, Канади Великої Британії, щоб вшанувати пам'ять тих, що полягли. Тут є також представники австрійського уряду як доказ, що ми не забули вас. Ви зробили багато для свободи нашої країни. Ваші внуки і

правнуки будуть згадувати вас як тих, що боролися проти комунізму, за славу України. . . Багато змінилося. Наша країна з'єднана, ваша країна ще не звільнена, і ви далі боретесь за цілковите звільнення. Ми просимо Бога, щоб це скоро сталося«. Коротке слово сказав також провідник австрійських комбатантів. По-українському шанувальне слово сказав ст. бул. Василь Щербатюк.

Пообідали ми в Гнасі. Посадник міста привітав учасників і подякував за відвідини. Він також вручив членам групи пропам'ятну книгу Гнасу. На кінець о. д-р Дзерович подякував посадникові за гостинність а учасники проспівали йому многоліття.

Після обіду були покладені вінки в Травтмансфорді — ппор. М. Гриньк, хор. Василь Варцаба, ппор. Богдан Рогач.

У Бад Гляйхенбургу поклали вінок побратими: Іван Рак, Теодор Семняк і Теодор Костюк. Тут отці відслужили Панахиду, а шанувальне слово, добре опрацьоване, сказав побр. Стефан Костюк, голова ЦПУЕН. »Дорогі комбатанти — Воїни різних армій, різних фронтів! Друзі по-зброї! Рік-річно ви відзначаєте поминальним шануванням пам'ять полеглих друзів, які хоч на чужій землі, у відкритій і прямій боротьбі з окупантами України відда-

На цвинтарі в Гнасі

ли своє життя... Не один раз доводилось нашим воюкам зложити жертву життя на чужій землі, Хай це місце буде символічним для всіх воєнних цвинтарів, де спочивають воїни — українці, але до яких, покищо, не маємо доступу».

В кінці група відвідала воєнний цвинтар у Фельдбаху, де поклали вінок побратими: В. Петришин, В. Івась і В. Остапів. Отці відслужили Панахиду а шанувальне слово сказав сот. Роман Дебрицький. Він також подякував усім учасникам з ЗСА, Канади, Великої Британії, Німеччини, Австрії, що прибули і вшанували пам'ять тих, що життя віддали за волю України. Подякував сердечно отцям за їх труд і молитви. Тут також сказав коротке слово пор. Петро Кіщук. Наш молитовний день закінчено проспіванням Ще не вмерла Україна.

Субота, 26 травня

Рано , о год. десятій відбувся у Фелдбаху апель на площі біля церкви і каплиці-заповідника. Всі учасники в одностроях створили чотирикутник. Тут була чота (20 членів) австрійських комбатантів з прапорами. Прибув

також полк. Вольф Д. Гайке та кілька австрійських офіцерів. Присутні були також полк. Наглер і сот. Мирослав Малецький. Австрійський офіцер і пор. Петро Кіщук проводили церемонією. Відтак поклали вінки, в крипті: побр. Василь Вацик — Німеччина, побр. Михайло Коконовський — Німеччина і Микола Чавага — Німеччина; до пам'ятника: побр. Василь Бойцун, Микола Скариш і Олександр Світлик — всі з Німеччини. Опісля шанувальні промови сказали: пполк. Вольф Д. Гайке, полк. Наглер, д-р Ярослав Качай — ЗСА і пор. Петро Кіщук. Апель закінчено проспіванням національного славня. В 11.00 годині група зібралася коло могили бл. пам. Селпа Маврера, на кладовищі де отці відслужили Панахиду, пор. Петро Кіщук поклав вінок а шанувальне слово сказав мтр Богдан Шарко.

На площі міста Фельдбаху, під час нашого побуту, розгортався між іншими український прапор. У Фельдбаху проводяться роботи по розбудові і відновленню міста, доріг і оточення. Сама вежа, яка потерпіла також під час війни розмальована різними красками, тепер веселіша.

Коло пам'ятника у Фельдбаху

Місцеві люди пізнавали і поздоровляли наших членів. Тут і діти, переходячи вулицею, поздоровляють старших християнським привітом «Гріс Готт».

О год. п'ятій пополудні була відслужена подячна Служба Божа яку відправили о. шамб. д-р Олександр Дзерович-Остгайм і о. архитопросвітер Палладій Дубицький. Співом провадили дяки: ппор. Богдан Рогач, мгр Богдан Шарко і побр. Павло Костюк. Отець д-р Дзерович сказав проповідь по-німецькому а о. Палладій по-українському. Майже всі учасники приступили до Святого Причастя. На кінець о. Дзерович дякував учасникам за те, що прибули так численно, щоб помолитися за гих які життя своє віддали за волю. Він побажав усім щасливого повороту додому. Отець Палладій сказав подячне слово та закликав до єдності «бо тільки в єдності можна здобути волю Україні». Він зворушив учасників до глибини не тільки щирими словами але й добрим прикладом — спільною молитвою. Отці закінчили спільним цілуванням хреста і благословленням вірних.

Вечері відбулась у міській залі зустріч українських учасників з представниками міської ради Фельдбаху, — посадником та

членами австрійського комбатантського Союзу. Молодечий хор Фельдбаху започаткував програму вечора проспіванням п'яťох австрійських пісень, відтак були привіти і нагородження орденами і пам'ятками.

Пор. Петро Кіщук, хор. Михайло Ткачук і ппор. Михайло Гринюк нагородили від ГУ ОбВУ трьох учасників з ЗСА і трьох з Канади та п'яťох австрійських комбатантів а посадникові вручили чудову різьблену тарілку. Голова ГУ Братства І УД УНА сот. д-р Мирослав Малецький нагородив золотими медалями командира гарнізону міста Фельдбаху полковника Наглера, пполк. Вольфа-Дітріха Гайке, кол. шефа штабу І УД УНА і радника Альйоса Гармтодта кол. посадника Фельдбаху, великого приятеля українців. Він сказав довше привітальне слово, згадуючи довгі й корисні роки співпраці між українськими комбатантами і Фельдбахом та висловив надію, що Україна буде скоро також вільна. Новий молодий посадник також висловив надію, що Україна скоро здобуде волю та що прикладна комбатантська співпраця буде продовжуватися. Побр. пор. Андрій Гавірко вручив посадникові від Братства вишитого синьожовтого лева, відзнаку І УД УНА.

Австрійські комбатанти вручили також кілька нагород українським учасникам. Полк. Гайке, 77-літній ветеран зворушений висловив признання та подяку українських кол. вояків.

Спільні гутірки продовжувалися, хоч програма, як і наш побут добігали до кінця.

Неділя, 27 травня: Від'їзд з Фельдбаху.

О год. восьмій ранку учасники попрощали ще раз Фельдбах, гостинне місто. Думки багатьох зверталися до пережитих подій тижня хоч багато з них звичайні, але глибоко зворушливі. Погода знову гарна, й наш автобус поїхав у напрямі Мюнхену.

По дорозі пор. Петро Кішук дякував усім учасникам від май. д-ра Святомира М. Фостуна, голови ГУ ОБВУ, сот. д-ра М. Малецького, сот. М. Д. Гайви за взірцеву поведінку всіх учасників під час поїздки. Він також висловив усім і свою вдячність.

Виявилося, що учасники мали також думки й вражіння якими хотіли поділитися з іншими. Ппор. Михайло Гринюк радів, що хоча простори між ЗСА, Канадою та Європою великі, учасники з'єдналися в одну велику родину. Він також радів, що був учасником Богослуження, що його соборно служили отці.

Хор. Михайло Ткачук пригадав учасникам традицію опіки над могилам, там, так би мо-

вити, виростали святині: Аскольдова могила, Богданова могила-церква, святість козацьких могил. Тому нашим святим обов'язком є продовжувати і плекати цю традицію так, як це робили наші предки.

Д-р Ярослав Качай від імені Крайової Управи Братства ЗСА, висловив вдячність за дружбу та добрий приклад. Побр. Ярослав Завадович радий, що був учасником поїздки, що відбулася так гарно. Побр. Мирослав Мазур сказав, що їхав до Європи без медалей а тепер має дві, за що дуже вдячний. Побр. Богдан Антонович також вдоволений з поїздки та обіцяв приїхати знову. Побр. Петро Кисінський з Гамільтону висловив вдоволення з поїздки та при тому подивляє корисну репрезентативну працю у висліді цих поїздок. Ппор. Богдан Рогач дякував за допомогу в церковному співі.

Як звичайно буває, що там де вояки — там лунає стрілецька пісня. Наша поїздка перепліталася добрим репертуаром стрілецьких і народних пісень.

Хай цей невеликий спомин буде заохотою іншим, а також доказом, що така репрезентативна спільна поїздка приносить користь не тільки самим учасникам але й загалові.

Як звичайно буває, учасникам часами натрапляли на малі невідгоди, але в загальному вдоволення переважало. Поїздка цьогорічна

Біля пам'ятника бл. пам. Сеппові Маврерові у Фельдбаху

була успішна й деколи зворушлива. Всі ці, що побували тепер перший раз, обіцяли собі знову поїхати до Австрії. Їдуть кожного року, щось змушує їх прибувати там, де залишили багато добрих приятелів, або за словами Олекси Тихого:

Веде нас борців поляглих слава,
Для нас закон — найвищий це наказ:
Соборна українська держава,
Одна, міцна, від Сяну по Кавказ!

СВЯТО ГЕРОІВ

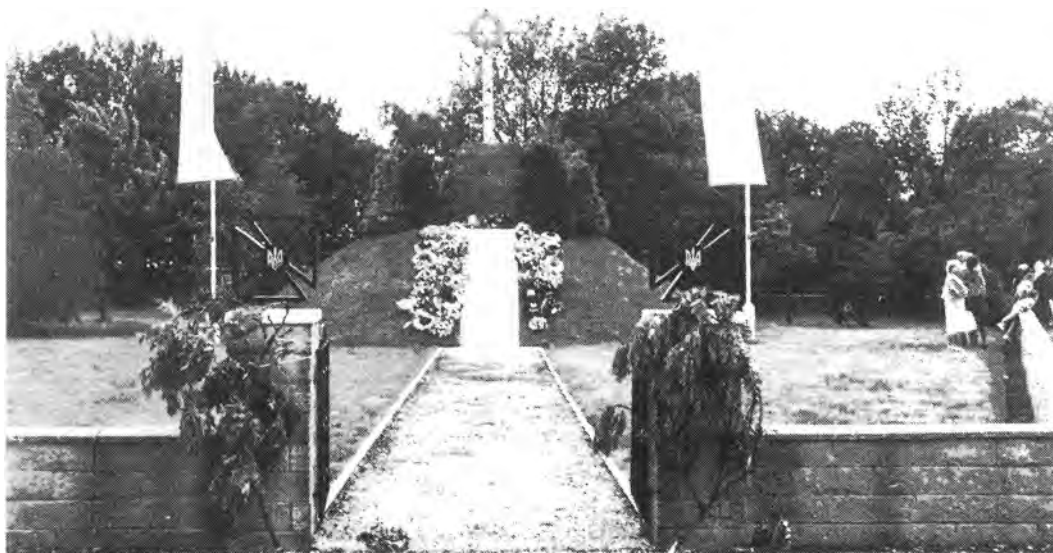
Як у минулих роках, так і цього року старанням Головної Управи бувших Вояків у Великій Британії і Підготовного Комітету, що його головою був пор. Петро Кішук, відбулося Свято Героїв у Зеленосвяточну неділю, 3 червня що ним гідно і достойно вшановано пам'ять полеглих воїнів і борців за волю України.

Цьогорічне Свято Героїв відбулось зокрема у пам'ять і пошану Головному Командирові Української Повстанської Армії (УПА) ген. хор. Романові Шухевичу-Тарасу Чупринці, в 40-ліття його геройської смерті й в пам'ять загинутих і замучених за волю України членів Української Військової Організації (УВО) в 70-річчя постанови цієї організації та в пам'ять і пошану всіх воїнів і борців, які на протязі нашого національного буття поклали своє життя на жертвовник боротьби за волю України.

У Зеленосвяточну неділю прибули до сумівської оселі Тарасівки понад 4000 українського громадянства, члени ОбВУ, сумівська і пластова молодь, члени Організації Українських Жінок зі своїми пропорносними почтами з різних місцевостей південної, східної, середньої і північної Англії, а теж і з Шотляндії. Уже в ранніх годинах почали приїжджати автобуси, та і приватні автомобілі й до полудня маса народу заповнила простору спортову площу оселі. Громадянство приїхало 36 автобусами і сотнями приватних автомобілів.

Обабіч пам'ятника полеглим за волю України, прикрашеного зеленосвяточним квітцям, на високих щоглах гордо розвинулися два великі національні прапори, що їх вже вранці вивісив хор. Михайло Татарчук, який займався підготовкою різних технічно-адміністративних справ.

Цьогорічна програма Зеленосвяточних уро-

Пам'ятник полеглим за волю України. Тарасівка, Велика Британія

Почесна сотня ОБВУ марширує в Тарасівці на площу

чистостей охоплювала польову Архирейську Службу Божу, похід до пам'ятника, соборну Панахиду біля пам'ятника, покладення вінків і святковий концерт.

У цьогорічному Святі Героїв були присутні багато українських гостей з України, а також кількох з різних європейських країн. Між гостями була суспільно-громадська і політична діячка, заступниця голови Союзу Українок, член міської ради Львова та член кількох українських організацій в Україні — пані Анна Іваницька.

У цьому нашому вже традиційному Святі Героїв узяли участь гості — наші британські приятелі — представників Відділів Британського Легіону зі своїми прапорами з місцевостей Ліку, Діннінгтону і Бірмінггему та Тодмордену.

Перед початком врочистої польової Архирейської Служби Божої почти прапороносців у одностроях з багатьма прапорами ОБВУ зібралися біля пам'ятника, і звідтіля організовано вмарширували на площу біля каплички, під команду пор. Володимира Янівського. Попереду цієї почесної сотні з 32 прапорами ОБВУ ішли головні прапороносці, несучи пра-

пори: національний — побр. Тома Гнип, революційний — побр. Василь Гуменюк, ОБВУ — побр. Іван Рак.

На площі перед новозбудованою капличкою, на високих щоглах були три національні прапори. Тисячі людей заповнили площу. Ряди організованого жіноцтва — ОУЖ, ОБВУ, СУМ, і пластова та гуцульська делегації зімкнули великий прямокутник перед капличкою, а посередині цього трикутника кількох мирян стояли з хрестом та церковними хоругвами.

В другому ряді за ними стояли прапороносці і тримали три головні прапори, а між ними красувався український національний прапор з України

Торжественне свято почалося в 12.00 годині дня. Комендантом свята був ппор. Михайло Гринюк, а його заступником пор. Володимир Лесюк. Комендант позвітував заступникові голови ОБВУ сот. Маріану Д. Гайві. Біля каплички стояли члени Головної Управи ОБВУ, наші громадські діячі та представники різних громадських організацій. Проспівано український національний гімн.

Урочисту польову Архирейську Службу

Божу служив Преосв. Кир Михайло Кучмяк, ЧНІ, у сослуженні отців — д-ра Романа Чолія, митрата Миколи Митачака, о. Йосафата Лещишина і Степана Солтиса, яким прислужували при вівтарі два церковні брати: п. Василь Дем'янчук і п. Іван Лац. У часі торжественної Літургії, кілька дяків співали під проводом кол. питомця Колегії св. Софії в Римі п. Федора Курляка. Апостола прочитав д-р Любомир Мазур. Євангелію читав о. Степан Солтис, а Владика привітав усіх учасників свята та гостей з України, і сказав глибокодумну Зеленосвятотчну проповідь, пов'язану з зісланням Святого Духа, вказуючи, що Зелені Свята мають для нас велике значення та наголосив культ символічних могил, згадав про ген.-хор. Тараса Чупринку, про визначних провідників української визвольної боротьби та про народних іменних і безіменних героїв і героїнь, що їхні чини формували і формують українське покоління та закріплюють любов і патріотизм до всього, що рідне і благородне. Воднораз відчитав уривок із слова командира УПА Хріна про похорон упівців. На кінець, Владика закликав вірних, щоб вони згадали у своїх молитвах всіх синів і дочок України, котрі поклали своє життя для добра української нації.

Опісля о. митрат Микола Матичак зачитав письмове повідомлення вірним про релігійну прощу до Люрду, яке відбудеться у днях від 13-17 серпня ц.р.

Після закінчення торжественної Служби Божої сформувалася похідна колона — процесія від каплиці до пам'ятника. На переді йшов комендант свята, за ним миряни несли хрест і церковні хоругви, а за ними йшли: Владика, священники з дяками, прапороносці з головними прапорами, члени Головної Управи ОБВУ і Почесного комітету, визначні суспільно-громадські й політичні діячі, несучи вінки, представники Британського Легіону зі своїми прапорами, а далі гуцульська група у своєму кольоритному одязі, почесна сотня ОБВУ, члени УВВ, сумівська і пластова молодь в одностроях, члени ОУЖ і численне громадянство. Довга колона учасників розтянулася в оселі аж до пам'ятника, біля якого станули прапороносці зі своїми прапорами (63), духовенство, представники громадських організацій, Відділів ОБВУ і громад, що разом творили прекрасну картину.

Соборну Панахиду служили Преосв. Владика Михайло і п'ятьох священників. Проповідне слово сказав всч. о. прот. Григорій Лазієнко (УАПЦ). Привітавши Владика та всіх учасників Свята він наголосив вшановання пам'яті українських духовних провідників, державних діячів і національних героїв і героїнь та воїнів, що полягли в боротьбі за українську державність і волю України. Закликав, щоб ми спільно стали в обороні наших Богом даних прав бути вільними людьми на своїй рідній землі, щоб українці на поселеннях допо-

Прапороносці почти британські й ОБВУ на площі в Тарасівці

Проповідне слово Преосв. Владики Михайла Кучмяка ЧНІ

магали духовно й матеріально нашому народові і його Церквам в Україні і, щоб українська діаспора дружньо брала активну участь у процесах відродження України. Після Панахиди, під тихий спів «Вічна пам'ять», представники політичних, суспільно-громадських установ, організацій і товариств, Відділів ОБВУ й українських громад підходили по черзі і клали вінки до пам'ятника. Оголошували їхнє чергування комендант Свята.

Гарні вінки з живих квітів, що були поперед'язувані синьо-жовтими і червоно-чорними кокардами із написами поклали представники у такому порядку: інж. Василь Олесків — від Проводу Організації Українських Націоналістів і від Організацій Українського Визвольного Фронту; заступник голови ОБВУ сот. Маріян Д. Гайва — від усього членства ОБВУ; хор. Володимир Нагайло — від полк. лорд лейтенанта Петра Гілтона; д-р Любомир Мазур — від членства УБ; ред. Ілля Дмитрів — від Української Видавничої Спільки і Української Інформативної Служби; дир. Іван Равлюк — від Крайового Громадського Комітету відзначення 1000-ліття хрещення України; п-ні Богданна Крушельницька в супроводі гості

з України п-ні Анни Іваницької — Від Організації Українських Жінок; радн. Іван Федечко — від Українського Крайового Патріархального Об'єднання Мирян Помісної УКЦеркви; п. М. Смондуляк — від Представництва ВО УНРади й Українського Товариства; п. Ярослав Семенен — від Спільки Української Молоді, пластун-сеньйор Іван Кулик — від Пласту; пполк. Іван Горобець — від Української Гетьманської Організації; п-ні Вікторія Мулька — від Товариства Українських Літераторів; п. Гаролд Таттун — від Відділів Британських Легіонів; пор. Андрій Фургала — від Європейської станиці УВВ; д-р Богдан Цяприна — від УСК «Січ»; п. Василь Потек — від Товариства «Гуцульщина»; п. Роман Гринаш — від Товариства «Бойківщина».

Опісля поклали до пам'ятника свої вінки представники українських громад: п-ні А. Лобас — Гаддерсфілд; пані А. Ворінгтон — Лестер; побратими: М. Галай — Аштон; М. Мадлюс — Бедфорд; М. Федак — Блякбурн; І. Павкнер — Болтон; А. Матківський — Бредфорд; М. Дрозд — Галіфакс; О. Бартків — Глостер; М. Деревиський — Діннігтон; М. Басюк — Донкастер; І. Бакун — Іпсвіч; П. Щур

— Кіхлей; М. Меуш — Ковентрі; Ковальчук — Лідс; В. Щербатюк — Лій; Г. Натинчук — Лютон; І. Болух — Манчестер; В. Филипович — Мансфілд; Г. Місан — Ноттінггем; В. Савицький — Пітерборо; В. Голубінський — Рочдейл; М. Вільшинський — Рагбі; Я. Фатерига — Скаторп; П. Герман — Свіндон-Брістол (один вінок); М. Шевчук — Челтенгем і на кінець поклав побратим Михайло Данчак з містечка Аннан, Шотландія — жертводавець будівельного матеріалу на побудову каплиці у Тарасівці.

Святкове слово присвячене світлій пам'яті Головного Командира УПА і тисячам відомих і невідомих українських героїв і героїнь, сказав інж. Василь Олесків Голова Проводу ОУН. Він навітлив культ героїв — культ мого і тяглість українського воцтва з древніх княжих часів аж до найновіших часів — княжих дружинників, козацьких лицарів, УСС, УГА, УНР, УВО, ОУН і УПА та І УД УНА, наголосивши героїзм українських героїв і героїнь, котрі протягом історичного буття української нації воювали в обороні України, за її волю, і клали своє життя на вівтарі боротьби.

Шановний доповідач згадав про 70-ліття від

заснування УВО, про 60-річчя процесу СВУ і СУМ, розгром УАПЦеркви, про духовних провідників української нації митрополитів Василя Липківського і Андрея Шептицького та про Патріярха Йосифа, про велич символічного маєстату славної пам'яті ген.-хор. Тараса Чупринки і про всіх командирів УПА, про державних мужів 20-століття, про сьогоднішні події в сучасній Україні і про нових борців та про відкриття спільних братських могил на рідних землях. . .

Двоє сурмачів (англійці) п. С. Рейткліф із своєю дочкою відіграли зворушливий останній салют.

Врочистість закінчено молитвою «Боже, вислухай благання».

* * *

Друга частина святкувань — академія і концерт — почалась о годині 4.30 пополудні у просторій сумівській залі «Хортиця». Сцена була по-святковому прибрана національним, революційним, військовим (ОБВУ) і жіночим прапорами (ОУЖ) з тризубом і погруддям св. пам'яті Тараса Чупринки та написом «Вічна Слава Героям» і і уквітчена зеленими галузками.

Преосв. Владика Михайло Кучмяк і священники — о. митрат Микола Матичак, о. прот. Григорій Лазієнко, о. Йосафат Лецишин і о. Степан Солтис служать Панахиду біля пам'ятника

*Голова СУБ д-р Любомир Мазур і ген. секретар Федір Курляк
несуть вінок до пам'ятника*

На передній стіні (у залі) виднів напис великими літерами: «МИ ЗНАЄМО, ЩО ТІЛЬКИ БОРОТЬБА ВЕДЕ ДО ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ. . .»

На сцену вийшов у призначеному часі чоловічий хор «Боян» Осередку СУМ у Ноттінгемі, під диригуванням п. Мирона Бучка, а на його тлі відкрив формально це святкове зібрання у двох мовах сот. М. Д. Гайва. Він привітав від імені май. д-ра Святомира М. Ростуна, ГУ ОБВУ і Підготовного Комітету Зладика Михайла, духовних отців, достойних гостей з України, голів і представників братніх організацій та всіх зібраних.

Хор проспівав три пісні: «Зродились ми ве-

ликої години» — муз. обробка В. Кардаша», «У дві пари несуть мари» і «Виє буря коло хати» — муз. І. Недільського.

Цими трьома піснями хор «Боян», при акомпаніменті п-ні Марії Бучок, започатковував святочну програму.

Святкове слово сказав ред. Ілля Дмитрів. Він висловив глибокий поклін і попану усім героям і героїням українського народу і визначним синам і дочкам України, які своїм життям і служінням Україні, своєму рідному народові створили собі нерукотворні пам'ятники, яких не зруйнують ні час, ні обставини. Шановний доповідач накреслив докладну і змістовно багату силуету сл. пам. Головного

Привітального листа від май. д-ра Святомира М. Фостуна, голови ОБВУ зачитав керівник святкового концерту хор. Володимир Нагайло.

На особливу увагу заслуговує коротке слово про справу визволення України гості п-ні Анни Іваницької зі Львова. Вона передала усім сердечний привіт від львів'ян і різних організацій і подякувала за матеріальну допомогу — за ліки і подарунки для потребуючих хворих в Україні уражених радіацією у часі Чорнобильської ядерної аварії. . .

У своєму слові вона сказала, що має велику честь виступати з словом своїм на святі Героїв у цій мініатюрній Україні, висловила свій поклін всім народнім героям і героїням, які в боротьбі за волю українського народу, за державну самостійність у різних історичних періодах поклали своє життя за Батьківщину. Водночас, згадала про Юрія Шухевича і про його важке життя, при тому розповіла про сучасні події в Україні, та про участь молоді в тих подіях. . .

В Україні є дуже багато ідеалістів, активно настроєних супроти московського окупанта. . . Говорила про формальні і неформальні організації в Україні та про сотні тисяч українських діячів, тих, хто роками свого ув'язнення засвідчили свою відданість ідеї

Командира УПА ген.-хор. Романа Шухевича-Тараса Чупринки, і згадав теж його родину, особливо сина Юрка, який сорок років карався в большевицьких в'язнях і концтаборах. Водночас, зreferував актуальні події і різні аспекти життя — про щоденну дійсність — які відбуваються в сучасній Україні, наголосив на потребу єдності, і закликав всіх старших і молодих до наполегливої праці для визволення своєї Батьківщини.

Святкове слово по-англійському добре опрацьоване і змістовне сказав сказав молодий прелегент п. Мирослав Щербатюк.

З черги з привітальним словом виступав голова Відділу Третього Британського Легіону з міста Лій, п. Гаролд Таттун, який подякував за запрошення і сказав, що має велику шану вже кілька років підряд виступати зі своїм словом на Святі Героїв у Тарасівці, та від свого Відділу і себе особисто, віддав поклін і шану національним героям України. . .

Опісля жіночий хор «Барвінок» Гуртка ОУЖ з Лестеру під диригентурою мгр Христини Кіллям-Кішук, гарно проспівав три пісні: «Я сьогодні від вас відв'їжджаю» — повстанська пісня, — муз. обр. Зої Маркович, «А мати ходить на курган» — слова Д. Лисенка, муз. обр. А. Пашкевича. і «Зірвалися хуртовина» — народня пісня.

Сот. Маріян Д. Гайва відкриває святковий концерт

Виступ жіночого хору «Барвінок» з Лестеру

державної незалежності... Боротись за українську державність і національну самобутність — це священний моральний обов'язок кожного українця.

У продовженні святкової програми виступив хор «Боян» і проспівав: «Хор бранців», із поеми «Гамалія» — муз. М. Лисенка, «Марширують вже повстанці» — повстанська пісня і «Марш Дивізії» — слова О. Лисенка, муз. Є. О. Садовського, соліст Тарас Мороз. З черги, двоє рецитаторів відрецитували вірші: п-ні Марійка Карапата «Ти вічний є серед живих», а побр. Василь Камінський «Чупринці». Відтак хор «Барвінок» проспівав такі пісні: «Люблю є тебе Україно» — муз. М. Костецького, «Сльози матері» слова Д. Луценка, муз. І. Шамо і «Писаний камінь». Фортепіяновий супровід подавала панна Сера Морфей. В кінцевій точці святкової програми хор «Боян» проспівав дві пісні: «Вперед, вперед» — з пісень УПА, «Вічний революціонер» — муз. М. Лисенка і останню пісню «За рідний край» — муз. О. М. Гайворонського.

На закінчення врочистостей, керівник святкової програми хор. Володимир Нагайло (його заступником був хор. Маркіян Шептицький) — на тлі хорів — висловив сердечну подяку від імені Головної Управи ОБВУ, Підготовчого Комітету, Владиці Михайлові, всч. отцям, почесним гостям, всім виконавцям святкової програми та всім учасникам свята, що прибули на це крайове величаве Свято Героїв і сповнили свій національний обов'язок.

Співом англійського і українського національних гимнів закінчено ці святкування в пошану й пам'ять усіх полеглих за волю України.

Відповідальним за порядок у залі і на площі був хор. Теодор Данкович, а впорядниками були побратими з Відділів ОБВУ Ноттінггем, Дарбі і Лестер. За декорацію сцени відповідали побратими з Відділу ОБВУ Лестер.

Цілу врочистість фільмували члени УВАТ при Відділі СУБ у Брадфордї.

М. В. Гуменний

ПОБРАТИМСЬКИЙ ВЕЧІР У БРАДФОРДІ

У суботу, 16 червня нинішнього року в Брадфорді відбувся старанням місцевого Відділу ОБВУ товариський побратимський вечір, що на нього прибули не тільки члени Відділу та громадяни з Брадфорду, але також із інших сусідніх Відділів ОБВУ.

Побратимський вечір відкрив о год. 6.00 увечері хор. Павло Татарин, довголітній голова Відділу ОБВУ, та привітав усіх учасників, членів ОБВУ, голів і членів сусідніх Відділів ОБВУ, громадян, голову Суду Чести ОБВУ май. Миколу Веремієнка й також передав вітання від голови Головної Управи ОБВУ май. д-ра Святомира М. Фостуна. Голова Відділу привітав також сердечно гостей з України. Ще перед вечерею він також зачитав привітання Святішому Патріярхові УАПЦ Мстиславові, що його всі присутні одобрили і прийняли довготривалими оплесками. Хор. Павло Татарин сказав при тому про значення такої переважливості історичної події у життю УАПЦ і нашого народу як проголошення патріярхату Української Автокефальної Православної Церкви, що відбулось у Києві на всеукраїнському православному Соборі в днях 5-6 червня цього року. Нагадаймо при

тому, що справа завершення УАПЦ патріярхальним устроєм була особливо в увазі сл. пам. Головного Отамана Симона Петлюри, про що він писав у своїх листах тодішньому міністрові віроісповідань уряду УНР проф. І. Огієнкові.

Опісля був піднесений тост за український народ, а потім наші працюючі пані подали багату вечеру.

У розваговій частині цього побратимського вечора грала оркестра з Лідс — Брадфорду — М. Лисенчук, М. Мальна та М. Мотрук, які в додатку до гри на музичних інструментах приспівували до кожного танцю, і співали з легкістю та гармонійно. Танцювальна забава протягнулася пізно в ніч, і всі були вдоволені доброю програмою цього побратимського вечора.

Відділ ОБВУ в Брадфорді влаштовує такі побратимські вечори кожного року і, це вже стає гарним і корисним звичаєм, бо кожний такий вечір зміцнює єдність, відновляє дружбу та відчуття серед членів ОБВУ, що вони — одна велика вояцька сім'я.

В. П.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ОБВУ

У суботу, 23 червня 1990 року в Манчестері, у великій залі місцевого Відділу СУБ відбулися Загальні Збори двадцять восьмого скликання Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії із участю 72 делегатів, членів керівних органів ОБВУ, представників громадських установ, організацій і товариств та гостей.

Загальні Збори відкрив о год. 1.45 пополудні голова ОБВУ май. д-р Святомир М. Фостун, вітаючи всіх учасників, а молитву провів всч. о. крилошанин Ярема Гаврилюк, почесний капелян ОБВУ. Збори обрали свою ділову президію, яка і проводила нарадами — пор. Володимир Лесюк — голова, хор. Володимир Нагайло — заст. голови і секретарі — ст. бул. Василь Щербатюк і ст. дес. Теодор Окунь. До почесної Президії Загальних Зборів були запрошені — всч. о. крилошанин Ярема Гаврилюк, дир. СУБ хор. Маркіян Шептицький, п-ні Геня Мандзій — член ГУ ОУЖ, д. Ярослав Семенен — голова СУМ, хор. Теодор Данкович — СК «Січ», сот. інж. Ярослав Гав-

рих — голова УГКомітету Тисячоліття і представник Пласту та КоДУС, полк. Іван Горобець — голова УГО, пхор. Микола Яцків — представник товариства «Бойківщина», хор. Іван Скальський, член дирекції «Подолії». Після запрошення почесної президії хор. Володимир Нагайло зачитав список померлих членів ОБВУ протягом звітного часу (92 члени), що їх пам'ять вшановано однохвилинною мовчанкою. Опісля представники громадських установ, організацій і товариств привітали усно Загальні Збори, а з черги голова Зборів зачитав також численні письмові привітання Загальним Зборам.

Заслухавши привітань Загальні Збори обрали такі ділові комісії:

а) верифікаційну: Хор. Михайло Захарчук — голова, члени — хор. Павло Татарин і бул. Остап Марковський;

б) номінаційну: Пор. Богдан Головатий — голова, члени — хор. Василь Гуменюк і хор. Петро Дюк;

в) фінансово-бюджетну: сот. Маріян Д. Гай-

ва — голова, члени — хор. Маркіян Шептицький і хор. Михайло татарчук:

г) резолюційну: ппор. Михайло Поврозник — голова, члени — хор. Михайло Ткачук і хор. Михайло Захарчук.

г) комісію до причитаного протоколу з попередніх Загальних Зборів: хор. Теодор Данкович, члени — ст. бул. В. Чіча і бул. Осип Семчишин.

Про загальну діяльність нашої комбатантської організації, її Головної Управи та Президії звітував уступаючий голова май. д-р Святомир М. Фостун. Його звіт був прийнятий з великим признанням делегатів і справжньою овацією — висловом вдячності за те, що незважаючи на своє нездужання голова ОБВУ проводив увесь час діяльністю нашої комбатантської організації, без жадного перебою.

Про фінансову господарку ГУ ОБВУ звітував фінансовий референт сот. Маріян Д. Гайва. Опісля голова Зборів зачитав звіт голови Суду Чести ОБВУ май. Миколи Веремієнка, який маючи нещасливий випадок не зміг прибути на Загальні Збори. Звіт Контрольної Комісії подав її член ппор. Богдан Рогач, заступаючи голову КК ппор. Михайла Гринюка, і пропонуючи Загальним Зборам уділити абсолюторію уступаючій Головній Управі, що й було зроблено, з наголошенням іще раз признання голові ОБВУ.

З черги програмову доповідь сказав май. д-р Святомир М. Фостун, наголосивши в ній загальні напрямні дальшої діяльності нашої комбатантської організації в обличчі великих змін, що проходять у нашій батьківщині і матимуть теж вплив на положення нашої праці в черговій каденції, а теж може й навіть принести певні зміни в системі нашої загальної праці.

Голова верифікаційної комісії подав у дальшому порядку ділових нарад звідомлення тієї комісії, яка визнала, що в нарадах Загальних Зборів беруть участь 72 делегати. Опісля приступлено до обрання нових керівних органів ОБВУ, і на пропозицію номінаційної комісії Загальні Збори переобрали одноголосно май. д-ра Святомира М. Фостуна знову головою ОБВУ на чергову каденцію — 1990-1992 роки, а також переобрали без змін членів Головної

Управи, заступників і членів Суду Чести, заступників і членів Контрольної Комісії та заступників.

Загальний плян праці нашої комбатантської організації у новій каденції подав голова май. д-р Святомир М. Фостун, реферуючи широкий її засяг в організаційній ділянці, видавничій, зовнішній та загально-внутрішній. Цей плян праці був схвалений одноголосно. Фінансово-бюджетна комісія подала проект бюджету на розгляд Загальним Зборам, а також запропонувала підвищити членську вкладку. Після дискусії Збори схвалили підвищити членську вкладку всім членам ОБВУ від 1 січня 1991 року, так, що працюючі члени платитимуть річно ф. 4.80 а непрацюючі — ф. 2.40.

З черги пор. Петро Кіщук, орган. референт ОБВУ оголосив, що Президія Головної Управи ОБВУ признала перехідну чашу ОБВУ за добру діяльність у минулій звітній каденції (1988-1990 роки) Відділові ОБВУ в Манчестері (один рік) і Відділові ОБВУ в Гаддерсфілді (другий рік).

Згідно постанови Президії Головної Управи ОБВУ голова май. д-р Святомир М. Фостун нагородив сот. Маріяна Д. Гайву за довголітню (більш 35 років) безперебійну працю у Головній Управі нашої комбатантської організації найвищим відзначенням — золотим хрестом 1 кляси з мечами, і вручив йому цей орден у супроводі пхор. Михайла Поврозника і пор. Петра Кіщука.

після запитів, дискусії і пропозицій резолюції XXVIII Загальних Зборів зачитав голова резолюційної комісії ппор. Михайло В. Поврозник, і вони були прийняті одноголосно.

Закінчуючи ділові наради Загальних Зборів голова ділової президії пор. Володимир Лесюк висловив подяку членам цієї президії, всім комісіям Загальних Зборів, представникам громадських установ, організацій і товариств, подякував всч. о. крилошанинові Яремі Гаврилюку, місцевим Відділам СУБ і ОБВУ за гостинність, делегатам за ділову участь у Загальних Зборах, іще раз побажав голові ОСЗУ скорого видужання і заклав Загальні Збори ОБВУ о год. 6.00 ввечері, а всі присутні проспівали український національний гімн.

М. Т.

ПАНАХИДА В ПАМ'ЯТЬ УКРАЇНСЬКИХ ГЕНЕРАЛІВ

У неділю, 15 липня нинішнього року в церкві Успіння Пресвятої Богородиці манчестерської парафії УАПЦ о год. 11.00 дня була відслужена Служба Божа і Панахида в пам'ять українських генералів — ген. полк. Павла Шандрука, Головнокомандуючого УНА, і ген. пор. Михайла Крата. Службу Божу служив всч. о. протоіерей Афанасій Максимук настоятель тієї парафії. На Службу Божу і Панахиду прибули не тільки вірні, але й члени манчестерського Відділу ОБВУ в одностроях і з прапором, під проводом голови Відділу ОБВУ бул. Остапа Марковського. Проповідне слово в пам'ять померлих генералів сказав о. Максимук, а після Панахиди проспівано «Вічна пам'ять» і віддано прапором останній салют.

Після Служби Божої в прицерковній залі відбулася друга частина відзначення пам'яті померлих генералів, що її започаткував молитвою о. настоятель, а вступне слово сказав голова Відділу ОБВУ бул. О. Марковський

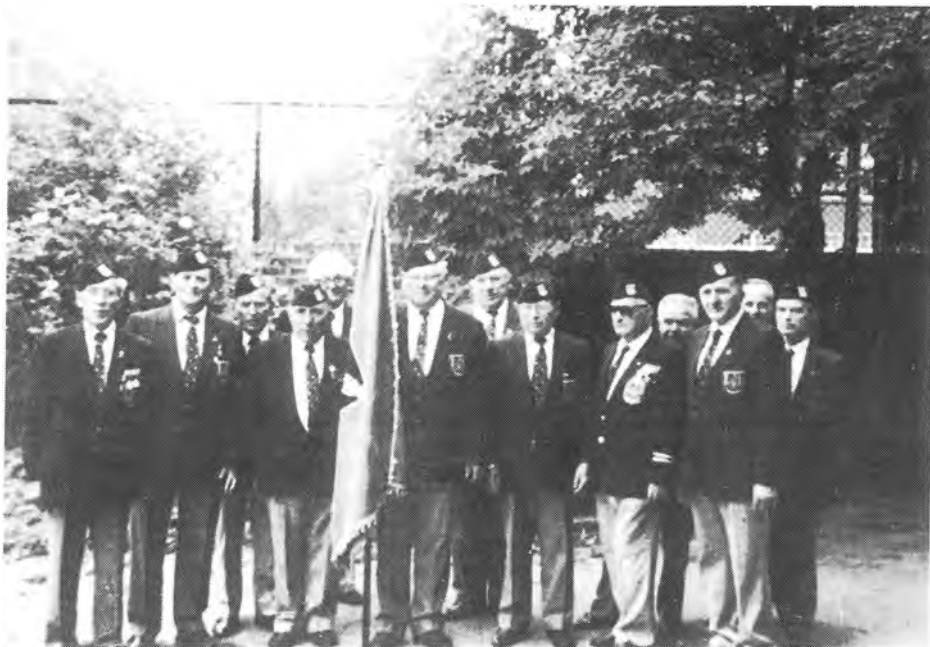
привітавши о. настоятеля, паніматку, всіх присутніх та згадав обидвох генералів, що залишили нам їхній вояцький заповіт. Доповідь присвячену обидвом генералам зачитав дес. Василь Шаблінський. Була також деклямація присвячена пам'яті генералам. Закрив цю другу частину відзначення пам'яті генералів бул. Остап Марковський, подякувавши всч. о. прот. Афанасові Максимуку за відслуження Служби Божої і Панахиди і всім мирянам за участь у моліннях та вшановання пам'яті українських генералів. Він відмітив, що Головна Управа ОБВУ поставилася особливо прихильно до такої доброї ініціативи манчестерської парафії УАПЦ і Відділу ОБВУ, щоб спільно відзначити пам'ять засуджених українських генералів.

Після закінчення другої частини відзначення було чайне прийняття в тій же прицерковній залі.

Учасник

В часі Панахиди в церкві Успіння Пресв. Богородиці

Учасники Панахиди — члени манчестерського Відділу ОБВУ

У ПАМ'ЯТЬ ПОЛЕГЛИХ ПІД БРОДАМИ

Старанням голови Округи ОБВУ — Середня Англія, пор. Петра Кіщука цього річчя вшановання пам'яті полеглих воїнів Дивізії «Галичина» під Бродами відбулось у четвер, 19 липня в м. Дарбі. Там у пополудневих годинах прибули численні члени ОБВУ й громадянство з Дарбі, Ноттінгхаму, Лестеру, Ковентрі і Буртон-он-Тренту та Волвергемптон. В місцевій українській католицькій церкві члени ОБВУ в однострою стали двома лавами обабіч пропам'ятної плити вмурованої у пам'ять полеглим воїнам І УД УНА. Бул. П. Гринів стояв з прапором ОБВУ, а поруч станули члени Головної Управи ОБВУ — пор. Петро Кіщук, пор. Володимир Лесюк і хор. Теодор Данкович.

О год. 4.30 пополудні учасники брідської кампанії — хор. Теодор Данкович і бул. І. Рак внесли і поклали до плити вінок від Округи ОБВУ. Після покладення вінка всч. о. Степан Солтис відслужив Панахиду. Співом проводив п. Т. Польовий. Після відслуження Панахиди о. Степан сказав проповідне слово, в якому вказав на героїзм воїнів І ІД УНА, які поклали своє життя в бою під Бродами за віру і землю батьків своїх. Після його проповідного

слова всі проспівали «Коли ви вмирали вам дзвони не грали». З черги пор. Петро Кіщук подякував отцеві за відслуження Панахиди п. Т. Польовому за проведення співом і всім присутнім. У закінчення проспівано молитву «Боже вислухай благання».

Опісля всі переїхали до дому місцевого Відділу СУБ, де пані — члени Гуртка ОУЖ та господарі — Управа Відділу ОБВУ в Дарбі пригостили всіх перекускою. Учасник брідської кампанії пор. Володимир Лесюк сказав доповідне слово про брідську кампанію та участь у ній нашої Дивізії, подавши при тому широкий спектр політичного положення в Україні в часі творення Дивізії, відсилаючись на різні багаті джерела. Після доповіді пор. Петро Кіщук висловив сердечну подяку всч. о. Степану Солтисові, пор. Володимирові Лесюку за його доповідне слово, паням з ОУЖ і Управі Відділу ОБВУ за гостинність та всім присутнім за численну участь. Проспіванням національного славня закінчено це окружне вшановання пам'яті полеглих наших воїнів під Бродами.

П. Г.

СВЯТО УКРАЇНСЬКОЇ ЗБРОЇ

Старанням Округ ОБВУ — Лондон і Південь відбулось у неділю, 19 серпня нинішнього року в оселі СУБ «Сиденгирст» у Чіддінгфолді, в графстві Саррей Свято української зброї, у підготовку якого вклала багато праці головно Округа ОБВУ — Лондон та її довголітній голова хор. Михайло Ткачук.

Хоч днина заповідалась непогідною та все-таки на Свято прибуло численно громадянство, а теж і члени ОБВУ. О год. 11.30 дня члени ОБВУ в одностроях стали у два ряди біля пропам'ятної плити, і хор. Михайло Ткачук зголосив звіт першому заступникові голови ОБВУ сот. Маріяну Д. Гайві. Після того був відіграний український національний гімн, а потім члени вмарширували і станули біля польового престолу, при якому о. д-р Роман Чолій відслужив польову Службу Божу, при співі дяків і громадянства та сказав добре проповідне слово.

Після проспівання «Боже Великий» і патріархальної молитви колона членів ОБВУ підійшла до пропам'ятної плити й там сот. Маріян Д. Гайва, ппор. Михайло В. Поврозник — ген. секретар ОБВУ і хор. Маркіян Шептицький — член Президії Головної Управи ОБВУ поклали вінок до плити. Проспіванням «Не пора, не пора» закінчено першу частину Свята, а в часі обідньої перерви, що тривала до год. 3.00 пополудні, випогодилось, на превелику радість організаторів Свята та його учасників.

Точно о год. 3.00 пополудні хор. Михайло Ткачук відкрив другу частину Свята, привітав усіх членів ОБВУ та громадянство, і попросив до святкового слова проф. Олександра Бондарівського, який подав дуже дбайливо опрацьовані історичні факти збройної боротьби українського народу за своє визволення, а водночас, і подав широкий спектр сучасного сьогодення України та її ставання на шлях свого удержавлення і усамостійнення.

З черги музично-інструментальний дует з Волтгам Кросу — Емілія Винничук і Анна Хохуляк проспівали чотири пісні: «Наш рідний край», «Сонце сідало за гори», «Ой люба дівчино» і «Як не любити тебе Україно». Гости з України п-на Леся Кульчицька виступаючи в програмі цієї другої частини Свята також відіграла на піаніно три мелодії: «Українська думка», «Розпрощався козак» і «Гей там на

горі Січ іде», при тому «Розпрощався козак» вона і заспівала. Опісля побр. Андрій Легіт, відомий наш поет зачитав свого вірша з нової збірки, а теж рецитував три поезії присвячені Тарасу Шевченкові, Василю Симоненкові та українській мові. Продовжуючи програму дві бандуристки — Ганя і Соня Смондуляки проспівали під гру на власних бандурах «Гей там на горі Січ іде» і «Реве та стогне Дніпр широкий».

У розваговій частині Святі виступив гуморист Василь Крамар з Бедфорду та протягом 40 хвилин веселив присутніх своїми жартами та гуморесками. Він уже четвертий раз виступає на Святі, щороку з новою гумористичною актуальною тематикою. Ст. бул. Василь Крамар — довголітній громадський діяч у Бедфорді. Він уже 30 рік з черги голова місцевого Відділу СУБ, голова КК Відділу ОБВУ та голова УТК, а зі своїм гумористичним репертуаром він уже часто виступав у Відділах ОБВУ й в українських громадах.

Закриваючи свято в надвечірніх годинах сот. Маріян Д. Гайва висловив сердечну подяку організаторам Свята головам обидвох Округ ОБВУ, відмітив особливий вклад праці хор. Михайла Ткачука — голови Округи ОБВУ — Лондон, а теж Управи і членів лондонського Відділу ОБВУ, бо цей Відділ кожного року приходить з повною технічно адміністративною допомогою у підготові та проведенню згаданого Свята, подякував сердечно всім, о. д-р Р. Чолієві, учасникам-виконавцям другої частини Свята, Управам Відділів і членам ОБВУ та всьому громадянству за численне прибуття і участь у Святі, зокрема відмітив численну участь молоді, яка ще довго після закінчення Свята співала разом із старшими українські пісні.

Успішно відбуте Свято української зброї при численній участі громадянства (около 600 осіб), у тому багато гостей з України. участь молоді, вказують на потребу продовжувати далі влаштовувати щорічно таке свято підбираючи його відповідну програму. Годиться відмітити при тому теж добру співпрацю адміністрації і персоналу оселі та їхню допомогу у всьому, забезпечення учасників харчами та всім іншим.

В. Гуменюк

БОГДАН ГОРИНЬ ВШАНУВАВ ПОЛЕГЛИХ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ

Рідко збирається тільки людей у Тарасівці як це було в неділю, 26 серпня 1990 року. Вони прибули привітати і почути достойного гостя з України, народного депутата парламенту п. Богдана Гориня. Того дня він відвідав Тарасівку де поклав вінок до пам'ятника полеглим за волю України.

Вже в ранніх годинах організатор вчорашньої та пор. В. Лесюк приготували учасників коло пам'ятника де збиралися члени Головної Управи ОБВУ, і члени Відділів ОБВУ які прибули в одностроях щоб гідно привітати гостя. При вході до пам'ятника вони оформили почесну чоту а біля пам'ятника зібралася чисельна публіка. О годині 11.45 дня ппор. М. Гринюк оголосив приїзд гостя а всі його сердечно привітали. Гість тоді поклав вінок з

живих квітів і віддав поклін полеглим героям при символічній могилі з хрестом.

Відтак Богдан Горинь сказав коротке слово в якому між іншим говорив: »Переходячи до славного періоду наших визвольних змагань, наших січовиків, Українських Січових Стрільців, до нашої славної армії збройних сил України, які під проводом Симона Петлюри писали яскраві сторінки історії нашої боротьби. А далі аж до великого руху опору, це одної сторінки більше відомої й ославленої вами але менше відомої на Україні. За те тої сторінки яка якраз пишеться повно і правдиво молодими істориками пробудженими до національного життя. І ніколи, ніхто не може забрати славного періоду Української Повстанської Армії, бо полегли в боротьбі ніколи

*Богдан Горинь несе вінок до пам'ятника в супроводі
пор. Петра Кіщука і пор. Володимира Лесюка*

не можуть умерти, а слава генерала Тараса Чупринки знову пробуджує Україну до свідомості і безстрашності нашої боротьби.

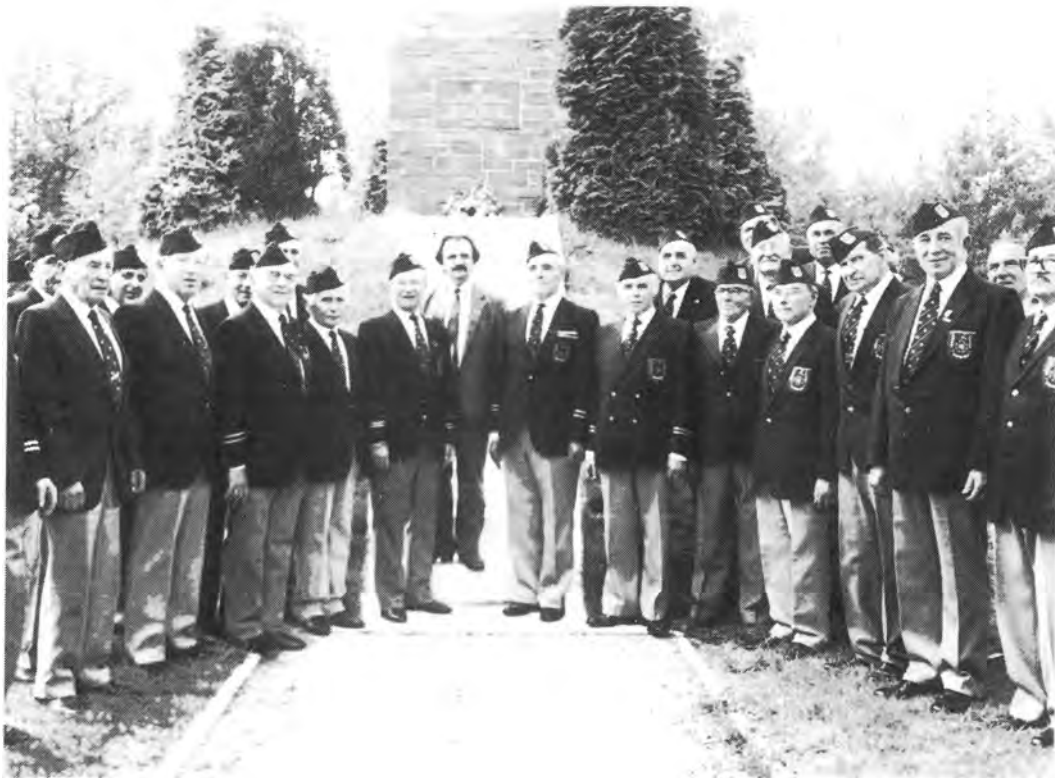
Зараз в Україні іде боротьба за пробудження всієї України до нового, незалежного життя, і серед тих проблем які стоять перед Україною, це в першу чергу проблема створити власні збройні сили України яка була підневільна, але зараз розпадається імперія, та вже всім очевидне і нема сили яка б зупинила її розпад. Народ пробуджується до нового

життя і піднімаються в всій країні синьо-жовті прапори. Перший появився він у Львові на високій вежі ратуші а потім у Тернополі, Івано-Франківську, зовсім несподівано в Житомирі, Києві і в інших містах, а разом із тим символом нашої свободи і нашої незалежності росте ідея створення своїх збройних сил.

Як представник парламенту я беру участь у всіх процесах боротьби за незалежність, і розумію, що зараз там важним є, крок за кро-

*Богдан Горинь промовляє після покладення вінка
до пам'ятника*

Спільна знімка Богдана Гориня і членів Головної Управи та рядових членів ОБВУ біля пам'ятника

ком іти за утвердження нашої незалежності, за формування збройних сил. Є вже постанови, щоб усі хто включений на військову службу і засланий у далекий край імперії, повернув на Україну відбуваючи в ній військову службу. Коли повернуться в свої республіки грузини, вірмени, литовці, а українські вояки з Литви, Вірменії, Азербайджану, Росії повернуться в Україну, то це буде та основа українських збройних сил, яка стане в майбутньому нашою обороною.

Я вірю, що ніколи ми не були в такій єдності й не почували себе великим народом як саме в той час, який дала нам історія.

Сьогодні, незалежно від того де б не жив українець: в Англії, далекій Австралії, в Аргентині чи в Канаді, він повинен думати над тим що він може зробити для української держави.

І я вірю, що коли наші думки будуть спря-

мовані в одну ціль, ми можемо спільними українськими силами побудувати українську самостійну державу. Слава Україні!

Учасники нагородили промовця оплесками, а пор. П. Кіщук подякував йому від імені ГУ ОБВУ та всіх учасників за покладення вінка та за його слово. Тоді всі учасники проспівали «Ще не вмерла Україна».

Це було слово, яке саме учасники хотіли почути. Піднесені духовно і запевнені, що над долею українського народу працюють найкращі її сини.

Депутат українського парламенту який є також головою РПУ України округи Львова та членом комісії зовнішніх контактів, відвідав уряди Європи, Великої Британії, залишив нас і тепер у поспіху бо мав доповідь у Волвергемптоні.

Василь Верцаба

У ПАМ'ЯТЬ ВОЇНІВ І УД УНА

У погідний підосінний день у пополудневих годинах у суботу, 9 вересня нинішнього року до гарної лісової місцевості Каннок — Чейз, у графстві Стаффордшір прибули члени ОБВУ, а з ними й громадянство, щоб ушанувати там пам'ять похоронених на воєнному цвинтарі воїнів І УД УНА.

Всі зібралися біля гарно прибраної квітами плити-пам'ятника. По її обидвох сторонах станули прапороносці з прапорами — національним і ОБВУ, а члени ОБВУ в однострою під командою пор. Петра Кіщука творили два шпалери, що на їхньому чолі станули члени Головної Управи ОБВУ — пор. Володимир Лесюк, хор. Володимир Нагайло хор. Теодор Данкович і пор. Петро Кіщук, організатор цього поминального вшановання. На початку хор. Володимир Нагайло, дес. Т. Козубовський і побр. П. Чайківський поклали до плити вінок від Округи ОБВУ — Середня Англія.

Після покладення вінка всч. о. митрат Микола Матичак відслужив Панахиду. Співом проводив піддиякон Павло Малицький. Після відслуження Панахиди всч. о. митрат сказав глибоко патріотичне починаючи його словами

з народної поезії: »Ідім до тих могил, що сплять у них борці«. Після його зворушливого проповідного слова всі проспівали тужливе »Видиш брате мій«, а тоді пор. Петро Кіщук від імені Головної Управи ОБВУ її голови май. д-ра Святомира М. Фостуна висловив сердечну подяку всч. о. Миколі Матичаку за відслуження Панахиди, піддияконові П. Малицькому за проведення співом, хор. Вол. Нагайлові за поміч у підготовці цього поминального вшановання похоронених на тому воєнному цвинтарі воїнів І УД УНА, що померли у Великій Британії в перших повоєнних роках з причин поранення чи різних хворіб.

На запрошення хор. Вол. Нагайла всі потім переїхали до Волвергамптону, і там у залі місцевого Відділу СУБ пані — члени Гуртка ОУЖ пригостили всіх багатою перекускою, після якої пор. Петро Кіщук висловив їм сердечну подяку за гостинність, а теж і подякував господарям цієї гостини за їхню поміч у проведенню цього річного поминального вшановання пам'яті наших побратимів похоронених у Каннок-Чейз.

П. Г.

XXXVI КРАЙОВИЙ ВОЯЦЬКИЙ З'ІЗД ОБВУ

Цьогорічний, вже XXXVI з черги Крайовий Вояцький З'їзд ОБВУ відбувся в суботу, 22 вересня в м. Олдгамі в залі міської управи під кличем »За волю України!«, наголошуючи вагоме значення національного відродження українського народу в наше сьогодення.

Підготовою З'їзду займався Підготовчий Комітет, що його головою був пор. Богдан Головатий. Цей комітет діє постійно вже кілька років, із уваги на те, що З'їзд кожного року відбувається в м. Олдгамі. Точно, о год. 4.00 пополудні почесна група членів ОБВУ в однострою вмарширувала на сцену, прибрану емблемами ОБВУ, тризубом та великим написом-кличем — »За волю України!«, а орг. референт ІУ ОБВУ пор. Петро Кіщук зголосив З'їзд голови ОБВУ май. д-рові Святомиру М. Фостуні, який помимо свого нездуження прибув на З'їзд. Голова віддавши вояцький салют почесній групі відкрив З'їзд, сердечно вітаючи всіх його учасників, гостей з України, вокальну групу з Києва »Козацькі забави«, привітав посадника міста радника Сіда Джекобса, його дружину, письменника з Києва Юрія Покальчука та побажав усім гарно й

весело провести час на З'їзді, що пройшов у двох частинах — офіційно-концертній і балу.

Офіційно-концертною частиною З'їзду проводив хор. Володимир Нагайло, а його заступником був хор. Михайло Татарчук. Концертну частину почав репрезентативний танцювальний ансамбль СУБ »Орлик«, під мистецьким керуванням його хореографів — п-ні Марії Бабич і п. Дмитра Парадюка. Цей ансамбль вивів на сцені нові танці »Козацтво« (чоловічий танець) присвячений З'їздові, а потім »Стрічки« (дівочий танець). З черги хор. Маркіян Шептицький зачитав скорочено численні письмові привітання З'їздові, що наспіли від Ієрархів і духовенства українських Церков, СКВУ, СУФВ, РУКО, КОУГЦУ, АБН, ОУН, проводів українських комбатантських організацій у вільному світі, українських суспільно-громадських установ організацій і товариств у Великій Британії, а теж від окремих українських діячів. Посадник міста Олдгаму Сід Джекобсон вітав усіх учасників З'їзду, висловившись прихильно про українську громаду в Олдгамі та закликав українців плекати і ніколи не забувати своєї культу-

Голова ОБВУ май. д-р Святомир М. Фостун відкриває З'їзд

Виступ «Кобзарського Братства»

ри. Після його слова п-на Анна Стасів у супроводі пор. Петра Кіщука піднесла дружині посадника чудову китицю квітів.

Опісля на сцену вийшов тенор вокальної групи «Козацькі забави» Олег Марцінківський який при грі на гітарі проспівав «Повіяв вітер степовий» — пісню-присвяту рокам великого голоду 1932-1933 рр. і «Український пригнічений народ», він рецитував теж «Розвивайся ти високий дубе», а потім продовжував піснею «О, Україно, о лоба ненько», яку з ентузіазмом підхопила вся зала.

Святкове слово по-українському сказав голова ОБВУ май. д-р Святомир М. Фостун вказавши на історичне минуле нашої нації, яке пов'язане з її сьогоденням і вагітне її майбуттям. Він наголосив вагому ролі і значення українського воїна в історичному бутті української нації відмітивши, що український модерний воїн професійно вишколений це гарант суверенності і самостійності української нації та української держави. «Карбуймо, дорогі земляки, — сказав голова ОБВУ, на скрижалях цього буремного ХХ століття велике і святе слово — Україна!». По-англійському сказав доповідне слово молодий член ОБВУ побр. Мирослав Щербатюк із Лію.

В рамках дальшої програми концертної

частини З'їзду ансамбль «Орлик» вивів на сцені танець (дівочий) «Осінь» і мішаний танець «Козачок-завірюха». З черги велике зацікавлення викликав виступ вокальної групи «Козацькі забави» з Києва, що його почали виконавці в стилізованому козацькому одязі дотепними жартами, а потім під гру своїх різних музичних інструментів заспівали «Гей ви стрільці січовії» та «Ой, там на горі». Після їхнього виступу привітальне слово З'їздові сказав гість — письменник з Києва Юрій Покальчук, наголошуючи значення і вагомість плекання української культури, що саме й наполегливо робить тепер українська молодь у нашій батьківщині. І знову ж ансамбль «Орлик» виступив із танцями: «Сніг у саду» (дівочий танець) і «Метелиця» (мішаний) захоплюючи публіку своїм мистецьким виконанням.

Офіційно концертну частину цього річного Крайового Вояцького З'їзду збагатили кількарізкові виступи на сцені відомого і популярного «Кобзарського Братства», які при грі своїх бандур проспівали в першому своєму виступі «в'язанку» на тему козака Максима Залізняка, і «Наливаймо браття», у другому виступі вони співали: «Ой у лузі червона калина», «Ну й що ж, як прийдеться умерти», і

Виступ вокального колективу «Козацькі забави» з Києва

Фінал офіційно-концертової частини З'їзду ОБВУ

«Збудись Україно — постань», а в третьому виступі «Вищий, вищий моя кирпата», «Ой, під вишнею» і «Та орав мужик».

Резолюції З'їзду зачитав пор. Володимир Лесюк і вони були прийняті грімкими оплесками. Перед фіналом офіційно-концертової частини З'їзду сот. М. Д. Гайва виступив із закликом до масової участі в протестних акціях проти нового союзного договору, солідаризуючись у тих акціях з нашим народом в Україні. Спільним виходом усіх учасників багатой і вдалої офіційно-концертової частини З'їзду, подякою їм та проспіванням українського національного гімну закінчено першу частину З'їзду.

Друга частина цього річного З'їзду — бал, у часі якого грала оркестра п. І. Туїшина, визначалась тим, що на бал прибуло дуже багато української молоді, а також атракцією були виступи вокальної групи «Козацькі забави». Їхні бравурні, різномірні народні і козацькі пісні викликали велике захоплення серед учасників. У часі перерви між танцями вони проспівали «Ой, на горі цигани стояли», а до танців грали «Слов'янську польку», «Кук» (також польку), потім співали «Ой чорна я си чорна» та інші веселі пісні. На особливе

відмічення заслужував співак-бас — Анатолій Матвійчук. Він між іншим проспівав чудово арію Карася з опери «Запорожець за Дунаєм» здобувши грімкі оплески та захоплення слухачів.

Треба ствердити, що виступи наших гостей з Києва в другій частині З'їзду — балу були великою та успішною атракцією для публіки, і під тим оглядом бал був вельми успішний, У часі балу відбувся теж розіграш лотерії, що його провів пор. Володимир Янківський з допомогою ст. бул. Василя Щербатюка. Проводив балем хор. Маркіян Шептицький. Пізно вночі всі учасники З'їзду покидали велику модерну залю міської управи м. Олдгаму, вдоволені гарною програмою офіційно-концертової частини З'їзду, а теж не менше і з добре проведеного балу, що його збагатили своєю веселою програмою наші гості з України.

Головній Управі ОБВУ та Підготовньому Комітетові належить особливе признание і подяка за дбайливу підготову цього успішного відбутного Крайового Вояцького З'їзду, чи не під найбільш актуальним у наше сьогодніня кличем — «За волю України!».

М. Яцків

ВІДИЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ

БАЛЬ ЙОСИП, нар. 13.8.1917 в Кривці. Учасник боїв під Монте Кассіно. Вояк польського корпусу, нагороджений багатьма орденами за воєнну кампанію. Член ОБВУ. Помер 8.8.1990 року в Бедфорді і там похоронений.

БАРАБАШ ІВАН, нар. 11.9.1912 року. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер у Бедфорді 1.5.1990 року і похоронений там же 11.5.1990 року.

БЕРЕЗОВСЬКИЙ МИХАЙЛО, дес. народжений 1.3.1919 року в Черемкові, Івано-Франківська область. Гармаш І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 26.2.1990 року в Едінбурзі, Шотландія, і там похоронений 1.3.1990 року.

БОДНАР МИХАЙЛО, ст. вістун. народжений 21.2.1921 року в Бариші, Бучаччина. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 1.7.1990 року в Кембріджі і там похоронений 5.7.1990 року.

ДАНЧИШИН МИХАЙЛО, народжений 11.2.1912 року в Іванцеві, Тернопільська область. Вояк польської армії в 1935-1936 роках: Член ОБВУ. Помер 7.6.1990 року в Аштоні і там похоронений.

ДОРОШЕНКО ТЕОДОР, народжений 27.2.1911 року в Радвалові, Рогатинщина. Вояк польської армії в 1933-34 рр., і вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 18.4.1989 року в Едінбурзі, Шотландія і там похоронений.

ДЯКІВ МИХАЙЛО, народжений 2.4.1914 року в с. Вербіж, Львівської області. Вояк польської армії у 1936-1937 роках, вояк І УД УНА в 1944-1945 роках. Член ОБВУ — Відділ у Дарбі. Помер 3.8.1990 року і там похоронений 18.8.1990 року.

ЖИТКЕВИЧ МИХАЙЛО, підх. народже-

ний 13.11.1927 року в Данильчу, Івано-Франківської обл. Підфіцер німецької армії і І УД УНА. Активний місцевий діяч української громади в Данді, Шотландія. Помер 6.2.1990 року в Данді і там похоронений.

ГОРИЧУК ПАВЛО, народжений 2.5.1922 року в Стриївці. Вояк другого польського корпусу в 1941-1945 роках. Гармаш. Учасник боїв на італійському фронті в 1944 році. Член ОБВУ. Помер 31.8.1990 року в Глостері й там похоронений 6.9.1990 року.

ЗОБКІВ МИХАЙЛО, нар. 10 грудня 1926 року в с. Коколин, Рогатинського рай. Івано-Франківська обл. Кол. вояк І УД УНА. Член ОБВУ в Лестері. Похоронений там же 3 вересня 1990 року.

ІВАНШАК ОЛЕКСА, нар. 24.3.1924 року в Добровоті, Надвірнянський рай. Івано-Франківська область. Вояк німецької армії, в 1944-1947 роках вояк польської армії. Член ОБВУ. Помер 26.8.1990 року в Манчестері й там похоронений 30.8.1990 року на кладовищі Мостон.

КАЗИМИР ІВАН, ст. дес. народжений 11.6.1923 року в Коровниках, Перемищина. Гармаш І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 6.4.1990 року в Болтоні й там похоронений 17.4.1990 року.

КАРПА ПЕТРО, нар. 12.6.1924 року в Маріянцях. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 17.6.1989 року в Едінбурзі й там похоронений 21.6.1989 року.

КІНДІЙ СТЕПАН, май. народжений 8.1.1989 року в Миколаєві. Поручник австрійської армії в 1916-18 роках. Сотник УГА у Визвольних Змаганнях. Учасник боїв за Львів і Київ. Заслужений діяч

Української Гетьманської Організації і такий же громадський діяч в українській громаді у Великій Британії. Член ОБВУ. Помер 23.4.1990 року в Лондоні.

КОЛЕСНИК ІЛЬКО, нар. 15.8.1907 року в с. Соснів, Тереховельський рай. Тернопільська обл. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 23.5.1990 року в Сляві і там похоронений 1.6.1990 року.

КРАВЧУК МИКИТА, дес. народжений 21.3.1910 року в Пугрові, Волинь. Вояк польської армії в 1931-1933 роках. Член ОБВУ. Помер 16.4.1990 року в Іпсвічі й там похоронений.

КРИВОНОС АНАТОЛІЙ, ст. дес. народжений 18.1.1925 в Петрівці, Південна Україна. Вояк І УД УНА. Учитель, заслужений громадський діяч, довголітній адміністратор хору «Гомін» у Манчестері. Помер 20.11.1989 року в Манчестері й там похоронений 24.11.1989 року.

КУДЛИК ТЕОДОР, май. інж. народжений 5.5.1909 року в Ходорові. Підх. польської армії в 1932 році, кіннота. Сержант сов. армії в 1944-1945 роках. Заслужений громадський діяч української громади у Великій Британії, довголітній провідний член ОБВУ і його почесний голова. Помер у Лондоні 1.1.1990 року і там похоронений 12.1.1990 року.

КУЗІВ СТЕПАН, народжений 18.9.1923 року в с. Лапшин, Бережанський рай. Тернопільська обл. Активний член ОУН в Україні й на чужині. Вояк І УД УНА, активний громадянин, вірний ПУКЦ. Помер у Лестері 17 вересня 1990 року й там похоронений 20 вересня на місцевому кладовищі.

КУПРАНЕЦЬ БОГДАН, народжений 20.2.1916 року в Золотниках, Підгаєччина. Вояк польського корпусу, панцерна дивізія в 1938-1939 роках. Член ОБВУ. Помер у Дарбі 28.1.1990 року і там похоронений.

КУРИЛАС МИХАЙЛО, дес. народжений 28.10.1915 року в Ланах, Львівщина. Вояк польської армії і гармаш сов. армії. Учасник польсько-німецької і советсько-німецької війни. Член ОБВУ. Помер 17.6.1990 року в Іпсвічі й там похоронений.

ЛИСАК ДМИТРО, дес. нар. 8.8.1923 р. в Тишківцях, Івано-Франківська обл. Вояк ІУД УНА. Член ОБВУ. Помер 27.4.1990 р. в Пітерборо і там похоронений 4.5.1990 року.

МАЗУР ІВАН, народжений 8.1.1924 року в Лучинцях, Івано-Франківська обл. Вояк І УД УНА, протипанцерна частина. Помер 19.1.1990 року у Вісбечі і там похоронений. Член ОБВУ — Відділу в Пітерборо.

МАРКІВ ПАВЛО, народжений 30.8.1914 р. в Ясеніві, Львівщина. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер у Лестері 1.10.1989 року і там похоронений 9.10.1989 року.

МЕЛЬНИК ІВАН, народжений 24.8.1914 року у Верганах, Стрийщина. Санітар І УД УНА. Помер у Лестері 18.2.1990 року й там похоронений.

МІДЗАН СТЕПАН, народжений 2.1.1925 року в Перевитичах, Сокальщина. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 1.5.1990 року в Ковентрі і похоронений 10.5.1990 року.

ОСТАПІВ МИХАЙЛО, нар. 7.11.1913 року в Руді, Рогатинщина. Вояк польської армії в 1931-1933 роках, УПА в 1943-1944 і І УД УНА в 1944-1945 роках. Член ОБВУ. Помер 13.9.1989 року в Дарбі.

ПЛАКСІЙ МИКОЛА, нар. 16.12.1912 року в с. Переволока, Бучацького рай. Тернопільської обл. Вояк І УД УНА. Активний член громадських організацій і ОБВУ в Лінколні. Помер 1 вересня 1990 року в Лінколні й там похоронений.

САВКА ГРИГОРІЙ, народжений 7.9.1916 року в Голгочі, Підгаєччина. Вояк польської армії в 1937-1939 роках. Учасник польсько-німецької війни. Член ОБВУ. Помер 14.4.1990 року в Стокпорті і там похоронений 23.4.1990 року.

СИНИШИН ВОЛОДИМИР, нар. 12.9.1921 року в Жидачеві. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 29.4.1990 року в Гай-Викомбі.

СЛОБОДЯН ВАСИЛЬ, нар. 10.11.1923 року в Бариші, Бучаччина. Гармаш І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 27.5.1990 року в Скаторпі і там похоронений 5.6.1990 року.

СОДОРУК МИХАЙЛО, нар. 14.4.1920 року в Чортівцях. Вояк ІУД УНА. Член ОБВУ.

Помер 15.7.1989 року в Аштоні й там похоронений.

СТЕМПЦЬКИЙ ВОЛОДИМИР, народжений 8.8.1925 року в Східниці. Гармаш І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 27.5.1990 року в Сляв і там похоронений 7.6.1990 року.

ФЕЩУР ДОНІЗЙ, ст. бул. народжений

18.7.1912 року в Загірцях, Золочівщина. Вояк І УД УНА. Учитель. Помер 6.12.1989 року в Ноттінггамі й там похоронений 12.12.1989 року.

ЯВОРСЬКИЙ ІВАН, дес. народжений 8.5.1925 р. в Сулятичах, Стрийщина. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 15.11.1989 року в Тодмордені і там похоронений.

ВІЧНА ЇМ ПАМ'ЯТЬ!

Вилітає
і жалить
коли
й кого хоче

РІК 28

1990

Ч. 28

Леонід ШИЯН

ДЕСЯТКА

(Гумореска)

Іван Іванович приємно здивував своїх домо-
чадців:

— Ти сьогодні відпочивай, — сказав жінці,
— а я сам піду на базар.

Діставшись базару, він сунув руку в кише-
ню, де лежала десятка, і... поколов. Грошей
не було.

«Як же так, — розхвилювався Іван Івано-
вич. — Я ж поклав її у цю кишеню, поруч з
сигаретами. На вулиці закупив останню сига-
рету, пачку кинув у куці... А може... може,
я з пачкою і гроші викинув?»

Іван Іванович бігцем повернувся до свого
будинку і поліз у куці.

— Що шукаємо? — спинився якийсь пере-
хожий і, почувши: — Гроші! — одразу при-
став до компанії.

За кілька хвилин куці прочісували вже
п'ятеро. Одному з них пощастило знайти пач-
ку з-під сигарет. Десятки не знайшов ніхто.

Сходами Іван Іванович піднімався з таким
виглядом, ніби йшов на шибеницю.

— Де ж покупки? — спитала жінка.

— Нема... — трагічно вирік Іван Іванович.
— Загубив гроші.

В квартирі запала гнітюча тиша. Першою її
порушила теща.

— Я просто дивуюся, як можна бути такою

роззя... такою черстою і байдужою люди-
ною. Так, так, байдужою. Бо тільки людина,
яка забуває про обов'язки перед сім'єю...

— Що йому сім'я? — підхопила дружина. —
Йому на все наплювати. Він у нас мільйонер,
для нього викинути десять карбованців —
дрібничка...

— А це багато — десять карбованців? —
спитав трирічний Сергійко.

— Це більш копійки?

Засмучений Іван Іванович не знав, що й ка-
зати. І враз його осінило.

— Піду іще пошукаю, — сказав він смирен-
но і зачинив за собою двері.

Сусіда охоче позичив десятку: «Віддаси,
коли буде!» — і за півгодини Іван Іванович
повернувся додому із сяючим обличчям.

— Знайшов!

— От бачиш, — сказала дружина. — Коли
ти захочеш, то можеш бути хорошим...

— Навіть саимпатичним, — погодилась
теща.

— Тату, — сказав, вилазячи з-під стола
Сергійко. — Тебе за цей папірець лаяли?

І простягнув Івану Івановичу злополучну
десятку.

У МЕНЕ Є ДОСВІД

(Гумористичне оповідання)

У кав'ярні мене зустрів давній друг Віктор.
— Здоров!
— Привіт!
— Ну, як живеш? Оженився?
— Оженився, — кажу, — а ти?
— Розженився, — відповідає. — А ти давно одружений?

— Та, як тобі сказати. Місяців, мабуть, з п'ять.

— На ковзанку вона тебе тягне?
— Було.

— А в театр? На балети, оперети, драми?

— Вже голову прогризла.

— А ти?

— Та, як тобі сказати, все ніколи. Обіцяю повести. Мабуть, на тому тижні. У цирк.

— Ну-ну, давай. Далі ще не те буде. Потім почнеться самодіяльність. . .

— Самодіяльність?

— Егеж.

— Яка?

— Та всяка: захочеться їй то в співочий, то в танцювальний. Відмомиш — на курси проситиметься.

Я замовчав. Саме вчора мені жінка заявила:

— Забороняєш хор відвідувати, то я на курси крою і шиття піду.

А Віктор продовжував:

— Так от, коли дійде до курсів, вважай, що до розлучення один крок. Це перша ознака того, що вже знайшла собі, м'яко кажучи, коханця. Ну, бувай, старик. А як тільки захоче жінка на курси, приходить, щось придумуємо.

Він поплескав мене по плечу і щез. Та мені вже було не до Віктора. В голову засіли «курси».

«Ну, а хоч на курси ти мене можеш відпустити?» — згадував я жінчині слова.

Щось тут не тее. Надто вона вже добивалась тих курсів. . . Кава застрягла у мене в горлі. Побачимо, коли вона сьогодні повернеться додому?! Якщо пізно, то. . .

Я розпливсь і поплентався. Справді, для чого їй ті курси? Завжди її кудись тягне.

«Мені сумно. Ми з тобою, наче старі, — згадав я її слова. — А нам лише за двадцять. . .»

Їй, бач, сумно. Їй хочеться співів і танців, ковзанів та прогулянок на лижах. І коли я не застану вдома, то. . . Що ж тоді?

Дома жінки я не застав. Чекав за рогом. Нарешті, з'явилась. Сама. Ну, ясно, який дурень поплентається за заміжною аж до піз'їзду. Жінка не йшла, а бігла.

— Ти?! — помітила мене. — А я так захекалась. . .

— Гм, Захекалась. Від чого — це?

— Розумієш, весь час, як на крилах літала. . .

— Від кого? — перебив я.

— Не від кого, а краще запитати до кого, — і покуйоводила мені чуба. Це зразу не сподобалось. Надто життерадісна, ніби з першого побачення повертається.

— Чого ж ти мовчиш? Невже тебе не цікавить, як пройшов перший день, які там люди, чому я захекалась?

Я мовчав. Боявся, що якесь слівце зірветься з уст, і тоді. . .

— Розумієш, виїшли з курсів, а тут, як на зло, трамвай в колії зійшов, — почала вона «залити», як Віктор казав. — Пішла я пішки, а потім побігла. В інституті я бігала нарівні з хлопцями. До речі, про хлопців. На наших курсах є один хлопець. Чудний. Дівчата у кулак посміюються, а він хоч би що. . . Курси відвідує.

Кінчилась та розмова тим, що тієї ночі ми спали в діаметрально протилежних місцях. Вранці я помчав до Віктора.

— Почалось!

— Що? — не розумів він.

— Курси! Вона захотіла на курси.

— А-а, ти про вчорашнє. . . Ну, ну. . . Зачекай кілька днів. Тільки не лайся. І побачиш: її потягне на інтелектуальне життя. Захоче виставок художників-графіків, зустрічей з приїжджими знаменитостями, тематичних вечорів, а може навіть танців.

Я чекав рівно тиждень. Виконував усе, як радив друг. І що б ви думали: жінка заговорила устами пророка.

— Ти чув, до нас приїжджає театральна група. Відкривається виставка. Може схиномо?

Я пообіцяв. Мені не терпілося, коли вона мене запросить на тематичний вечір чи танці. Жінка не примусила довго чекати. У них виявляється, на роботі буде вечір на тему: «Чи існує кохання?» Їй, бачите, страшенно хочеться дізнатися, що скажуть люди: є любов, чи нема. А як є, то яка вона?

— Вікторе, — сказав я, — жінка зійшла зі стапелів (Віктор був моряк) і пішла, як ти кажеш, в далеке плавання. Що робити

— Потрібно піймати на місці злочину. —

сказав авторитетно Віктор. — Доручи це мені. У мене досвід.

— Вік пам'ятатиму, — з сльозами на очах промовив я, і вручив Вікторові дві жінчини фотографії 12 на 18 і адресу курсів. — Тут профіль і анфас. Може потрібні гроші на таксі, на каву, то кажи, не соромись.

Віктор вдивлявся у фото.

— Скажу тобі, друже, ця жіночка варта пильного ока. Не жінка — богиня.

— Віктор, а в житті... Побачив би ти її в житті!

— Увечері дзвони, — гукнув він мені.

Тепер я був спокійний. Жінка була в надійних руках. Лишилося чекати. Я не подавав виду. Дружина, здається, нічого не підозрювала. Більш того, робила маленькі спроби затягти мене на тематичний вечір «Довір'я — основа сімейного щастя».

Я вирішив їй дати повну свободу:

— Можеш сходити сама. Мені не хочеться.

Вона почала збиратися. Але бачили б ви її обличчя! Можна було подумати, що вона йде не на тематичний вечір, а на ешафот. А очі? Які у неї були очі! Ох, і до чого ж хитрючий народ — жінки. Віктор має рацію: якщо треба, то й сльозу пустить. Не жінка — артистка.

Минав час.

— Невже ще не зраджує? — запитав я Віктора. — Але скажи, хоч цілуються?

Він заперечливо похитав головою.

— Тоді скажи, який він собою: стрункий, високий?

Віктор твердо кинув головою.

— Невже, пробач за нескромність, крадій за мене?

Віктор здвигнув плечима. Він тепер був так мало схожий на себе: худий, блідий і весь час мовчав, чого з ним раніше не траплялося.

Нарешті, приніс мені першу звістку:

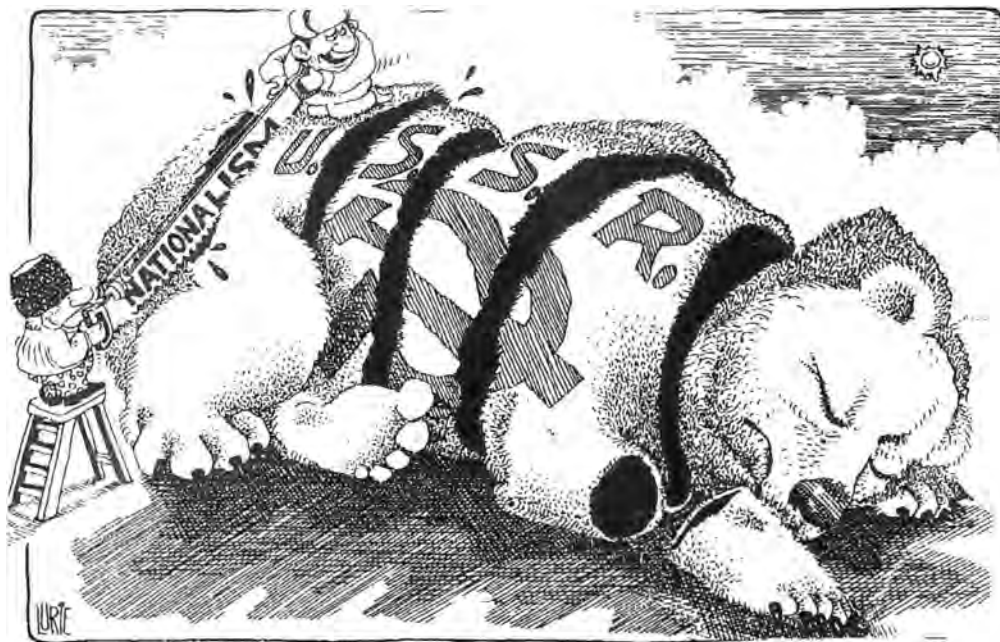
— Вона залишила курси, — сказав.

— Залишила? — перепитав я. — Але ж щовечора ходить...

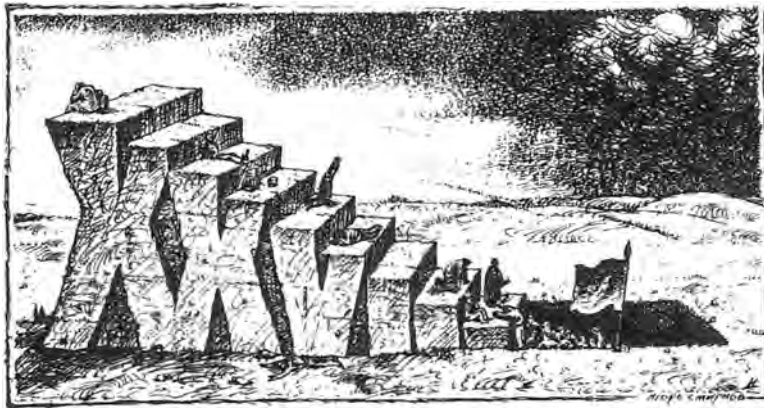
— Тільки не на курси, а з ним... Сьогодні вони цілувалися, — повідомив Віктор.

Далі я розповідати не можу. Спазми й досі стискають моє серце. Віктор виявився мерзотником. Він одружився з моєю жінкою. Тепер я слідкую за ними і думаю: «Невже їй з ним не захочеться курсів?»

Часом пропадаю в кав'ярні. Дивись, може і я комусь пораджу те, що мені Віктор порадив. Тепер і у мене досвід.

— Ти, диви! — його ріжемо, а він усе ще не рухається...

Вислід XXVIII конгресу компартії СССР

ГУМОР

Лікар звертається до дружини пацієнта:

— Тут медицина безсила. Ваш чоловік вже ніколи не зможе працювати. Але будьте обережні, не кажіть йому цього одразу!

— Чому, лікарю? Це його так підбадьорить!

*

Розмова між дітьми голлівудських зірок:

— Скільки в тебе братів і сестер?

— Не знаю, але в мене є три татусі моєї першої мами і два мами мого першого тата...

— Чим більше я читаю, тим менше знаю.

— Який же ти нещасний! Видно, багато довелося тобі прочитати в житті!

*

Суддя:

— Обвинувачення у багатожонстві з вас знято як необгрунтоване. Ви вільні і можете повернутися до своєї дружини.

Підсудний:

— А до якої?

Від гулигу борцям

*

- Ти довіряєш ворожкам?
- Так, певний час я їм вірив, але якось прийшов до однієї ясновидці, постукав у двері і знаєш, що почув?
- Ні!
- Вона спитала: «Хто там?»

*

- На лекції фізики вчитель говорить учням:
- Дякуючи тому, що ми вивчили закон земного тяжіння, ви вже знаєте, що по землі можна ходити.
- А як же було тоді, коли цей закон ще не був відкритий?!

*

Студент перепав при екзамені і посилає мамі таку телеграму: «Екзамен скінчився — стоп — перепав — стоп — приготуй тата — стоп.» Від мами він отримав телеграму: «Отримала вістку — стоп — твій тато вже приготований — стоп — приготуйся і ти!»

*

- Васильку, хто та людина, що цілувала землю, як вернулася до вашого дому з подорожі?
- То мій тато, пане професоре. Це він робив, як виліз з авта, яким перший раз шофувала моя мама.

Малюнок Олександра Ніколайчука

**ВІД ГУЛАГУ - БОРЦЯМ
ЗА „НЕЗАП'ЯМОВАНУ“
СИМВОЛІКУ...**

«Демократія» у сов. в'язниці

**КООПЕРАТИВА
»НОВА ФОРТУНА«**

ДАЄ ВИСОКІ ДИВІДЕНДИ.

ВСТУПАЮЧИ В ЧЛЕНИ

**КООПЕРАТИВИ,
ДОПОМОЖЕШ СОБІ**

Й УКРАЇНСЬКОМУ

ПІДПРИЄМСТВУ.

ВСІ В ЧЛЕНИ КООПЕРАТИВИ

»НОВА ФОРТУНА«!

З друкарні Української Видавничої Співки в Лондоні
Printed in Great Britain by Ukrainian Publishers Ltd., 200 Liverpool Rd., London, N1 1LF